

JAANIKA PUUSALU
DIANA MARNOT

ELANIKKONNA- KÜSITLUSE

„EESTI ELANIKE SUHTUMINE
ISIKLIKE ANDMETE
PRIVAATSUSESSE JA TURVALISUSESSE”

RAPORT

ELANIKKONNA- KÜSITLUSE

„EESTI ELANIKE SUHTUMINE
ISIKLIKE ANDMETE
PRIVAATSUSESSE JA TURVALISUSESSE“

RAPORT

JAANIKA PUUSALU
DIANA MARNOT

SISEKAITSEAKADEEMIA
ESTONIAN ACADEMY OF SECURITY SCIENCES

Autoriõigus: Sisekaitseakadeemia 2021

Esikaane foto: Shutterstock

Makett ja küljendus: OÜ Flagella

Keeletoimetaja: Siiri Soidro

ISBN 978-9985-67-358-4 (pdf)

www.sisekaitse.ee/kirjastus

SISUKORD

UURINGU TULEMUSED	5
UURINGU TAUST	9
METOODIKA	13
UURINGU PÕHITULEMUSED	15
1. ISIKUANDMED JA NENDE TURVALISUS/TURVALINE KÄITLEMINE	15
2. ANDMETE KASUTAMISE JA KOGUMISE PRAKTIKAD: RIIK JA ERAETTEVÕTTED	36
3. TEENUSTE KASUTAMISE PRAKTIKAD ANDMETE KOGUMISE, TALLETAMISE JA KASUTAMISE JÄLGIMISE VÕIMALIKKUSE HINNANGUST LÄHTUVALT: RIIGI JA ERAETTEVÕTETE TEOSTATAVA VÕIMALIKU JÄLGIMISE VÕRDLUS	50
4. HINNANG EESTI JULGEOLEKUAHTUDELE NING OHUTEEMALISE INFORMATSIOONI TARBIMINE JA USALDAMINE	58
JÄRELDUSED	84
SOOVITUSED	91
KASUTATUD ALLIKAD	93
LISA 1	95
LISA 2	103

UURINGU TULEMUSED

Ajavahemikul 8. jaanuarist kuni 21. jaanuarini 2021 korraldas uuringufirma Saar Poll OÜ Sisekaitseakadeemia sisejulgeoleku instituudi uuringu käigus Eesti elanikkonna küsitluse, mille valim oli 1000 inimest. Küsitluse eesmärk oli välja selgitada: I) isikuandmete turvalisuse olulisus Eesti elanikele; II) missuguseid (digitaalseid) andmeid peavad Eesti elanikud tundlikeks isikuandmeteks; III) kuidas hindavad Eesti elanikud ohtu oma (digitaalsetele) isikuandmetele; IV) kuidas hindavad Eesti elanikud oma teadlikkust riigi ja erafirmade andmekasutuse kohta ning mis tingimusel võiks juba kogutud andmeid veel kasutada; V) kas ja kuidas on Eesti elanikud oma sideteenuste kasutamist teenuse jälgimise võimalusest tingitult kohandanud; ning VI) missugused on Eesti elanike harjumused julgeolekualase informatsiooni tarbimisel.

Enamik (89%)¹ küsitluses osalenud inimestest peab isikuandmete privaatsuse ja turvalisuse teemat oluliseks. Igapäevaelus pöörab andmete privaatsusele ja turvalisusele enda sõnul tähelepanu suurem osa vastanutest (68%). Samas ei pööra peaaegu veerand vastanutest (26%) igapäevaselt andmete turvalisusele eriti suurt tähelepanu. Vastanuid, kes enda hinnangul turvalisusele üldse tähelepanu ei pööra, on siiski kõigest 3%. Isikuandmete privaatsus ja turvalisus on vähem oluline ning sellele pööravad enda hinnangul vähem tähelepanu vanemad inimesed (65 eluaastat ja vanemad), kuid mõnevõrra üllatuslikult ka noorim vastajagrupp (18–24 eluaastat). Ka väiksema sissetulekuga ja haridustasemega vastajatel on väiksem huvi ning nad pööravad sellele küsimusele vähem tähelepanu. Linnades elavad inimesed ning regiooniti Põhja- ja Kirde-Eesti elanikud kaldusid aga teistega võrreldes sagedamini ütlema, et pööravad isikuandmetele igapäevaelus tähelepanu.

Tundlikeks isikuandmeteks peavad vastajad kõiki eriilmelisi isikuandmeid, mis tekivad kas riigi või eraettevõtte teenuse vahendusel ja mida ei tohiks ilma loata kasutada. Kõige tundlikemaks peetakse finantsandmeid, kõige vähem tundlikeks aga nime, isikukoodi ja sünniaega. Finantsandmeid (sh pangaandmeid) peab tundlikeks isikuandmeteks 96% vastanutest; suhtlusandmeid (sh telefonivestlusi, e-kirju jms) 92% vastanutest; terviseandmeid 87% vastanutest; perekonnaseisu, kodust aadressi ja telefoninumbrit 82% vastanutest ning nime, isikukoodi ja sünniaega 80% vastanutest. Vastustest ilmneb, et erasektori teenustega seotud andmeid (nt finantsandmed, suhtlusandmed) peetakse üldiselt rohkem tundlikeks kui neid, mis tekivad avaliku sektori teenuseid kasutades ja on seotud isikukoodiga (nt nimi, perekonnaseis). Isikuandmeid kalduvad läbivalt vähem tundlikuks pidama vanemaalised ja väikese sissetulekuga inimesed. Naissoost vastajad on meestega võrreldes enam seisukohal, et avaliku sektoriga seotud andmed, nagu nimi, isikukood, perekonnaseis, terviseandmed, on tundlikud. Linnades elavad inimesed ning regioonist lähtuvalt Põhja-Eesti elanikud hindavad üldiselt andmeid maapiirkondades või teistes Eesti regioonides elavatest vastanutest sagedamini tundlikeks.

¹ Uuringu tulemuste protsentuaalsel esitamisel on tulemused ümardatud täisarvudeni.

Küsitlusest selgus, et Eesti inimesed hindavad ohtu oma isikuandmetele küllalt suureks. Enamik vastanuist leidis, et nii küberkuritegevus (95%), lohakus andmetega ümberkäimisel (93%), põhjendamatud infopäringud (83%) kui ka andmete kustutamine (90%) võivad olla kas väikeseks või suureks ohuks nende isikuandmetele. Kõige vähem nimetatakse ohuks riigiametnike põhjendamatu infopäringuid, kõige rohkem aga küberkuritegevust. Läbivalt kaldusid ohuhinnangud olema kõrgeimad tööealisel elanikkonnal (25–64 eluaastat).

Eesti elanikud on selgelt enam teadlikud riigi (45% vastanutest) kui eraettevõtete (30% vastanutest) andmete kogumise praktikast. Samas on teadlikkus mõlemast küllalt vähene: peaaegu pooled vastanutest (49%) ei tea, kuidas riik nende andmeid või nende kohta kogutud andmeid kasutab; eraettevõtete puhul on sama näitaja 63%. Nii andmete kogumise kui ka kasutamise puhul hindavad naissoost vastajad oma teadlikkust veidi kõrgemalt kui meessoost vastajad. Vastajate vanuse lõikes ilmneb tendents, et nooremad hindavad oma teadlikkust, eriti eraettevõtete andmepraktikate puhul, kõrgemalt kui vanemad vastajad. Haridustase on määravaks riigi andmepraktikate puhul teadlikkusele hinnangut andes: kõrgema haridustasemega vastanute puhul on sagedasem hinnang, et andmepraktikatest ollakse teadlikud; ka leibkonna suurema sissetulekuga elanike hinnang oma teadlikkusele andmepraktikatest on kõrgem kui madala sissetulekuga elanike hulgas. Vastanute hinnanguid regionist lähtuvalt vaadeldes selgub aga, et Lõuna-Eesti elanikud hindavad oma teadlikkust nii riigi kui ka eraettevõtete andmepraktikate osas teistest regioonidest madalamalt.

Kaks kolmandikku (69%) vastanutest nõustus väitega, et riigi andmete talletamise praktikad on turvalised. Eraettevõtete puhul leiab sama vaid 34% vastanutest. Seega usaldatakse riigi andmekäitlust oluliselt rohkem kui eraettevõtte oma. Hinnangud andmete turvalisele talletamisele sõltuvad vastaja vanusest. Nõustujate osakaal väitega, et riik talletab andmeid turvaliselt, on väiksem nooremate ja suurem vanemaealiste seas. Väitega, et eraettevõtted talletavad andmeid turvaliselt, nõustujate osakaal langeb aga mõnevõrra vanemate vastanute seas. Kesk- ja kõrgharidusega inimesed hindavad riigi andmetalletuspraktikaid sagedamini turvaliseks kui põhiharidusega vastanud. Regiooniti on aga Põhja- ja Kirde-Eesti elanikud need, kes peavad riigi andmetalletamise praktikaid veidi vähem turvaliseks kui teiste regioonide elanikud.

Samas hinnatakse oma võimalust kontrollida andmete kogumise praktikaid väheseks: riigi kogutavate andmete üle omab enda hinnangul kontrolli 36% vastanutest, eraettevõtete kogutavate andmete puhul aga 31% vastanutest. Umbes pooled vastajatest ei oma enda meelest kontrolli ei riigi (51%) ega erasektori (50%) kogutavate andmete üle. Eraettevõtete kogutavate andmete puhul hindavad nooremad vastanud (18–24 eluaastat), et omavad suuremat kontrolli, ning väitega nõustujate osakaal kahaneb vanemaealiste vastanute seas. Riigi andmekogumise puhul vastajate hinnangus sellist erisust ei ilmne. Ka suurem sissetulek suurendab nende vastanute osakaalu, kes hindavad, et eraettevõtete andmekogumise üle on neil kontroll, kuid riigi andmepraktikate puhul ei ilmne sissetulekust lähtuvalt vastuste erinevust. Kõrgharidusega vastanud hindavad oma kontrolli nii riigi kui ka erasektori kogutavate andmete üle suuremaks kui põhi- ja keskhariduse omandanud. Samuti hindavad linnas elavad Eesti elanikud mõnevõrra rohkem, et omavad kontrolli andmete kogumise üle, kui maapiirkondades elavad inimesed.

Suur osa vastajatest ei ole nõus sellega, et riigil (50%) või eraettevõtetel (69%) peaks olema õigus nende andmeid julgeoleku huvides ilma nende täiendava nõusolekuta kasutada. Riigi andmete kasutamise puhul on andmete täiendava kasutuse vastu suurel määral tööealine elanikkond (18–64 eluaastat), eraettevõtete andmete puhul aga vanuse alusel elanikkonna hinnangutes suuri erisusi ei ole. Rahvuse lõikes on mitte-estlased nii riiklike kui ka era-

sektori andmete puhul julgeoleku tagamise huvides andmete täiendava kasutamise vastu enam kui eestlastest vastanud. Meesoost vastanud on samuti andmete sellise kasutamise vastu mõnevõrra enam kui naissoost vastanud. Nii madalama haridustasemega kui ka linnades elavad vastanud näitavad üles suuremat vastumeelsust riiklike andmete täiendava kasutamise suhtes kui eraettevõtete andmete puhul, kus ei ilmne taas erisusi. Vastanute elukoharegiooni vaates on Kirde-Eesti elanikud andmete julgeoleku eesmärgil kasutamisega vähem nõus kui teiste regioonide elanikud.

Samas nõustuvad vastajad, et eriolukorras, näiteks pandeemia või sõjalise ohu korral, peaks riigil (72%) ja vähemal määral ka eraettevõtetel (54%) olema laiendatud volitused enda kogutud andmeid kasutada. Eestlaste ja vähemalt kõrghariduse omandanute toetus täiendavale riiklikule andmekasutusele on mõnevõrra suurem kui mitte-eestlaste ja ainult põhihariduse omandanute toetus. Ka maapiirkonnas elavate inimeste toetus eriolukorras andmekasutusele on mõnevõrra suurem kui linnades elavate inimeste puhul. Regioonide lõikes paistab silma Kirde-Eesti elanike märkimisväärselt väiksem toetus andmekasutusele. Samas toetavad vanemaealised elanikud noorematest rohkem riiklike andmete täiendavat kasutust eriolukorras, eraettevõtete andmete puhul vanuse lõikes suuri erisusi ei ole.

Üle poole vastajatest ütles, et ei ole mitte kunagi veebi- ja suhtlusteenuste kasutamisel jätnud midagi tegemata hirmust, et riik võib seda tegevust tema isikuga siduda: veebilehti pole jätnud külastamata 60% vastanutest, mõnd kommentaari veebis postitamata 57% vastanutest ja telefonis või veebis midagi ütlemita või kirjutamata 55% vastanutest. Umbes sama suur hulk vastajatest ei ole kunagi jätnud veebilehti külastamata (53%), veebikommentaari postitamata (56%) või telefoni- või veebisuhtluses midagi mainimata (53%) kartuses, et eraettevõtted võiksid tegevust siduda kasutaja isikuga. Enda kasutajakäitumisele hinnangut andes ilmneb, et mitte-eestlased hindavad, et jätavad mõnevõrra sagedamini mõne toimingute tegemata. Kõige noorema vanusegrupi (18–24 eluaastat) puhul on vastanute seas aga küsimuste lõikes kõige vähem neid, kes on sageli oma käitumist korrigeerinud.

Kui võrrelda vastanute hinnangut andmete kasutamisele ja vastanute hinnangut oma käitumisele, siis selgub, et kuigi vastanud hindavad enda teadlikkust oma andmete kogumise kasutamise ja turvalise talletamise kohta erafirmade poolt madalaks, siis ei tähenda see, et nad kasutuse sisu jälgimise ohus oma veebikäitumist kammitseksid.

Viimaks päriti küsitluses osalenutelt, mida nad peavad julgeolekuohtudeks Eestile. Selgus, et kõige sagedamini peetakse ohuks küberrünnakuid ja -kuritegevust (92% vastanutest pidas küberkuritegevust suureks või väikeseks ohuks²) ning korrupsiooni ja/või organiseeritud kuritegevust (92%). Seejärel peeti Eesti julgeolekule ohuks välisriikide infosõda ja/või valeinformatsiooni levitamist (90% vastanutest), terrorismi ja/või radikaliseerumist (87%) ning välisriikide poliitilist ja/või majanduslikku mõjutegevust (86%). Sarnaselt hindasid küsitluses osalenud ohtlikuks massirahutusi ja/või kultuurilisi kokkupõrkeid rahvusrühmade vahel (86%). Julgeolekuohtude hindamisel ilmneb elanikkonnas erinevus üldise ohufooni tajumises: mitte-eestlased peavad neid ohu liike eestlastest mõnevõrra vähem Eestile julgeolekuohuks.

Erisusi ohtude pingreas suure ja väikese julgeolekuohu alusel ei tekkinud: kõige sagedamini nimetati suureks julgeolekuohuks küberkuritegevust, kõige vähem mainiti massirahutusi. Olulise erisusena elanikkonna hinnangutes ilmneb aga, et inimeste osakaal, kes hindavad, et esitatud ohtude puhul on tegemist suure julgeolekuohuga, kasvab koos vas-

² Vastuseprotsent: liidetud vastuse „väike oht“ ja „suur oht“ tulemused.

tajate vanusega: kõige vanema vanusegrupi liikmed (75 eluaastat ja vanemad) hindasid läbivalt kõiki esitatud ohtusid teiste vanusegruppidega võrreldes sagedamini Eestile suurteks julgeolekuohtudeks. Samuti on maapiirkondades elavate inimeste hinnang sarnane: esitatud ohud on nende hinnangul pigem suured julgeolekuohud; linnapiirkondades elavate vastanute puhul hinnatakse aga ohtu vähem suureks/pigem väikeseks. Lisaks on vastajate hinnang ohule seotud haridustaseme ja leibkonna sissetulekuga: kõrgema haridustaseme ja suurema sissetuleku puhul hinnatakse küll ohte teiste sotsiaaldemograafiliste näitajate järgi moodustatud gruppidele sarnaselt ohuks, kuid keskmisest suuremal määral väikeseks ohuks.

Vastanute huvi julgeolekutemaatika vastu on üsna suur: 62% on huvitatud lisainformatsioonist julgeolekuteemadel. Kõige enam soovitakse lisainformatsiooni küberrünnakute kohta (62% vastanutest, kes soovisid lisainformatsiooni), aga ka korrupsiooni ja organiseeritud kuritegevuse (56%), terrorismi ja/või radikaliseerumise (49%), massirahutuste ja/või kokkupõrgete (48%), välisriikide infosõja (46%) ning välisriikide poliitilise ja/või majandusliku mõjutegevuse (44%) teemal.

Julgeolekuinformatsioon saab elanikkond eeskätt traditsioonilistest meediakanalitest: televisioonist (70%³), meedia trüki- ja veebiväljaannetest (59%) ja raadiost (53%). Mõnevõrra vähem saadakse seda infot sotsiaalmeedia kaudu (51%), riigi ametlikest infokanalitest (44%) või sõpradelt-tuttavatelt (37%). Peamised erisused infoallikate eelistamisel ilmnevad vanuse lõikes: vanemaealised kasutavad teabe saamiseks eeskätt traditsioonilist meediat, nooremad aga sotsiaalmeediat või ka riigi ametlikku informatsiooni, nagu teavituskampaaniad, aastaraamatud ja raportid.⁴ Ka rahvuse lõikes ilmnevad julgeolekuinformatsiooni hankimisel erinevused infokanalite eelistuses. Eestlastest vastanud saavad pigem teavet julgeolekutemaatika kohta traditsioonilistest meediakanalites: kõige populaarsem on televisioon, millele järgnevad trükimeedia ja raadio. Mitte-eestlaste peamine infokanal julgeolekuinfo saamisel on aga sotsiaalmeedia ja alles siis traditsioonilised meediakanalid.

Kõige enam usaldavad Eesti elanikud julgeolekutemaatika teabeallikana riigi ametlikke infokanaleid (39%), vähim aga perelt, sõpradelt ja tuttavatelt saadud teavet. Vanuse lõikes on elanike hinnang infokanalite usaldusele väga erinev: 18–24-aastaste elanike usaldus riigi ametliku informatsiooni vastu on väga suur, nii traditsioonilise ja sotsiaalmeedia kui ka pere ja tuttavate puhul on usaldus aga väike. Üldiselt on vanemate elanike seas usaldus riigi ametliku informatsiooni vastu suurem, usaldus traditsioonilise ja sotsiaalmeedia vastu aga madalam kui nooremate elanike seas. Pere ja tuttavaid usaldatakse vanusest hoolimata julgeolekutemaatikaga seoses vähe. Infokanali usaldamisel ilmneb erisus ka eestlaste ja mitte-eestlaste hinnangutes. Riiklike infokanaleid usaldavad eestlased ja mitte-eestlased samaväärselt, traditsiooniliste ja uute meediakanalite usaldamise osas on hinnangud aga erinevad. Eestlased usaldavad kõige enam televisiooni, millele järgnevad oluliselt väiksema usaldusnivooga trükimeedia ja raadio; sotsiaalmeediat julgeolekutemaatika infoallikana usaldavad vähesed. Mitte-eestlased usaldavad aga televisiooni, trükimeediat ja sotsiaalmeediat julgeolekuinformatsiooni allikana samaväärselt.

³ Vastajatele anti võimalus valida kõik sobivad informatsiooniallikad, mistõttu on vastuste protsent kokku rohkem kui 100%.

⁴ Tihti on riigi ametlik informatsioon, näiteks valminud raportid, aastaraamatud, levitatud digitaalsetes kanalites ja kättesaadav digitaalselt. Vastavalt infoallikatele võib olla piiratud /määratud ära ka see, kelleni see informatsioon jõuab.

UURINGU TAUST

Andmete olemus ja mõiste on digitaalsete teenuste ja andmete digitaliseerimisega laienenud, inimese vastutus andmesubjekti ja ka andmete käitlejana kasvanud ning ühiskondlik haavatavus ja ohud süsteemide toimimisele suurenenud.

Eesti on digitaalselt arenenud riik, kus paljusid avaliku ja erasektori teenuseid on võimalik kasutada digitehnoloogia abiga interneti vahendusel. Rahvusvahelistes riigi digivõimekust ja/või küberkaitse võimet hindavates edetabelites on Eesti tulemus võrreldav palju suuremate ja võimekamate riikidega. Euroopa Komisjoni 2020. aastal koostatud dokumendi „Digital Economy and Society Index“ ehk DESI tulemustes oli Eesti 7. kohal, kusjuures väga kõrge hinnangu sai Eesti just avaliku sektori digitaalsete teenuste osas (European Commission, 2020).

Teenuste digitaalne kättesaadavus nii avalikus kui ka erasektoris on muutnud mitmed toimingud kiiremaks ja mugavaks, toonud riigi inimestele lähemale, institutsioonidega on kergem suhelda ja teatud määral saab paremini jälgida protsesside kulgu. Samuti on internet laiendanud erasektori teenuste haaret. Lisaks avaliku sektoriga sarnasele teenuste kiiremale ja mugavale tarbimisele on internet andnud näiteks (trüki)meediale uue, üleilmse väljundi ja võimaldanud informaalset mõttevahetusi sotsiaalmeedia vahendusel.

Kõik toimivad teenused kasutavad digitaliseeritud andmeid, aga ka toodavad neid. Eesti digiedu on suuresti taganud nutikas riigi kogutud andmete edastuse ja vahetuse struktuur, mis võimaldab nii avaliku sektori teenuste koostoimet kui ka erasektori teenuste ligipääsu vajalikele andmetele. Viimast loomulikult volituste ja reeglite alusel. Riiklikult oluliste digitaalsete (isiku)andmete kogumine ja talletamine on süsteemne ning andmete jätkusuutlikkuseks ja turvalisuse tagamiseks on riik välja töötanud andmesaatkonna formaadi. Andmesaatkond tagab, et vajalikud andmed on koopia turvaliselt tallel Luxemburgis asuvates serverites. Riigi poolt sisse ostetud digiteenuste puhul võib riik küll teatud andmete kasutamise ja/või käitlemise usaldada kohalikele või rahvusvahelistele erafirmadele, kuid andmete kasutamise volitused on sellisel juhul osapoolte vahel kokku lepitud.

Erasektori andmete talletamise ja käitlemise praktika, aga ka talletamise turvalisus sõltub nii riigi kehtestatud seadustest kui ka konkreetse teenusepakkuja praktikast. Oluline erisus ilmneb siin aga kohalike ja rahvusvaheliste teenusepakkujate vahel: kohalikud teenusepakkujad peavad järgima andmete käitlemisel ja talletamisel kehtestatud seadusi (nt elektroonilise side seadus); Euroopa teenusepakkujatele laienevad Euroopa Liidu seadused, rahvusvahelisi teenusepakkujaid on kohalikele ja Euroopa seadustele aga keerulisem allutada. Ühest küljest tähendab Eestis tarbitavate teenuste (ja teenuse tarbimise tagajärjel tekkinud andmete) üleilmne haare seda, et andmete talletamise ja kasutamise kord ei pruugi vastata kohalikele kehtestatud normidele. Sama on riigil (riigiasutustel) aga keeruline pääseda ligi rahvusvahelise teenusepakkuja andmetele ja nende kasutust kontrollida. Teisalt tähendab rahvusvaheliste erafirmade teenuste digitaalne tarbimine aga kasutaja

jaoks seda, et tihti puudub kasutajal teadmine, kuidas teenust kasutades tekkinud andmeid talletatakse ja mis osapooltega neid jagatakse või kellele vahendatakse.

Eestis oli 2019. aasta uuringute andmetel 1,28 miljonit internetikasutajat (98% elanikkonnast) (Mesipuu, 2019) ning iga interneti vahendusel tehtud toiming jätab digitaalsete andmete näol jälje. Vastavalt teenuse osutajale on andmejälgede omanikuks kas riik või erafirma. Ka klassikaliste sideteenuste, näiteks telefoniteenuse kasutamine jätab teenuse operaatorile andmed selle kohta. Kuid erinevalt sideteenustest ei ole interneti vahendusel tarbivate teenuste puhul talletatud ainuüksi teenuse tarbimise fakt, vaid andmetena jääb alles ka teenuse kasutamise sisu või olemus. Teisisõnu, telefoniside operaatori puhul talletab ta andmed, et konkreetne telefoninumber helistas teisele konkreetsele telefoninumbrile, kuid räägitu ei salvestu. Internetiteenuste puhul on lisaks teenuse kasutajale või teenuse abil suhtlejatele ka (avalikult) olemas nende tegevuse sisu. See võib tähendada näiteks ankeedi täitmisel saadud informatsiooni, veebibrauseri otsingumootorist informatsiooni hankimist või lausa kommentaariumitesse ja erasuhtlusesse trükitud mõtteid. Kas ja kuidas on sellele sisule ligipääs võimalik, sõltub teenuse ja teenusepakkuja olemusest: kommentaariumid on tihti mõeldud avalikuks debatiks ja sisule pääsevad ligi kõik soovijad, erasuhtluseks mõeldud kanalite puhul (nt WhatsApp) võib aga teenuse pakkujal puududa ülevaade edastatavate sõnumite sisust.

Riigil on vajaduse korral võimalik kontrollida klassikaliste sideteenuste – telefoniside ja andmemahu/andmeedastuse – kasutamist vastavalt loa olemasolule; sideteenustes edastatava informatsiooni jälgimine ja kontrollimine peab olema kooskõlas seadustega.⁵ Jälituslubasid antakse Eestis aasta-aastalt välja vähem (Nahkur-Tammiksaar ja Uku, 2020; Muna, 2020) ning Euroopa Kohtu 2021. aasta kevadel tehtud otsuse alusel peaks Eesti sideteenuste andmete kasutamist jälitustegevuses veelgi limiteerima (European Court of Justice, 2021; Laks, 2021). Internetirakenduste ja edastatud informatsiooni puhul oleneb riigiinstitutsioonide võimalus jälgida ja kontrollida (ka volituste ja/või loa olemasolul) sellest, kas tegemist on avaliku või eraviisilise teenuse tarbimisega (nt avalikud postitused vs. postitused kinnises foorumis), aga ka sellest, kas tegemist on kohaliku või rahvusvahelise teenusepakkujaga.

Erasektori puhul on kontroll teenuse tarbimise sisu üle motiveeritud ärihuvist ja teenusesse tihti sisse ehitatud otsingumootor õpib tundma konkreetse kasutaja eelistusi. Sellise jälgimise eesmärk on aga ennekõike inimeste teenuse kasutamist suurendada, mitte teenuse kasutamise kõlbelisuse ja seaduspärasuse alusel kasutajaid eristada või sanktsioneerida.⁶ Missuguseid andmeid teenuse selliseks pakkumiseks kogutakse ja analüüsitakse, sõltub juba konkreetsest teenusest. Kas ja kuidas kogutud andmeid kolmandate osapooltega jagatakse, sõltub taas teenuse olemusest, seadustest ja teenusega seotud osapooltest.

Üha areneva digitehnoloogia kasutusega on kasvanud ka nii kaudsete kui ka otsete ohtude hulk kasutaja isikuandmetele ja ka kasutajale. Justiitsministeeriumi statistika andmetel kasvab just küber- ja arvutikuritegude hulk, seega on üha rohkem inimesi, kellel on olnud kokkupuude (võimaliku) arvutikuritegevusega (Justiitsministeerium, 2021). Justiitsministeeriumi statistika kohaselt on kõige enam kuritegusid toime pandud Harjumaal

⁵ Eestis andsid 2019. aastal kohus ja prokuratuur jälitustoiminguteks kokku 1729 luba. Kõige enam anti esmakordselt lube varjatud jälgimiseks, telefoni pealtkuulamiseks ja muu teabe salajaseks pealtkuulamiseks ja pealtvaatamiseks ning enamasti olid need seotud narkootikumide, maksupettuste, korruptsiooni ja kuritegelike ühendustega. (Uku, *et al.*, 2020, lk 3)

⁶ Kasutaja nõustub teenust tarbima asudes teenuse kasutamise hea tavaga, kuid tava vastu eksijaid tavaliselt vähesteks sanktsioneeritakse. Ameerika Ühendriikide 45. presidendi Donald Trumpi sotsiaalmeediakasutus on hea näide teenusepakkuja (nt Twitter) vähesest kontrollist kasutaja postitatud sisu sobivuse üle.

(44%), Ida-Virumaal pannakse toime 19% kuritegudest, Tartumaal 10% ja mujal Eestis 27% kuritegudest.

Kaitsepolitsei aastaraamat 2020–2021 toob välja (Kaitsepolitseiamet, 2020, lk 30), et küberrünnete ja -kuritegevuse puhul on suureks ohuks inimlikud nõrkused ja/või puudulik küberhügieen, mis võivad ohustada nii kasutaja enda isikuandmeid kui ka tema töökohta.

Siseministeeriumi tellimusel 2020. aastal valminud „Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuringu“ tulemused toovad välja, et 30% vastanutest peab tõenäoliseks seda, et ilma isiku teadmata saadakse ligi tema e-postile, pangaandmetele jms isikuandmetele. Samas näitavad uuringu tulemused, et krüptovaluutaga seotud kuritegude (79% vastanutest) ja õngituskirjade, väljapressimiste jms (71% vastanutest) ohvriks langemist peab enamik vastanuid pigem ebatõenäoliseks (Saar Poll OÜ, 2020, lk 5).

Lisaks ohustavad küberründed riiki, sh riigi elutähtsate teenuste toimimist. „Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuringu“ vastanutest peab 66% suureks ohuks küberründeid riigi infosüsteemide vastu (Saar Poll OÜ, 2020, lk 3). Kaitseministeeriumi 2020. aastal tellitud ja Turu-Uuringute AS-i läbi viidud uuringu „Avalik arvamus riigikaitsest“ tulemusel hindab 2020. aasta sügisel 67,6% vastanutest küberrünnakuid Eesti vastu tõenäoliseks. Samas on välja toodud suure tõenäosusega ohtude all ka vaeuudiste levik (66,8% vastanutest) ja välisriikide majanduspoliitiline mõjutegevus (56,1% vastanutest) (Turu-uuringute AS, 2020, lk 5).

Samas selgub Siseministeeriumi uuringust, et 58% vastajatest hindab oma teadlikkust võimalikest küberriskidest heaks ning enamik (73% vastanutest) on vältinud küberturvalisuse tagamiseks teadmata sisu avamist. Samuti on paroolide täiustamine levinud. Vaid 15% vastanutest ei ole oma küberturvalisuse suurendamiseks mitte midagi teinud (Saar Poll OÜ, 2020, lk 5).

Kuigi Euroopa Komisjoni 2020. aastal koostatud „Digital Economy and Society Indexis“ on Eesti tulemuseks kõrge 7. koht, on eestlaste üldised digioskused pigem Euroopa keskmisel tasemel: vähemalt vähesed tarkvarateadmised on keskmiselt 61% Euroopa elanikel ja umbes 64% eestlastel (European Commission, 2020, p. 53).

Eurobaromeetri 2019. aastal tehtud ja 2020. aastal avaldatud uuring „Attitudes Towards the Impact of Digitalisation on Daily Lives“ näitab seevastu, et Eesti elanike hinnang oma digioskustele on hea. 73% vastanutest on veendunud, et neil on igapäevatoimetusteks vajalikud digioskused olemas; 88% hindas, et neil on olemas vajalikud digioskused oma tööga pädevalt hakkama saamiseks. Kaks peamist põhjust, mis Eesti elanikud oma digioskuste täiustamise puhul välja toovad, on vajaduse puudumine edasiste oskuste arendamiseks ja teadmatuse sellest, missuguseid oskusi peaks arendama (Eurobarometer, 2020, pp. 147–148).

Lisaks otsesele ohule kasutaja (ja kasutaja töökoha) andmetele kaasnevad digitaalse meedia tarbimisega kaudsed ohud, ennekõike valeinfo ja äärmuslike vaadete levik, mis võivad mõjutada nii ühiskonna meelsust kui ka riigi toimimist. Kuigi statistilisi seoseid informatsiooni tarbimise ja näiteks valimiseelistuste vahel ei ole maailmas veel tuvastatud/tõestatud, on veebiteenused andnud kindlasti võimaluse sarnaste vaadetega inimeste koondumiseks kajakambritesse (ingl *echo chamber*) ning oma mõtete, vaadete ja tõdede rahvusvaheliseks levitamiseks.

Eesti digitaalsest arengust ning elanike suurest riigi ja erasektori digitaalsete teenuste kasutusest lähtuvalt on selle uuringu eesmärk teha kindlaks Eesti elanike hinnangud isikuandmete kogumise, kasutamise ja talletamise turvalisusele ja vajalikkusele ning hin-

nangud kasutajakäitumisele, mis on ajendatud veebi- ja sideteenuste võimalikust jälgimisest ja kasutajate tegevuse isikustamisest. Samuti uuriti Eesti võimalike julgeolekuohtude, sh valeinfo leviku ja radikaliseerumise valguses inimeste julgeolekualase informatsiooni tarbimise harjumusi.

Uuringu raport kajastab järgnevaid teemasid:

- elanike hinnang oma tundlike isikuandmete olemusele;
- elanike hinnang enda küberturvalisuse käitumisele;
- elanike hinnang oma tundlike isikuandmeid ohustavatele ohtudele;
- elanike hinnang riigi kogutavate andmete kogumise, kasutamise ja talletamise praktikatele;
- elanike hinnang erafirmade kogutavate andmete kogumise, kasutamise ja talletamise praktikatele;
- elanike hinnang riigipoolsele täiendavale riigi- ja erafirmade kogutud andmete kasutusele riigi julgeoleku kaalutlustel ja eriolukorras;
- elanike hinnang oma veebi- ja sideteenuste kasutamiskäitumisele, mis on tingitud võimalikust riigipoolsest kasutamise jälgimisest ja isikute tuvastamisest;
- elanike hinnang oma veebi- ja sideteenuste kasutamiskäitumisele, mis on tingitud võimalikust erafirmadepoolsest kasutamise jälgimisest ja isikute tuvastamisest;
- elanike hinnang Eesti julgeolekuohtudele;
- elanike huvi julgeolekualase informatsiooni tarbimise vastu;
- elanike julgeolekualase informatsiooni tarbimisharjumused;
- elanike usaldus julgeolekualase informatsiooni allikate vastu.

Küsitluse viis Sisekaitseakadeemia sisejulgeoleku instituudi tellimisel läbi uuringufirma Saar Poll OÜ.

Ajavahemikul 8.–21. jaanuar 2021 korraldas uuringufirma Saar Poll OÜ üleriigilise küsitluse, kus telefoni teel ja veebipaneelis küsitleti 1000 inimest, kes olid vähemalt 18-aastased. Mõlema andmekogumismeetodi abil küsitleti võrdselt 500 vastajat. Respondentide valikuks kasutati proportsionaalse juhuvalimi meetodit. Intervjuud toimusid eesti ja vene keeles.

Saadud tulemi ja statistilise mudeli võrdlemisel ilmnenu erisuste vähendamiseks kaaluti tulemit juuresolevate sotsiaaldemograafiliste tunnuste lõikes (tabel 1). Maksimaalse valimivea suurus jääb 95-protsendilisel usaldusnivool 3,1% piiridesse (väiksemate alagrupid vaatlemisel võib viga olla suurem (tabel 2)). Sotsiaaldemograafiliste tunnuste mudeli koostamisel on kasutatud rahvastikustatistika andmeid seisuga 01.01.2019.

TABEL 1. VALIMI ISELOOMUSTUS SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE TUNNUSTE ALUSEL (N = 1000; KÕIK VASTANUD)

	Mudel (%)	Saadud küsitlustulem (%)	Kaalutud küsitlustulem (%)
SUGU			
Mees	46,1	46,2	46,1
Naine	53,9	53,8	53,9
VANUS			
18–24	8,4	9,1	8,4
24–34	17,9	18,1	17,9
35–44	17,0	17,1	17,0
45–54	16,2	16,4	16,2
55–64	16,3	16,1	16,3
65–74	12,3	14,7	12,3
75+	11,9	8,5	11,9
RAHVUS			
Eestlane	68,7	68,9	68,7
Muu rahvus	31,3	31,1	31,3
HARIDUS			
Põhiharidus	16,6	19,5	16,6
Keskharidus	55,2	50,5	55,2
Kõrgharidus	28,2	30,0	28,2

ELUKOHT*			
Linnaline asula	61,3	64,1	61,3
Väikelinnaline asula	7,7	9,1	7,7
Maa-asula	31	26,8	31,0
REGIOON**			
Põhja-Eesti	44,2	46,3	44,2
Lääne-Eesti	11,5	11,7	11,5
Kesk-Eesti	9,4	8,4	9,4
Kirde-Eesti	10,8	11,3	10,8
Lõuna-Eesti	24,1	22,3	24,1

* Elukohatüübi puhul on lähtunud Statistikaameti määratlusest. Linnalise asustuspkiirkonna alla kuuluvad asulad, kus rahvastikutihedus on suurem kui 1000 elanikku km² kohta. Väikelinnaliste hulka 200–1000 ja maapiirkonna hulka vähem kui 200 elanikku km² kohta. Kuivõrd väikelinnalistes asulates küsitletud elanike arv on ankeedis väike, on risttabelites väikelinnalised ja maa-asulad liidetud maapiirkonnaks.

** Põhja-Eesti alla kuulub Harjumaa (sh Tallinn). Lääne-Eesti alla kuuluvad Hiiumaa, Läänemaa, Pärnumaa ja Saaremaa. Kesk-Eesti alla kuuluvad Järvamaa, Lääne-Virumaa ja Raplamaa. Kirde-Eesti alla kuulub Ida-Virumaa. Lõuna-Eesti alla kuuluvad Jõgevamaa, Põlvamaa, Tartumaa, Valgamaa, Viljandimaa ja Võrumaa.

TABEL 2. VALIMIVEA PIIRID ELANIKKONNAUURINGUS

Vastuste osakaal/ Valimi suurus	50%	45%	40%	35%	30%	25%	20%	15%	10%	5%	3%	2%
	või	või	või	või	või	või	või	või	või	või	või	või
	55%	60%	65%	70%	75%	80%	85%	90%	95%	97%	98%	
10	31,0%	30,8%	30,4%	29,6%	28,4%	26,8%	24,8%	22,1%	18,6%	13,5%	10,6%	8,7%
20	21,9%	21,8%	21,5%	20,9%	20,1%	19,0%	17,5%	15,7%	13,2%	9,6%	7,5%	6,1%
30	17,9%	17,8%	17,5%	17,1%	16,4%	15,5%	14,3%	12,8%	10,7%	7,8%	6,1%	5,0%
40	15,5%	15,4%	15,2%	14,8%	14,2%	13,4%	12,4%	11,1%	9,3%	6,8%	5,3%	4,3%
50	13,9%	13,8%	13,6%	13,2%	12,7%	12,0%	11,1%	9,9%	8,3%	6,0%	4,7%	3,9%
60	12,7%	12,6%	12,4%	12,1%	11,6%	11,0%	10,1%	9,0%	7,6%	5,5%	4,3%	3,5%
70	11,7%	11,7%	11,2%	11,2%	10,7%	10,1%	9,4%	8,4%	7,0%	5,1%	4,0%	3,3%
80	11,0%	10,9%	10,7%	10,5%	10,0%	9,5%	8,8%	7,8%	6,6%	4,8%	3,7%	3,1%
90	10,3%	10,3%	10,1%	9,9%	9,5%	9,0%	8,3%	7,4%	6,2%	4,5%	3,5%	2,9%
100	9,8%	9,8%	9,6%	9,4%	9,0%	8,5%	7,8%	7,0%	5,9%	4,3%	3,3%	2,7%
110	9,3%	9,3%	9,2%	8,9%	8,6%	8,1%	7,5%	6,7%	5,6%	4,1%	3,2%	2,6%
120	9,0%	8,9%	8,8%	8,5%	8,2%	7,8%	7,2%	6,4%	5,4%	3,9%	3,1%	2,5%
130	8,6%	8,6%	8,4%	8,2%	7,9%	7,4%	6,9%	6,1%	5,2%	3,8%	2,9%	2,4%
150	8,0%	8,0%	7,8%	7,6%	7,3%	6,9%	6,4%	5,7%	4,8%	3,5%	2,7%	2,2%
200	6,9%	6,9%	6,8%	6,6%	6,4%	6,0%	5,5%	5,0%	4,2%	3,0%	2,4%	1,9%
300	5,7%	5,6%	5,5%	5,4%	5,2%	4,9%	4,5%	4,0%	3,4%	2,5%	1,9%	1,6%
500	4,4%	4,4%	4,3%	4,2%	4,0%	3,8%	3,5%	3,1%	2,6%	1,9%	1,5%	1,2%
750	3,6%	3,6%	3,5%	3,4%	3,3%	3,1%	2,9%	2,6%	2,2%	1,6%	1,2%	1,0%
1000	3,1%	3,1%	3,0%	3,0%	2,8%	2,7%	2,5%	2,2%	1,9%	1,4%	1,1%	0,9%

UURINGU PÕHITULEMUSED

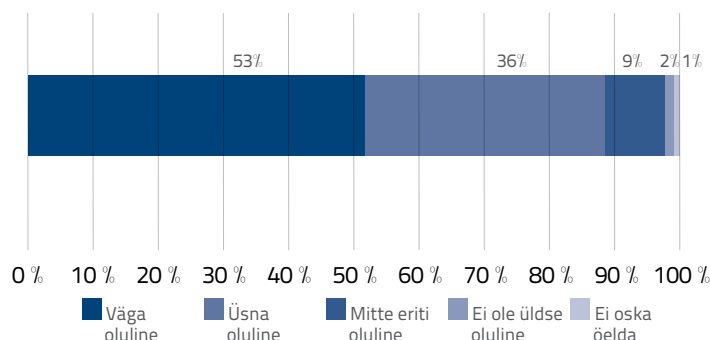
1. ISIKUANDMED JA NENDE TURVALISUS/TURVALINE KÄITLEMINE

1.1. ÜLDINE HINNANG ISIKUANDMETE PRIVAATSUSELE JA TURVALISUSELE

1.1.1. Huvi andmete privaatsuse ja turvalisusega seotud teemade vastu

Selleks et selgitada välja, kui oluliseks vastajad isikuandmete privaatsuse ja turvalisuse teemat enda jaoks peavad, paluti neil anda teema olulisusele oma hinnang (joonis 1).

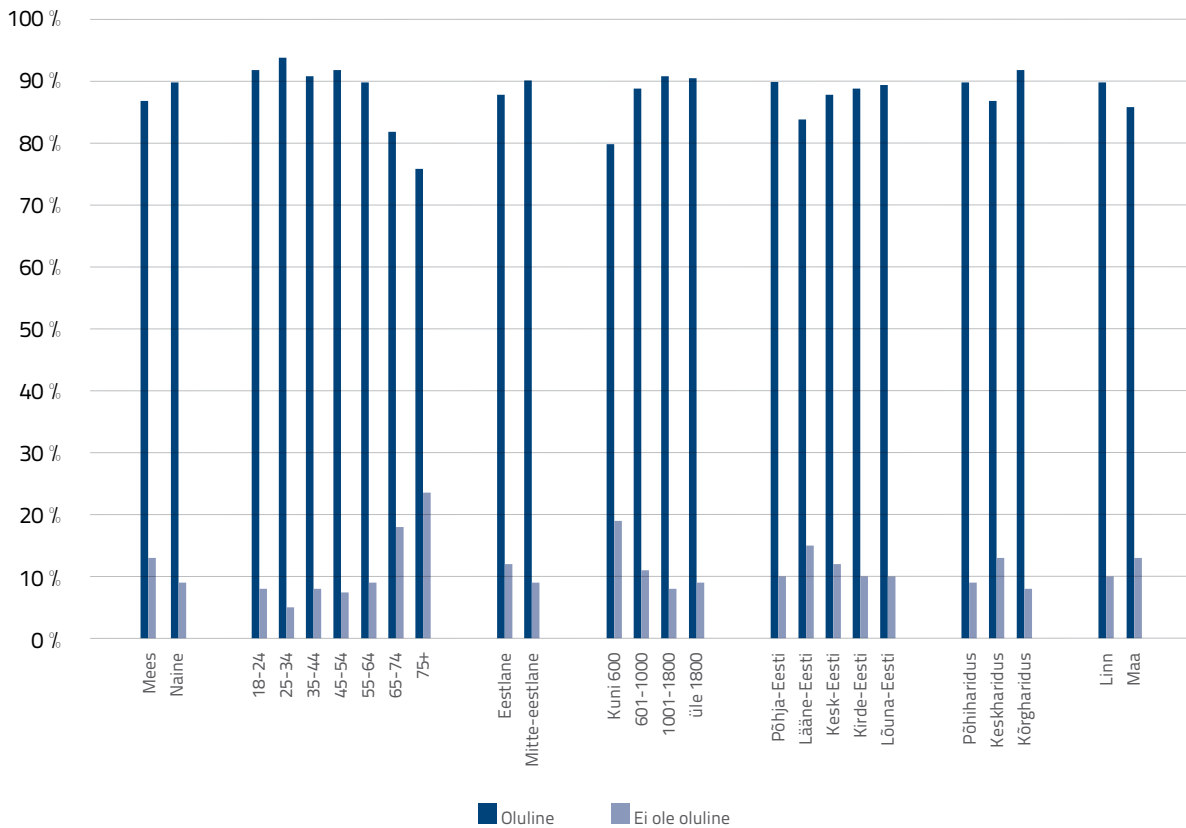
Vastustest nähtub, et vastajad jagavad suurel määral seisukohta, et isikuandmete privaatsus ja turvalisus on neile olulised teemad – oluliseks või väga oluliseks pidas seda 89% vastanutest. Väga oluliseks pidas teemat 53% vastanutest, üsna oluliseks 36%. Umbes kümnendik vastanutest ei pidanud teemat endale märkimisväärselt oluliseks: 9% meelest ei ole teema eriti ja 2% meelest üldse oluline. 1% vastanutest ei osanud isikuandmete privaatsuse ja turvalisuse teema olulisusele enda jaoks hinnangut anda.

JOONIS 1. INIMESTE HINNANG ISIKUANDMETE PRIVAATSUSE JA TURVALISUSE TEEMA OLULISUSELE (%; N = 1000; kõik vastajad)

Sotsiaaldemograafiliste näitajate lõikes ilmusid teatud erisused, kuid isikuandmete turvalisust ja privaatsust peetakse oluliseks teemaks üldiselt kõikides elanikkonnagruppides. Siiski ilmneb vastustest teatav tendents, et vanemate, st pensioniealiste vastanute seas (vanusegrupid 65–74 eluaastat ja 75 eluaastat) peetakse teemat veidi vähem oluliseks kui nooremates vanusegruppides (18–24 eluaastat ja 25–34 eluaastat). 65–74-aastastest vastanutest peab 83% teemat oluliseks, 75-aastastest ja vanematest hindab teemat oluliseks 76% vastajatest. 18–24-aastastest elanikest peab isikuandmete privaatsust ja turvalisust oluliseks 92%, 25–34 aastastest elanikest 94%. Seda tendentsi toetab ka vastuste tulemus vastajate põhitegevuse lõikes, kus just pensionäride hinnang teema olulisusele on keskmisest madalam (78% peab isikuandmete privaatsuse ja turvalisuse teemat väga või üsna oluliseks), koduste, õpilaste ja töötute hinnang privaatsuse ja turvalisuse olulisusele on aga valimi keskmisest kõrgem (95% peab teemat üsna või väga oluliseks).

Samuti ilmneb, et andmete privaatsust ja turvalisust peavad olulisemaks suurema sissetulekuga inimesed: leibkonna väikese sissetuleku puhul (kuni 600 eurot leibkonna liikme kohta kuus) hindab teemat enda jaoks oluliseks 80%; üle 600-eurose sissetuleku puhul aga ligikaudu 90%.

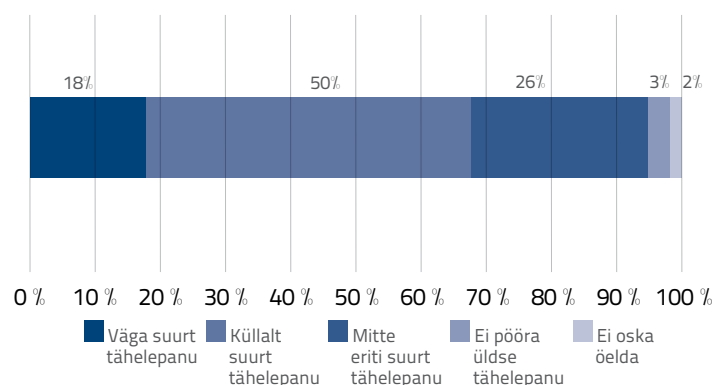
Joonis 2. Inimeste hinnang isikuandmete teema olulisusele; sotsiaaldemograafiliste näitajate lõikes (%; N = 1000; kõik vastajad)

Küsitlusandmete statistilise analüüsi käigus selgus, et varem väljatoodud erisused vastajagruppide hinnangutes vanuse ja tegevusala lõikes on ka statistiliselt märkimisväärsed, st vastajate gruppide erisused on üle kantavad elanikkonnale.

1.1.2. Isikuandmete privaatsuse ja turvalisusega seotud igapäevane käitumine

(Digitaalseid) isikuandmeid on (digitehnoloogial põhinevate) avaliku sektori ja eraettevõtete lahenduste ning veebirakenduste tõttu palju ning neid tekib teenuseid ja tehnoloogiat kasutades pidevalt juurde. Nii tekib juurde ka ohuvektoreid või viise, mis võivad vastaja privaatseid isikuandmeid ohustada. Andmete turvalisusel on suur roll kasutajakäitumises: digitehnoloogia kasutaja saab näiteks turvaprotokolli järgimise, süsteemiuuenduste ja teadliku rakenduste ning tehnoloogia valikuga oma andmete turvalisusele suuresti kaasa aidata.

Selleks et uurida, kui palju vastajad igapäevaselt ise oma isikuandmete turvalisuse teemale tähelepanu pööravad, paluti küsimusega „Kui suurt tähelepanu Te oma igapäevaelus pöörate sellele, et Teie isikuandmete privaatsus ja turvalisus oleks tagatud?“ hinnata oma käitumist.

JOONIS 3. INIMESTE IGAPÄEVANE TÄHELEPANU PÖÖRAMINE OMA ISIKUANDMETE PRIVAATSUSELE JA TURVALISUSELE (%; N = 1000; kõik vastajad)

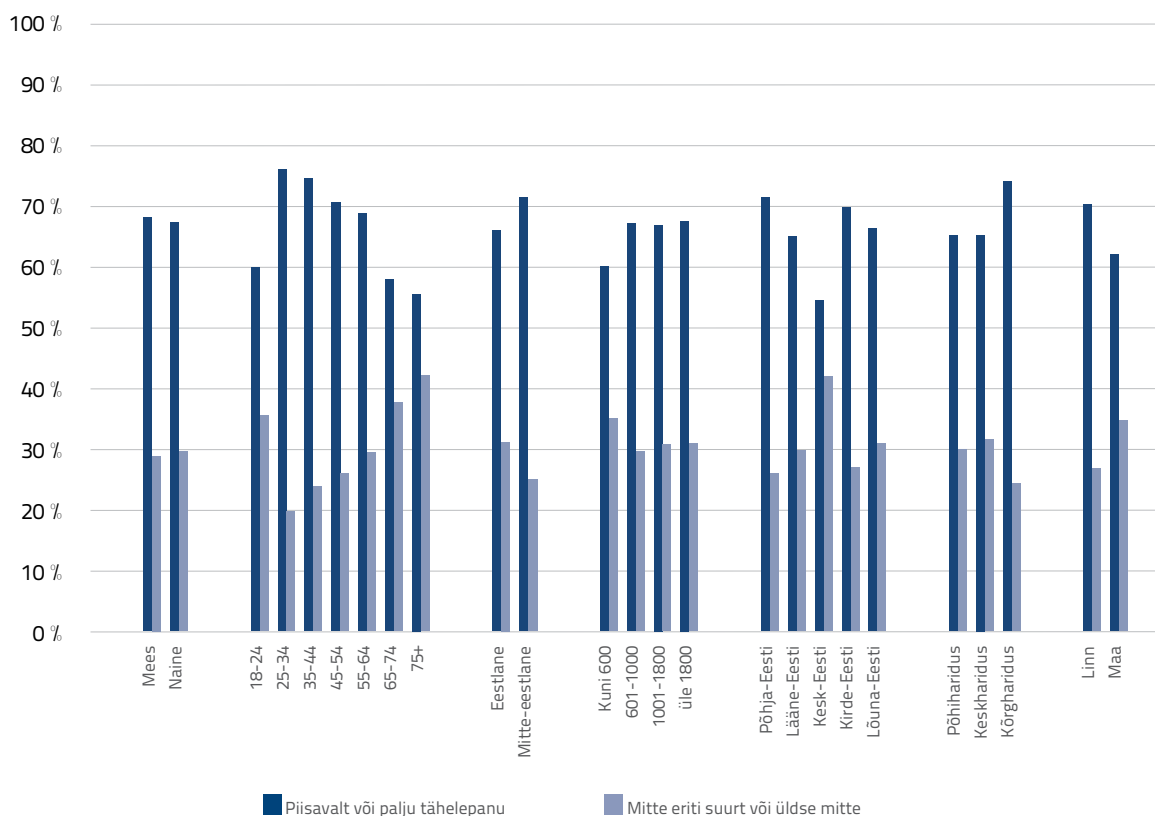
Suur osa vastajatest (68%) pöörab oma sõnutsi andmete privaatsusele ja turvalisusele igapäevatoimingutes tähelepanu. Väga suurt tähelepanu pöörab sellele 18% vastanutest ja küllalt suurt tähelepanu 50%. Peaaegu kolmandik vastanutest (29%) aga hindab, et nad pööravad igapäevaselt andmete turvalisusele pigem vähem tähelepanu või ei tee seda üldse (26% vähe, 3% üldse mitte). 2% vastanutest ei oska hinnata, millisel määral nad isikuandmete privaatsusele ja turvalisusele tähelepanu pööravad.

Elanikkonnagruppide hinnangute vahel ilmneb taas teatav erisus, mis sõltub vastajate vanusest: vanuse suurenedes väheneb mingil määral hinnang, et andmete privaatsusele ja turvalisusele pööratakse igapäevaelus tähelepanu. Kui teistes vanusegruppides on teemale tähelepanu pööramise osakaal valdavalt üle keskmise (keskmiselt 68% pöörab küllalt või suurt tähelepanu), siis vanusegrupis 65–74 aastat on see näitaja 59% ning vanusegrupis 75 eluaastat ja vanemad 56%. Ka kõige nooremas vanusegrupis pööratakse igapäevaselt andmete turvalisusele keskmisest vähem tähelepanu (61%).

Tähelepanu pööramine andmeturvalisusele sõltub ka vastaja sissetulekust. Väikese leibkonnasissetulekuga inimesed pööravad andmete privaatsusele ja turvalisusele igapäevaelus vähemal määral tähelepanu (61% vastajatest sissetulekuga kuni 600 eurot kuus leibkonnaliikme kohta) kui keskmise või suurema leibkonna sissetulekuga vastajad (ca 68% vastajatest sissetulekuga 601 või enam eurot kuus leibkonnaliikme kohta).

Lisaks ilmneb erisus hinnangus igapäevasele andmete turvalisuse ja privaatsuse teemale tähelepanu pööramisele vastajate rahvuste lõikes: mitte-eestlastest pööravad endi hinnangul igapäevaelus andmete turvalisusele tähelepanu 72%, eestlastest 68%.

Samuti jälgivad igapäevaselt andmeturvalisust enam linnades kui maapiirkondades elavad inimesed (linnades 71%, maapiirkondades 63%).

JOONIS 4. INIMESTE IGAPÄEVANE TÄHELEPANU PÖÖRAMINE OMA ISIKUANDMETE PRIVAATSUSELE JA TURVALISUSELE; SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE LÕIKES (%), N = 1000; kõik vastajad

1.2. TUNDLIKUD ISIKUANDMED

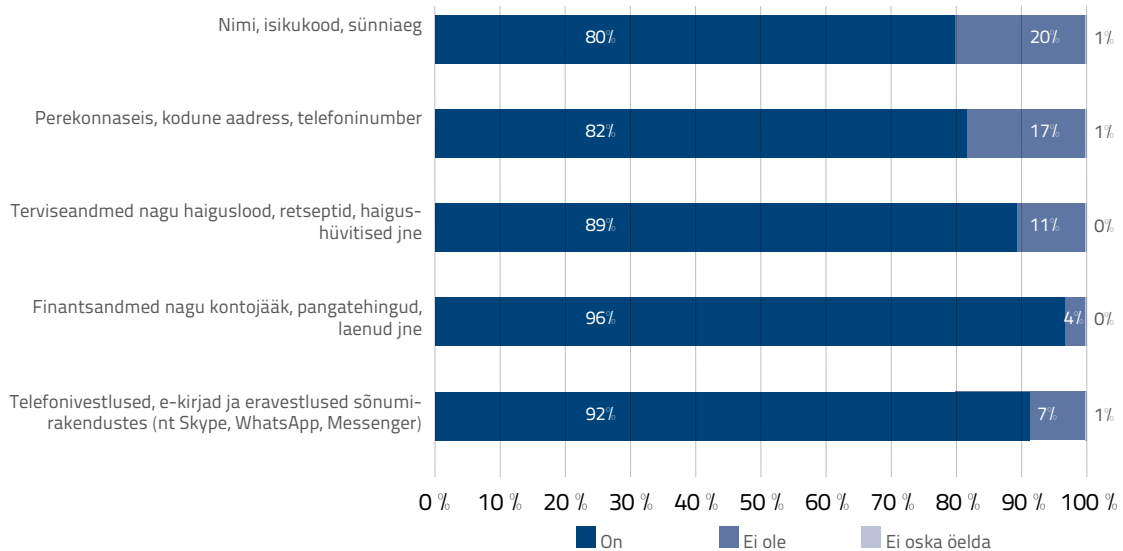
1.2.1. Tundlike isikuandmete olemus ehk missuguseid andmeid peavad Eesti elanikud tundlikeks isikuandmeteks, mida ei tohiks loata kasutada

Isikuga seotud või isikule viitavate andmete olemus on väga erilmeline. Teatud isikuandmete isikule omistamist haldab riik (nt isikukood), paljud on aga isetekkelised või inimühiskonna toimimise osa (nt suhtlusandmed veebirakendustest)⁷ ning neid tekib teenuste tarbimise ja uudsete tehnoloogiliste lahenduste tõttu pidevalt juurde. Eri isikuandmeliikidest lähtuvalt (tavalised, tundlikud ja eriliiki isikuandmed (Andmekaitse inspeksioon, 2019b)) on riik nende käitlemise seadustega sätestanud.

Isikuandmete eri liikide kasutusele sätestatud korrast eraldiseisvalt oli uuringu ülesanne teha kindlaks inimeste hoiakud seoses nende andmete kasutamisega, mida nad peavad tundlikeks isikuandmeteks. Nii paluti vastajatel esmalt hinnata, missuguseid andmeid etteantud loetelust peavad nad enda jaoks tundlikeks isikuandmeteks, mille kasutus võiks olla võimalik vaid nende loal.

⁷ Andmekaitse Inspeksioon defineerib isikuandmete mõiste järgmiselt: „Isikuandmeteks loetakse kõiki andmeid tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku kohta, mis väljendavad isiku füüsilisi, psüühilisi, füsioloogilisi, majanduslikke, kultuurilisi või sotsiaalseid omadusi, suhteid ja kuuluvust. Seega tuleb isikuandmetena käsitleda kõiki andmeid, mis kasvõi kaudseltki on füüsilise isikuga seostatavad“ (Andmekaitse Inspeksioon, 2019a).

Elanikkonnaküsitluse tulemused näitavad, et inimestel on andmete olemuse kohta kindlad hoiakud – kõigest 1% vastanutest ei osanud anda hinnangut andmete olemusele. Enamik vastanuist peab tundlikeks isikuandmeteks, mille täiendav kasutus omaniku (andmesubjekti) loata pole aktsepteeritav, kõiki nende kohta käivaid andmeid.⁸ Samuti peetakse tundlikeks toimingute ja suhtluse tagajärjel tekkinud digitaalseid andmeid või digitaalset suhtlusidentiteeti, näiteks telefonivestlust või elektroonilist kirjavahetust.

JOONIS 5. ELANIKKONNA HINNANG TUNDLIKE ISIKUANDMETE OLEMUSELE*

(%; N = 1000; kõik vastajad)

*Märkus: ON = on + pigem on; EI OLE = ei ole + pigem ei ole

Kõige enam hindavad vastanud tundlikeks isikuandmeteks oma finantsandmeid (96% vastanutest). 92% vastanutest hindab tundlikeks isikuandmeteks suhtlusteenuste kasutamisega kaasnevat ja suhtlusest tekkivaid andmeid, st telefonivestlused, e-kirjad, suhtlusrakenduste kasutamine ja muud sarnased suhtlusvormid. 89% vastanutest hindab tundlikeks isikuandmeteks isiku terviseandmeid. Perekonnaseisu, kodust aadressi ja telefoninumbrit peab tundlikeks isikuandmeteks 82% vastanutest. Kõige vähem vastanuid hindas, et tundlikud isikuandmed on nimi, isikukood ja sünniaeg – 80% vastanutest.

⁸ Kõikides andmeklastrites on läbivalt isikute, kes ei soovinud oma sissetulekut avaldada, hinnang, et tegemist on tundlike isikuandmetega, mida ei tohiks ilma isiku loata kasutada, kõrge – vähemalt 91% vastanutest.

**TABEL 3. ELANIKKONNA HINNANG TUNDLIKE ISIKUANDMETE OLEMUSELE;
SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE LÕIKES (%; N = 1000; KÕIK VASTAJAD)**

	Nimi, isikukood, sünniaeg	Perekonna- seis, kodune aadress, telefoni- number	Terviseand- med, nagu haiguslood, retseptid, haigushüvi- tised jne	Finants- andmed, nagu konto- jääk, panga- tehingud, laenud jne	Telefonivest- lused, e-kirjad ja eravestlu- sed sõnumi- rakendustes (nt Skype, WhatsApp, Messenger)
SUGU					
Mees	76%	79%	86%	95%	91%
Naine	83%	85%	90%	96%	92%
VANUS					
18–24	78%	91%	89%	98%	92%
25–34	80%	87%	89%	97%	96%
35–44	83%	90%	93%	97%	96%
45–54	80%	83%	92%	96%	94%
55–64	80%	82%	88%	96%	92%
65–74	79%	70%	84%	95%	88%
75+	77%	71%	83%	89%	79%
RAHVUS					
Eestlane	78%	80%	90%	96%	91%
Mitte-eestlane	83%	87%	86%	94%	93%
LEIBKONNA SISSETULEK*					
Kuni 600	79%	79%	81%	91%	84%
601–1000	83%	83%	90%	95%	90%
1001–1800	77%	82%	90%	97%	94%
üle 1800	73%	80%	89%	97%	97%
REGIOON					
Põhja-Eesti	82%	85%	90%	95%	93%
Lääne-Eesti	79%	79%	91%	97%	92%
Kesk-Eesti	74%	75%	85%	94%	92%
Kirde-Eesti	83%	87%	81%	92%	92%
Lõuna-Eesti	76%	80%	90%	97%	89%
HARIDUS					
Põhiharidus	82%	86%	89%	96%	93%
Keskharidus	80%	81%	87%	94%	90%
Kõrgharidus	78%	82%	92%	97%	95%
ELUKOHT					
Linn	82%	85%	90%	96%	93%
Maa	76%	77%	86%	94%	89%

* Märkus: tabelis ei ole ära toodud vastanute hinnangud, kes ei osanud või ei tahtnud oma sissetuleku suurust avaldada

Iga andmeklastri vastuseid eraldi hinnates saab välja tuua järgneva.

1.2.1.1. Nimi, isikukood, sünniaeg

Nime, isikukoodi ja sünniaja puhul on tegemist andmetega, mida kasutatakse tavapäraselt ja igapäevaselt isiku tuvastamisel nii riigi kui ka eraettevõtete teenuste kasutamisel. Kuigi tegemist on sagedasti kasutatavate ja jagatavate andmetega, peab 80% vastajatest neid tundlikeks andmeteks, mida ei tohi ilma omaniku loata kasutada. 20% vastanutest ei pea nime, isikukoodi ja sünniaega tundlikeks isikuandmeteks ning 1% vastanutest ei oska kõnealustele andmetele hinnangut anda. Vastajagruppide lõikes olid hinnangutes teatavad erinevused. Märkimisväärne erinevus ilmses hinnangutes vastanute sissetuleku lõikes: keskmise leibkonnasissetulekuga vastajad peavad nime, isikukoodi ja sünniaega mõnevõrra rohkem tundlikeks isikuandmeteks (83%) kui suurema sissetulekuga vastajad (73%).

Linnades elavad inimesed (82%) peavad nime, isikukoodi ja sünniaega sagedamini tundlikeks isikuandmeteks kui maainimesed (76%). Samuti erinevad statistiliselt olulisel määral hinnangud ka eestlaste ja mitte-eestlaste vahel: 83% mitte-eestlastest ja 78% eestlastest hindavad, et tegemist on tundlike isikuandmetega. Mitte-eestlased hindavad sagedamini, et tegemist on kindlasti tundlike isikuandmetega (58%) kui eestlased (49%). Eestlased on nende andmete tundlikkuses kahtlevamad kui mitte-eestlased ning hindavad sagedamini andmete olemust „pigem on“ (29%) ja „pigem ei ole“ (18%) kui mitte-eestlased („pigem on“ 25%, „pigem ei ole“ 12%).

Vastanute erakondlike eelistuste lõikes on näha erinevusi hinnangutes isikuandmete tundlikkuse osas: Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valijad (72%) hindavad andmeid tundlikeks keskmisest vähem, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna valijad (82%) aga keskmisest veidi enam. Eesti 200 valijate puhul on vastav tulemus 81%, Keskerakonna valijate puhul 78% ja Eesti Reformierakonna valijate puhul 75%.

TABEL 4. ELANIKKONNA HINNANG ANDMEKLASTRI NIMI, ISIKUKOOD, SÜNNIAEG TUNDLIKUSELE; SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE LÕIKES *

(%; N = 1000; kõik vastajad)

*Märkus: ON = on + pigem on; EI OLE = ei ole + pigem ei ole

	ON	EI OLE	EI OSKA ÖELDA
SUGU			
Mees	76%	24%	1%
Naine	83%	16%	0%
VANUS			
18–24	78%	21%	2%
25–34	80%	20%	1%
35–44	83%	16%	1%
45–54	80%	20%	0%
55–64	80%	20%	0%
65–74	79%	21%	0%
75+	77%	23%	0%
RAHVUS			
Eestlane	78%	21%	1%
Mitte-eestlane	83%	16%	0%
LEIBKONNA SISSETULEK*			
Kuni 600	79%	20%	2%
601–1000	83%	17%	0%
1001–1800	77%	23%	0%
üle 1800	73%	27%	0%
REGIOON			
Põhja-Eesti	82%	17%	0%
Lääne-Eesti	79%	20%	1%
Kesk-Eesti	74%	24%	1%
Kirde-Eesti	83%	15%	2%
Lõuna-Eesti	76%	24%	0%
HARIDUS			
Põhiharidus	82%	17%	1%
Keskharidus	80%	20%	1%
Kõrgharidus	78%	21%	0%
ELUKOHT			
Linn	82%	18%	0%
Maa	76%	23%	1%

* Märkus: tabelis ei ole ära toodud vastanute hinnangud, kes ei osanud või ei tahtnud oma sissetuleku suurust avaldada

1.2.1.2. Perekonnaseis, kodune aadress, telefoninumber

Valdavalt hinnatakse tundlikuks ka selliseid andmeid nagu perekonnaseis, kodune aadress ja telefoninumber, olgugi et igapäevaselt kasutatakse neidki sagedasti nii avalike kui ka erateenuste puhul (nt isiku tuvastamiseks). Vastanutest hindab 82% neid andmeid tundlikeks ja arvab, et neid ei tohi ilma isiku loata kasutada. 17% vastanutest arvab, et tegemist ei ole tundlike isikuandmetega, ja 1% vastanutest ei oska andmete tundlikkusele hinnangut anda.

Mida vanemad vastajad, seda enam peetakse nimetatud andmeid tundlikeks. Kui 18–24-aastastest peab neid tundlikeks 91%, siis 65–74-aastaste seas on see näitaja vaid 70% ning 75-aastaste ja vanemate hulgas 71%. Sarnane tendents ilmneb ka vastajate gruppe vastajate tegevusvaldkonnast lähtuvalt kõrvutades. Enim peavad neid andmeid tundlikeks isikuandmeteks, mida ei tohi ilma isiku loata kasutada, vastajad, kes on kodused, õpilased või töötud (91% vastanutest) ja kõige vähem (70% vastanutest) peavad andmeid tundlikeks pensionärid.⁹

Kirde-Eesti elanikud (87%) peavad perekonnaseisu, aadressi ja telefoninumbrit keskmisest sagedamini ning Kesk-Eesti elanikud (76%) keskmisest vähem tundlikuks kui teistes regioonides elavad inimesed. Samuti hindavad seda andmeklastrit sagedamini tundlikuks linnades elavad inimesed (85%) kui maapiirkondade elanikud (77%).

Eelmistele küsimustele sarnaselt ilmneb statistiline erinevus hinnangutes ka rahvuse lõikes: mitte-eestlased (88%) hindavad perekonnaseisu, kodust aadressi ja telefoninumbrit eestlastega (80%) võrreldes sagedamini tundlikeks isikuandmeteks, mida ei või loata kasutada. Taas on mitte-eestlased andmete tundlikkusele hinnangut andes kindlamad, et tegemist on tundlike isikuandmetega (54%) kui eestlased (49%).

Vastanute erakondlike eelistuste lõikes on näha erinevusi hinnangutes isikuandmete tundlikkuse kohta: Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valijad (75%) hindavad andmeid tundlikeks keskmisest vähem, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna valijatest (91%) ja nendest, kes keeldusid oma parteilist eelistust märkimast, pidas (97%) andmeid tundlikuks keskmisest rohkem vastanuid.

⁹ Põhitegevuse alusel vastanuid grupeerides moodustavad vastanute grupi „pensionärid“ mittetöötavad pensionärid ja töövõimetuspensionärid.

TABEL 5. ELANIKKONNA HINNANG ANDMEKLASTRI PEREKONNASEIS, KODUNE AADRESS, TELEFONINUMBER TUNDLIKUSELE; SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE LÕIKES*

(%; N = 1000; kõik vastajad)

*Märkus: ON = on + pigem on; EI OLE = ei ole + pigem ei ole

	ON	EI OLE	EI OSKA ÖELDA
SUGU			
Mees	79%	20%	1%
Naine	85%	15%	1%
VANUS			
18–24	91%	8%	1%
25–34	87%	12%	1%
35–44	90%	10%	1%
45–54	83%	16%	1%
55–64	82%	17%	1%
65–74	70%	29%	1%
75+	71%	29%	0%
RAHVUS			
Eestlane	80%	19%	1%
Mitte-eestlane	87%	12%	0%
LEIBKONNA SISSETULEK*			
Kuni 600	79%	20%	1%
601–1000	83%	16%	1%
1001–1800	82%	18%	0%
üle 1800	80%	19%	0%
REGIOON			
Põhja-Eesti	85%	15%	0%
Lääne-Eesti	79%	20%	1%
Kesk-Eesti	75%	23%	1%
Kirde-Eesti	87%	12%	2%
Lõuna-Eesti	80%	20%	0%
HARIDUS			
Põhiharidus	86%	13%	1%
Keskharidus	81%	18%	1%
Kõrgharidus	82%	17%	0%
ELUKOHT			
Linn	85%	15%	0%
Maa	77%	22%	1%

* Märkus: tabelis ei ole ära toodud vastanute hinnangud, kes ei osanud või ei tahtnud oma sissetuleku suurust avaldada

1.2.1.3. Terviseandmed, nagu haiguslood, retseptid, haigushüvitised

Isiku terviseandmed on andmed, millel on ametlik tekkeallikas ja mida kasutatakse eespool mainitud andmetest spetsiifilisemas kontekstis. Terviseandmete allikaks ja kasutajateks võivad olla nii riigiasutused kui ka erasektori teenusepakkujad.

Terviseandmeid peab tundlikeks isikuandmeteks 89% vastanutest. 11% vastanutest ei pea terviseandmeid tundlikeks isikuandmeteks ja alla 1% vastanutest ei oska andmete tundlikkusele hinnangut anda. Küsitlustulemuste põhjal on selle andmeklastri puhul eri vastajagruppide lõikes hinnangute vahel erisusi vähe. Esile tuleb hinnangute erinevus vastajate leibkonna sissetulekust lähtuvalt. Väikese, kuni 600-eurose sissetulekuga (leibkonna liikme kohta) vastajatest peab ligikaudu 81% kõnealuseid andmeid tundlikeks isikuandmeteks, suurema sissetuleku puhul (601 eurot ja rohkem) on hinnangu osakaal, et tegemist on tundlike isikuandmetega, läbivalt suurem (ligikaudu 90%).

Vastanute tegevusvaldkonnast lähtuvalt ilmneb, et tervisega seotud andmeid hindasid kõige vähem tundlikeks isikuandmeteks, mida ei tohi ilma isiku loata kasutada, pensionärid (80%), kõige enam juhid ja ettevõtjad (93%) ja spetsialistid (92%).

Vastanute elukoharegioonist lähtuvalt ilmnes tähelepanuväärne erisus keskmisest (89%) hinnangust terviseandmetele kui tundlikele isikuandmetele Kirde-Eesti elanike puhul. Kirde-Eesti vastanute seas hindab vaid 81% terviseandmeid tundlikeks isikuandmeteks, teistes regioonides oli tulemus aga valimi keskmisele sarnane.

Vastanute erakondlike eelistuste lõikes nähtuvad teatud erinevused terviseandmete tundlikkuse osas: sotsiaaldemokraatide valijad (96%) peavad kõige sagedamini terviseandmeid tundlikeks isikuandmeteks, Keskerakonna valijad (84%) aga kõige harvemini. Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valijate puhul on vastav tulemus 89%, Eesti 200 ja Eesti Reformierakonna valijate puhul sarnaselt 88%.

**TABEL 6. ELANIKKONNA HINNANG ANDMEKLASTRI TERVISEANDMED TUNDLIKKUSELE;
SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE LÕIKES ***

(%; N = 1000; kõik vastajad)

*Märkus: ON = on + pigem on; EI OLE = ei ole + pigem ei ole

		ON	EI OLE	EI OSKA ÕELDA
SUGU				
	Mees	86%	13%	1%
	Naine	90%	10%	0%
VANUS				
	18–24	89%	10%	1%
	25–34	89%	10%	1%
	35–44	93%	6%	1%
	45–54	92%	8%	0%
	55–64	88%	12%	0%
	65–74	84%	16%	0%
	75+	83%	17%	0%
RAHVUS				
	Eestlane	90%	10%	0%
	Mitte-eestlane	86%	14%	0%
LEIBKONNA SISSETULEK*				
	Kuni 600	81%	19%	0%
	601–1000	90%	10%	0%
	1001–1800	90%	10%	0%
	üle 1800	89%	11%	0%
REGIOON				
	Põhja-Eesti	90%	10%	0%
	Lääne-Eesti	91%	9%	1%
	Kesk-Eesti	85%	15%	0%
	Kirde-Eesti	81%	17%	2%
	Lõuna-Eesti	90%	10%	0%
HARIDUS				
	Põhiharidus	89%	11%	1%
	Keskharidus	87%	13%	0%
	Kõrgharidus	92%	8%	0%
ELUKOHT				
	Linn	90%	10%	0%
	Maa	86%	13%	0%

* Märkus: tabelis ei ole ära toodud vastanute hinnangud, kes ei osanud või ei tahtnud oma sissetuleku suurust avaldada

1.2.1.4. Finantsandmed, nagu kontojääk, pangatehingud, laenud

Isiku finantsandmed on sarnaselt terviseandmetega andmed, millel on ametlik tekkeallikas, mis võib olla nii avaliku sektori institutsioon kui ka eraettevõtte. Ka neil andmetel on väga spetsiifilised kasutusviisid.

Selles andmeklastri eri vastajagruppide lõikes vastajate hinnangute vahel suuri erisusi ei ole. Keskmiselt 96% vastanutest peab finantsandmeid tundlikeks isikuandmeteks, 4% ei hinda finantsandmeid tundlikeks isikuandmeteks ja alla 1% vastanutest ei oska finantsandmete olemusele hinnangut anda. Ka vastajagruppe sotsiaaldemograafiliste näitajate alusel eristades on hinnang finantsandmetele kui tundlikele andmetele läbivalt kõrge.

Erisusena hinnangutes võib kõigest välja tuua, et keskmisega võrreldes (vastus „kindlasti on“ 83%, vastus „pigem on“ 13%) on Kirde-Eesti elanikud finantsandmetele kui isikuandmetele hinnangut andes mõnevõrra kõhklevamad (vastus „kindlasti on“ 68%; vastus „pigem on“ 26%).

Erakondliku eelistuse lõikes hindavad Sotsiaaldemokraatliku Erakonna toetajad finantsandmeid kõige enam tundlikeks isikuandmeteks (100%). Kõige vähem peavad neid andmeid tundlikeks aga Keskerakonna toetajad (89%). Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valijate puhul on vastav tulemus (98%), Eesti Reformierakonna ja Eesti 200 valijate seas on tulemus sarnaselt 97%.

**TABEL 7. ELANIKKONNA HINNANG ANDMEKLASTRI FINANTSANDMED TUNDLIKKUSELE;
SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE LÕIKES***

(%; N = 1000; kõik vastajad)

*Märkus: ON = on + pigem on; EI OLE = ei ole + pigem ei ole

	ON	EI OLE	EI OSKA ÕELDA
SUGU			
Mees	95%	4%	0%
Naine	96%	4%	0%
VANUS			
18–24	98%	2%	0%
25–34	97%	2%	1%
35–44	97%	3%	1%
45–54	96%	4%	0%
55–64	96%	4%	0%
65–74	95%	5%	0%
75+	89%	10%	1%
RAHVUS			
Eestlane	96%	3%	0%
Mitte-eestlane	94%	6%	0%
LEIBKONNA SISSETULEK*			
Kuni 600	91%	8%	0%
601–1000	95%	4%	1%
1001–1800	97%	3%	0%
üle 1800	97%	3%	0%
REGIOON			
Põhja-Eesti	95%	5%	0%
Lääne-Eesti	97%	1%	2%
Kesk-Eesti	94%	6%	0%
Kirde-Eesti	92%	8%	1%
Lõuna-Eesti	97%	3%	0%
HARIDUS			
Põhiharidus	96%	3%	1%
Keskharidus	94%	5%	0%
Kõrgharidus	97%	3%	0%
ELUKOHT			
Linn	96%	4%	0%
Maa	94%	5%	1%

* Märkus: tabelis ei ole ära toodud vastanute hinnangud, kes ei osanud või ei tahtnud oma sissetuleku suurust avaldada

1.2.1.5. Telefonivestlused, e-kirjad ja eravestlused sõnumirakendustes (nt Skype, WhatsApp, Messenger)

Isiku suhtlusandmed on kõige eriilmelisem andmeklaster: siia alla kuuluvad nii sideteenuse kohalike teenusepakkujate, nagu näiteks sideteenuse operaatorid Telia ja Elisa, kui ka rahvusvaheliste teenusepakkujate, nagu WhatsApp-i või Google (G-mail), vahendatavad suhtlused/andmed. Suhtluse põhjus võib olla nii ametlik (nt riiklik ja/või tööalane meilivahetus) kui ka isikliku laadi (nt personaalsed tekstisõnumid või sotsiaalmeediapostitused). Suhtluse sisu, st mõtted ja tähendused, mida edasi antakse, on määratud suhtluse olemusest, aga ka isikute hoiakutest, missugust infot või mõtteid ning milliste kanalite kaudu edasi antakse. Siinne andmeklaster hõlmab kõiki selliseid andmeid.

Suhtlusandmeid, nagu telefonivestlused, e-kirjad ja eravestlused sõnumirakendustes, peab tundlikeks isikuandmeteks 92% vastanutest. Küsitluse vastused näitavad, et ka selles andmeklastris on vastajagruppide lõikes hinnangutes erisused.

Nooremad vastajad hindavad vanemaealistega võrreldes sagedamini, et suhtlusandmed on tundlikud isikuandmed. 92% 18–24-aastastest vastanutest ja 96% 25–34-aastastest vastanutest peab suhtlusandmeid tundlikest. 75 eluaastat ja vanemate vastanute puhul hindab neid andmeid tundlikeks vaid 79%.

Mida suurem sissetulek, seda enam peetakse suhtlusandmeid tundlikeks isikuandmeteks, mida ei tohi ilma loata kasutada. Väikese sissetulekuga (kuni 600 eurot kuus leibkonna liikme kohta) hindas 84% vastanutest, et suhtlusandmed on tundlikud isikuandmed, suure sissetulekuga (üle 1800 eurot kuus leibkonna liikme kohta) hindas suhtlusandmeid tundlikeks andmeteks lausa 96% vastanutest.

Lisaks on huvitav välja tuua hinnang suhtlusandmetele ka vastajate põhitegevuse lõikes. Kõikide eluvaldkondade esindajad ning ka kodused, õpilased ja töötud (st tööealised mittetöötavad) hindavad suhtlusandmeid tundlikeks isikuandmeteks väga sarnaselt: 96% kodustest ja õpilastest, 96% juhtidest, 94% spetsialistidest ja 93% teenindavatest ja oskustöolistest peab neid andmeid tundlikeks isikuandmeteks. Pensionäridest (st mittetöötavatest pensionäridest ja töövõimetuspensionäridest) peab seevastu pelgalt 82% suhtlusandmeid tundlikeks isikuandmeteks.

Vastanute erakondlike eelistuste lõikes on teatud erinevused suhtlusandmete tundlikkuse osas: Eesti 200 valijad (97%) peavad kõige sagedamini suhtlusandmeid tundlikeks isikuandmeteks, Keskerakonna valijad (83%) teevad seda aga kõige harvemini. Eesti Reformierakonna ja sotsiaaldemokraatide valijate seas on tulemus sarnane: 93% vastanutest peab suhtlusandmeid tundlikeks andmeteks. Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valijate puhul on vastav tulemus 91%.

TABEL 8. ELANIKKONNA HINNANG ANDMEKLASTRI SUHTLUSANDMED TUNDLIKKUSELE; SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE LÕIKES *

(%; N = 1000; kõik vastajad)

*Märkus: ON = on + pigem on; EI OLE = ei ole + pigem ei ole

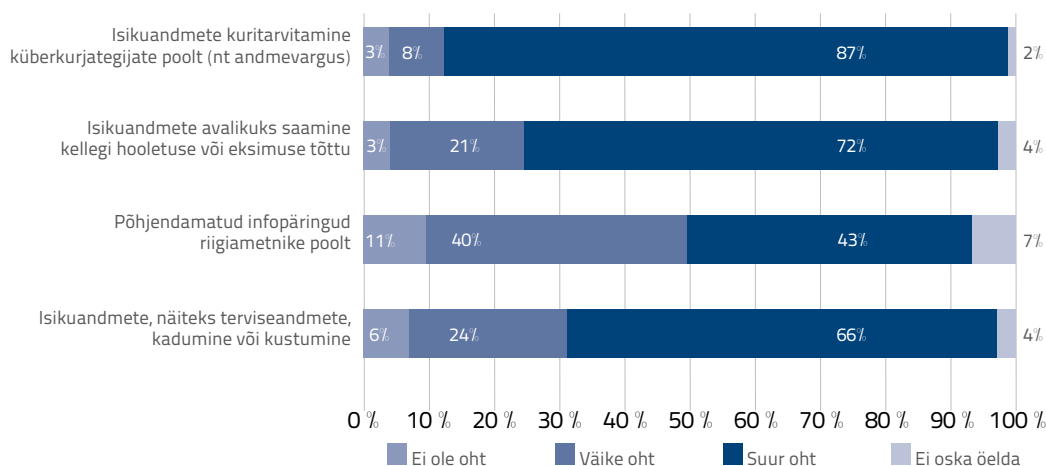
	ON	EI OLE	EI OSKA ÖELDA
SUGU			
Mees	91%	8%	1%
Naine	92%	6%	2%
VANUS			
18–24	92%	8%	0%
25–34	96%	3%	1%
35–44	96%	3%	1%
45–54	94%	6%	1%
55–64	92%	7%	1%
65–74	88%	10%	2%
75+	79%	15%	6%
RAHVUS			
Eestlane	91%	7%	2%
Mitte-eestlane	93%	7%	0%
LEIBKONNA SISSETULEK*			
Kuni 600	84%	13%	3%
601–1000	90%	7%	3%
1001–1800	94%	6%	0%
üle 1800	97%	3%	0%
REGIOON			
Põhja-Eesti	93%	6%	1%
Lääne-Eesti	92%	6%	2%
Kesk-Eesti	92%	8%	0%
Kirde-Eesti	92%	7%	1%
Lõuna-Eesti	89%	9%	2%
HARIDUS			
Põhiharidus	93%	5%	2%
Keskharidus	90%	9%	2%
Kõrgharidus	95%	4%	1%
ELUKOHT			
Linn	93%	6%	1%
Maa	89%	9%	2%

* Märkus: tabelis ei ole ära toodud vastanute hinnangud, kes ei osanud või ei tahtnud oma sissetuleku suurust avaldada

1.3. ISIKUANDMEID OHUSTAVAD TEGURID

Isikuandmetega kaasneb mitu eripära. Esmalt, nagu vastused tundlike isikuandmete küsimusele ilmestasiid (alapeatükk 1.2), on isikuandmed, mida inimesed peavad tundlikeks ja mida ei või ilma isiku loata kasutada, väga eriilmelised: finantsandmetest e-kirjadeni. Teiseks, kõnealused andmed tekivad nii era- kui ka avaliku sektori teenuseid kasutades, kus erafirmast teenusepakkuja ja andmete koguja/talletaja võib olla nii kohalik kui ka rahvusvaheline firma. Nii erineb andmete talletamise turvalisus, kontroll andmete kogumise üle ja andmesubjekti teadlikkus andmete kasutamise osas teenuse pakkujast sõltuvalt. Kolmandaks, andmete digitaalsest olemusest ja haldajate mitmekesisusest tingitult on oht andmetele suur ning ohutegurid on eriilmelised, andmetega hooletust ümberkäimisest ja inimeksimustest kuni suunatud küberrünnakuteni.

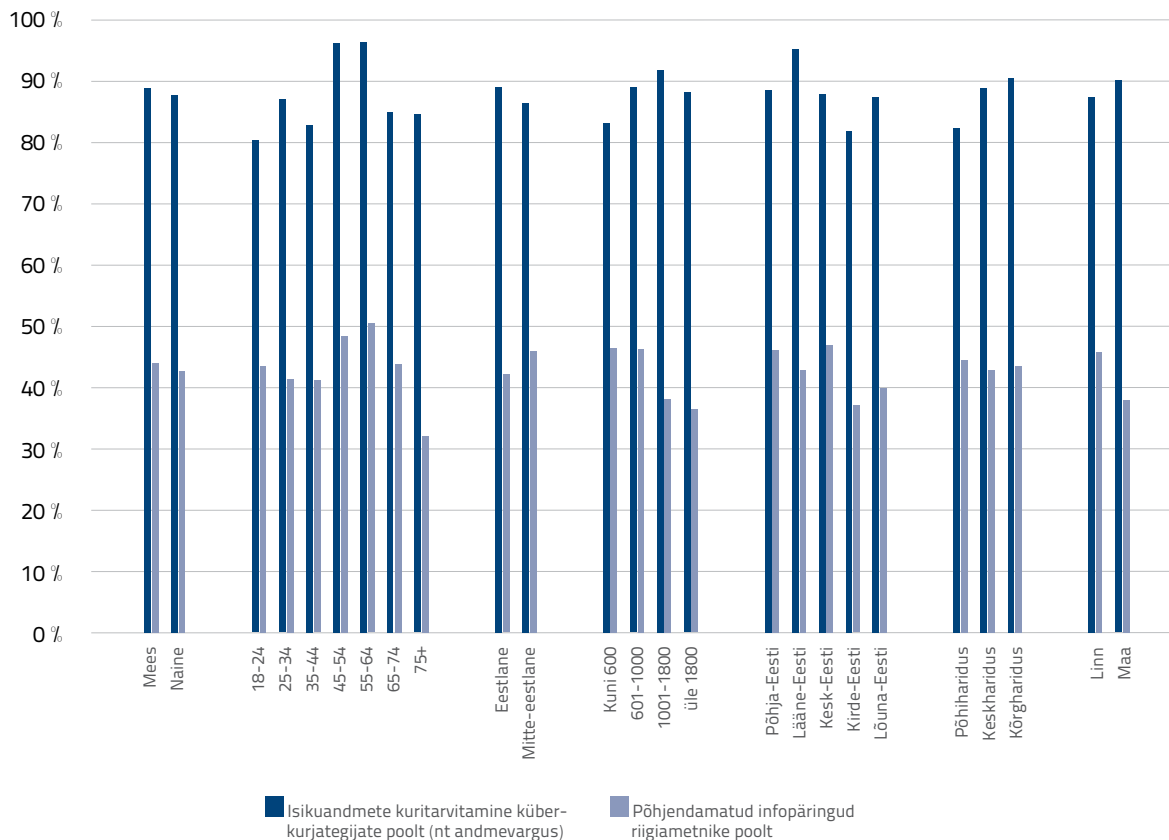
Selleks et tuvastada, mida ja millisel määral peavad inimesed oma andmetele ohuks, küsiti uuringus osalejatelt, kui suureks ohuks peavad nad nelja liiki ohtusid: isikuandmete kuritarvitamine küberkurjategijate poolt (nt andmevargus), isikuandmete avalikuks saamine kellegi hooletuse või eksimuse tõttu, põhjendamatud infopäringud riigiametnike poolt ning isikuandmete, näiteks terviseandmete, kadumine või kustumine.

JOONIS 6. VASTANUTE HINNANG ISIKUANDMEID OHUSTAVATELE TEGURITELE (% , N = 1000, kõik vastajad)

Küsitlusest selgus, et kõige suuremaks ohuks hinnatakse isikuandmete kuritarvitamist küberkurjategijate poolt (87% vastanutest hindab küberkuritegevust suureks ohuks). Samuti hinnatakse üsna sagedasti suureks ohuks isikuandmete avalikuks saamist kellegi hooletuse või eksimuse tõttu (72%). Isikuandmete kadumist või kustumist peab suureks ohuks 66%; riigiametnike põhjendamatud infopäringuid hindab suureks ohuks vaid 43% vastanutest.

Neid ohtusid ei hinda isikuandmetele mitte mingil määral ohuks vaid väga väike hulk vastanuid. Küberkuritegevust ei pea oma isikuandmetele ohuks 3% vastanutest; isikuandmete avalikuks saamist kellegi hooletuse tõttu 3%, isikuandmete kustumist või kadumist 6% vastanutest, põhjendamatud infopäringuid 11% vastanutest.

JOONIS 7. VASTANUTE HINNANG ISIKUANDMEID OHUSTAVATELE TEGURITELE KÕIGE ENAM SUUREKS OHUKS NIMETATUD OHU (KÜBERKURITEGEVUS) JA KÕIGE VÄIKESEM SUUREKS OHUKS NIMETATUD OHU (PÕHJENDAMATUD INFOPÄRINGUT) KORRAL; SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE LÖIKES (% , N = 1000, kõik vastajad)

Iga ohu löikes vastuseid eraldi hinnates saab välja tuua järgneva.

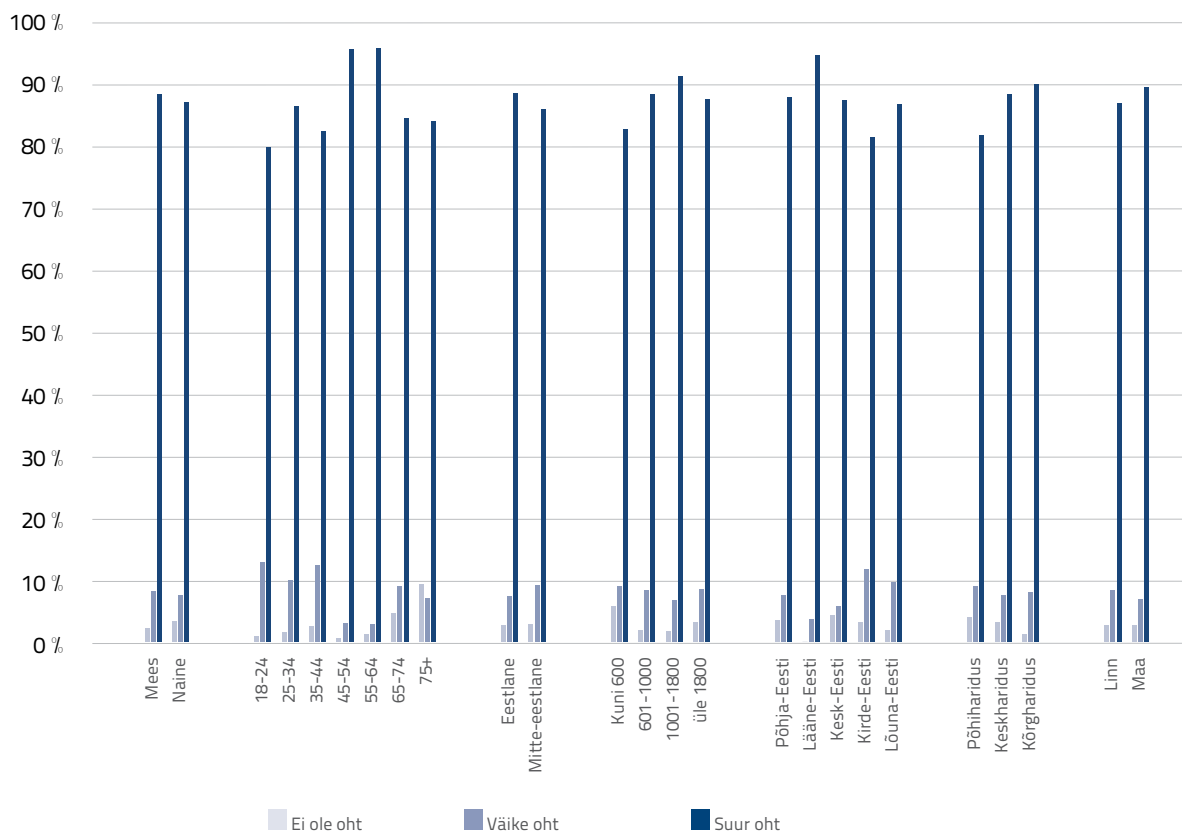
1.3.1. Isikuandmete kuritarvitamine küberkurjategijate poolt (nt andmevargus)

Küsitlustulemuste põhjal peab 95% vastanutest küberkuritegevust oma isikuandmetele ohuks ja lausa 87% hindab seda suureks ohuks. Väikeseks ohuks hindab küberkuritegevust 8% vastanutest. 3% vastanuteks ei pea seda oma isikuandmetele ohuks ja 2% ei oska ohu kohta hinnangut anda.

Tööealine elanikkond peab küberkuritegevust isikuandmetele sagedamini suureks ohuks kui noored või pensioniealised. Näiteks 55–64-aastastest peab küberkuritegevust oma andmetele suureks ohuks 95%, samas kui 18–24-aastastest vaid 80% ning 75-aastastest ja vanematest 84%. Tähelepanuväärne on, et pensioniealised hindavad küberkuritegevust oma andmetele suuremaks ohuks kui kõige noorem vanusegrupp.

Regioniti peavad küberkuritegevust isikuandmetele suureks ohuks enim Lääne-Eesti elanikud (94%) ja vähem Kirde-Eesti elanikud (81%).

Erakondliku eelistuse löikes peavad Keskerakonna valijad (82%) küberkuritegevust keskmisest vähem ja Eesti 200 valijad (93%) keskmisest enam oma isikuandmetele suureks ohuks. Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valijate puhul on vastav tulemus 88%, Eesti Reformierakonna valijate puhul 86% ja sotsiaaldemokraatide valijate puhul 85%.

JOONIS 8. VASTANUTE HINNANG ISIKUANDMEID OHUSTAVATELE TEGURITELE – KÜBERKURITEGEVUS; SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE LÖIKES (% , N = 1000, kõik vastajad)

1.3.2. Isikuandmete avalikuks saamine kellegi hooletuse või eksimuse tõttu

Küsitlustulemuste põhjal hindab hooletuse või eksimuse tõttu isikuandmete avalikuks saamist suureks ohuks 72% vastanutest, väikeseks ohuks 21% ja 3% ei pea isikuandmete avalikuks saamist üldse oma isikuandmetele ohuks. 4% ei oska ohtu isikuandmetele hinnata.

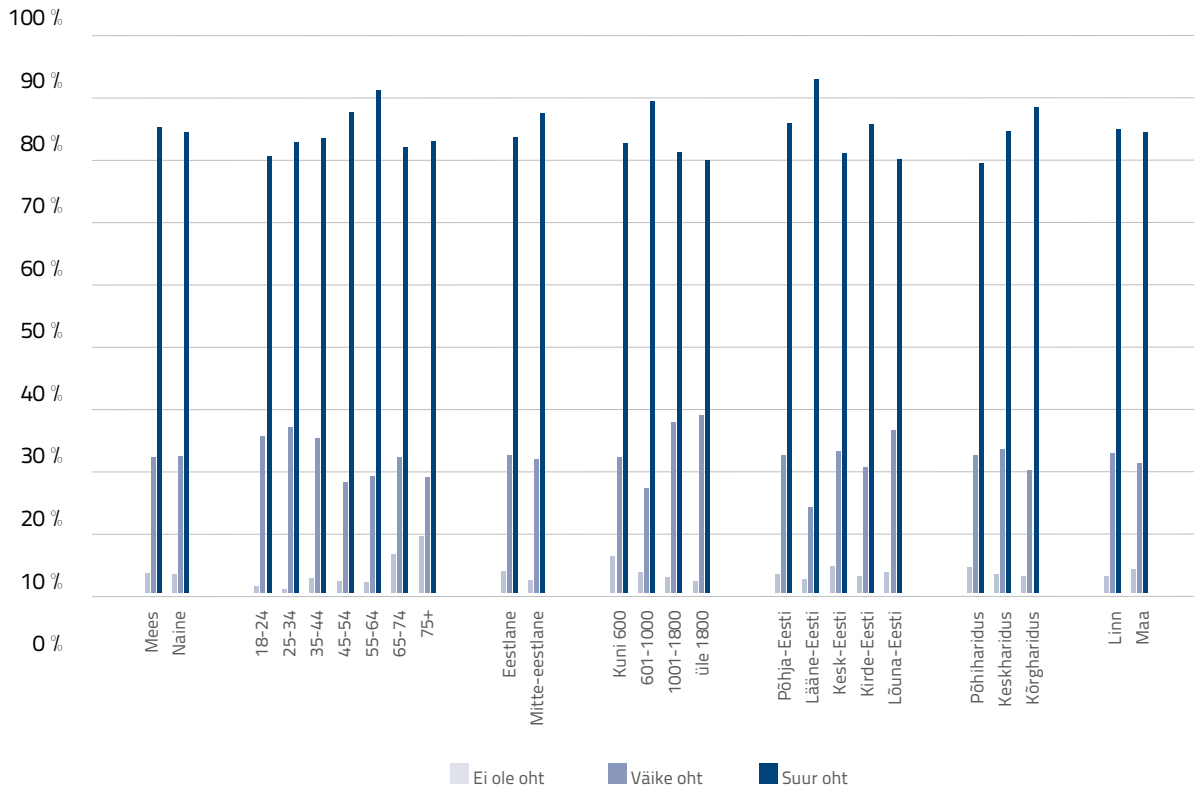
Sarnaselt küberkuritegevusele on ka selle ohu kohta vastajate sotsiaaldemograafiliste andmete löikes vastajagruppide hinnangute vahel teatud erisused. Erisused ilmnevad taas vastajate east ja elukoharegionist sõltuvalt. Isikuandmete avalikuks saamist kellegi hooletuse või eksimuse tõttu peavad vanemad tööealised vastajad sagedamini suureks ohuks kui noorim vanusegrupp. 18–24-aastastest hindab andmete avalikuks saamist suureks ohuks 68% vastanutest, 55–64-aastastest 78% vastanutest, 75-aastastest ja vanematest 71% vastanutest. Tähelepanuväärne on, et ka selle ohu puhul hindavad pensioniealised andmete avalikustamist kõige nooremast vastajate grupist enam suureks ohuks oma andmetele.

Regionide löikes eristusid enim Lääne- ja Lõuna-Eesti elanikud. Kui keskmiselt 72% vastanutest hindab, et tegemist on suure ohuga, siis Lääne-Eestis on see näitaja 80%, Lõuna-Eestis aga 67%.

Hinnang, millisel määral on andmete avalikuks saamine ohuks inimeste isikuandmetele, on sarnaselt küberkuritegevuse ohuga sõltuvalt inimeste põhitegevusest statistiliselt olulisel määral erinev. Kontoris või teenindussektoris töötavad inimesed hindavad teisest rohkem, et hooletus on isikuandmetele suureks ohuks; juhid ja üksikettevõtjad ning kodused, õpilased ja töötud peavad andmete avalikuks saamist mingil määral (suureks)

ohuks, mittetöötavad pensionärid hindavad aga kõige vähem, et tegemist on suure ohuga nende isikuandmetele.

Erakondliku eelistuse lõikes peavad sotsiaaldemokraatide valijad (68%) hooletust keskmisest vähem ja Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valijad (76%) keskmisest enam oma isikuandmetele suureks ohuks. Eesti Keskerakonna valijate puhul on see tulemus 69%, Eesti Reformierakonna ja Eesti 200 valijate puhul sarnaselt 71%.

Joonis 9. VASTANUTE HINNANG ISIKUANDMEID OHUSTAVATELE TEGURITELE – ANDMETE AVALIKUKS SAAMINE; SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE LÕIKES (% , N = 1000, kõik vastajad)

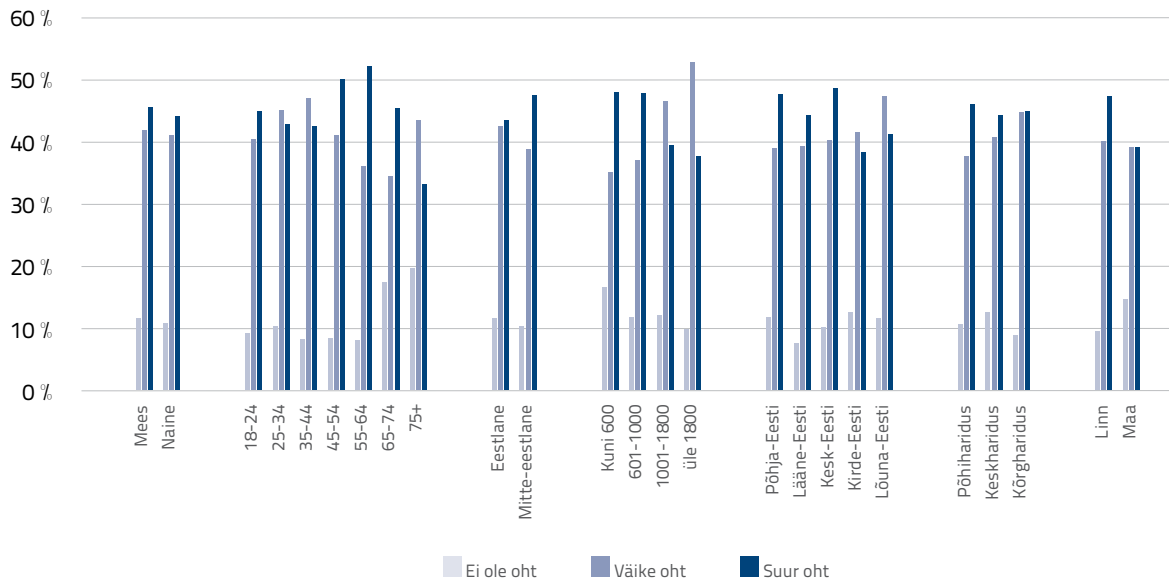
1.3.3. Põhjendamatud infopäringud riigiametnike poolt

Põhjendamatu infopäringut peab oma andmetele suureks ohuks 43% ja väikeseks ohuks 40% kõikidest vastanutest. 11% meelest ei ole see oht nende isikuandmetele, 7% vastanutest ei osanud ohtu hinnata.

Küsitlusandmete analüüsist selgus, et hinnang, millisel määral on põhjendamatud infopäringud ohuks inimeste isikuandmetele, sõltub sarnaselt teiste ohtudega inimeste põhitugevusest. Mittetöötavad pensionärid ja vanaduspensionärid hindavad teistest vähem, et põhjendamata infopäringud on ohuks nende andmetel (20% ei pea seda ohuks), juhipositsioonil vastanud hindavad aga teistest enam, et põhjendamatud infopäringud on ohuks nende isikuandmetele – ainult 6% juhtidest ja ettevõtjatest ei pea põhjendamatu infopäringuid ohuks isikuandmetele.

Väiksema leibkonna sissetulekuga vastajad (kuni 600 eurot kuus leibkonna liikme kohta) hindavad sagedamini (16%), et põhjendamatud infopäringud ei ole ohuks nende isikuandmetele, kui seda teevad suure (üle 1800 euro kuus) sissetulekuga leibkonna liikmed (9%). Samas hindavad suure sissetulekuga (üle 1800 euro kuus) inimesed sagedamini ohtu väikeseks (51% vastanutest) kui väikese sissetulekuga inimesed (34%).

Erakondliku eelistuse lõikes peavad Eesti 200 valijad (33%) põhjendamatu infopäringuid keskmisest vähem ja Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valijad (48%) keskmisest enam oma isikuandmetele suureks ohuks. Sotsiaaldemokraatide valijate puhul on see tulemus 36%, Eesti Reformierakonna ja Keskerakonna valijate puhul sarnaselt 41%.

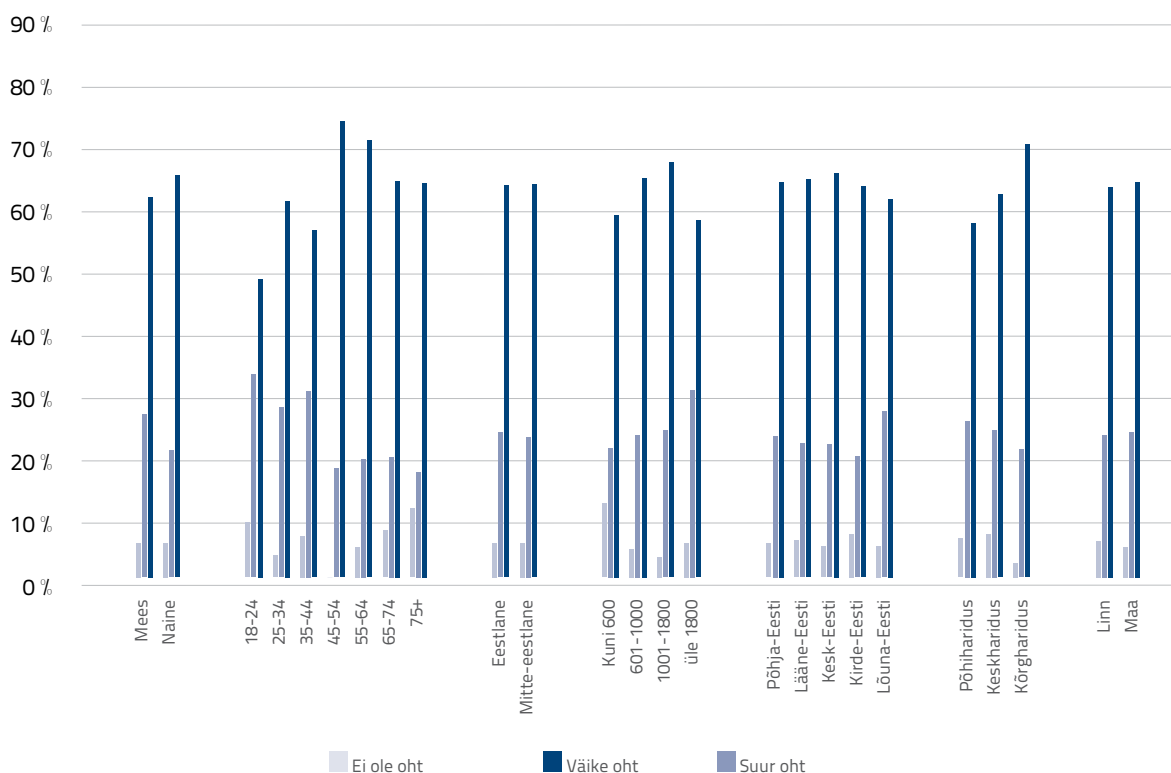
JOONIS 10. VASTANUTE HINNANG ISIKUANDMEID OHUSTAVATELE TEGURITELE – PÕHJENDAMATU INFOPÄRING; SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE LÕIKES (%), N = 1000, kõik vastajad

1.3.4. Isikuandmete, näiteks terviseandmete, kadumine või kustumine

Isikuandmete kadumist või kustumist hindab keskmiselt 66% vastanutest suureks ohuks ja 24% vastanutest väikeseks ohuks. 6% vastanutest ei pea andmete kustumist aga üldse ohuks. 4% ei oska andmete kadumise või kustumise võimalust oma andmetele olevaks ohuks täpselt hinnata.

Vanemad tööealised vastajad peavad andmete kadumist või kustumist sagedamini suureks ohuks kui nooremad vastajad. Noortest vastajatest (18–24 eluaastat) hindab andmete hävimist suureks ohuks 50% vastanutest, vanematest tööealistest vastanutest (55–64 eluaastat) 74% ja vanimatest vastajatest (75 ja rohkem eluaastat) 66%. Ka selles kategoorias hindavad pensioniealised ohtu suuremaks kui noorimad vastajad.

Erakondliku eelistuse lõikes ilmneb, et kõige sagedamini ei pea andmete kustumist ohuks Keskerakonna toetajad (10% vastanutest). Sarnane on sotsiaaldemokraatide toetajate hinnang (9%). Eesti 200 valijatest arvab seevastu 4%, et tegemist ei ole ohuga isikuandmetele. Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna ja Eesti Reformierakonna toetajate puhul on vastav näitaja 5%. Valimi keskmisega võrreldes vähem peavad andmete kustumist ja kadumist suureks ohuks Sotsiaaldemokraatliku Erakonna valijad (57%), teiste erakondade pooldajate hinnang oli valimi keskmisega sarnane.

JONIS 11. VASTANUTE HINNANG ISIKUANDMEID OHUSTAVATELE TEGURITELE – ANDMETE KUSTUMINE; SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE LÕIKES (% , N = 1000, kõik vastajad)

2. ANDMETE KASUTAMISE JA KOGUMISE PRAKTIKAD: RIIK JA ERAETTEVÕTTED

2.1. RIIGI- JA ERASEKTORI TEENUSTE PRAKTIKATE VÕRDLUS

Nii avaliku kui ka erasektori teenused toimivad andmete kogumise ja vahetuse abil ning tehnoloogiline areng, sh digitaalsed lahendused, on andmete kasutuse ehk metaandmete tekkimisele ning andmete kiiresti kasvavale mahule kaasa aidanud. Andmete kogumisest, kasutamisest, talletamisest ja analüüsist sõltub teenuste (ka elutähtsate teenuste) toimimine ja (digiriigi) jätkusuutlikkus. Teenusepakkuja seisukohalt on kasutusel olevad andmepraktikad vajalikud tänapäevase kiire, isikustatud ja konkurentsivõimelise teenuse tagamiseks; teenuse tarbija peab aga teenuseid tarbides andmepraktikatega (suurel määral) leppima.

Vastajatelt küsiti hinnangut 1) andmete kogumise teadlikkuse, 2) andmete kasutamise teadlikkuse, 3) andmekogumisel isikliku kontrolli praktikate, 4) andmete turvalise talletamise, 5) (riigi/ühiskonna) julgeoleku huvides andmete kasutamise praktikate ning 6) eriolukorras andmete kasutamise praktikate kohta.

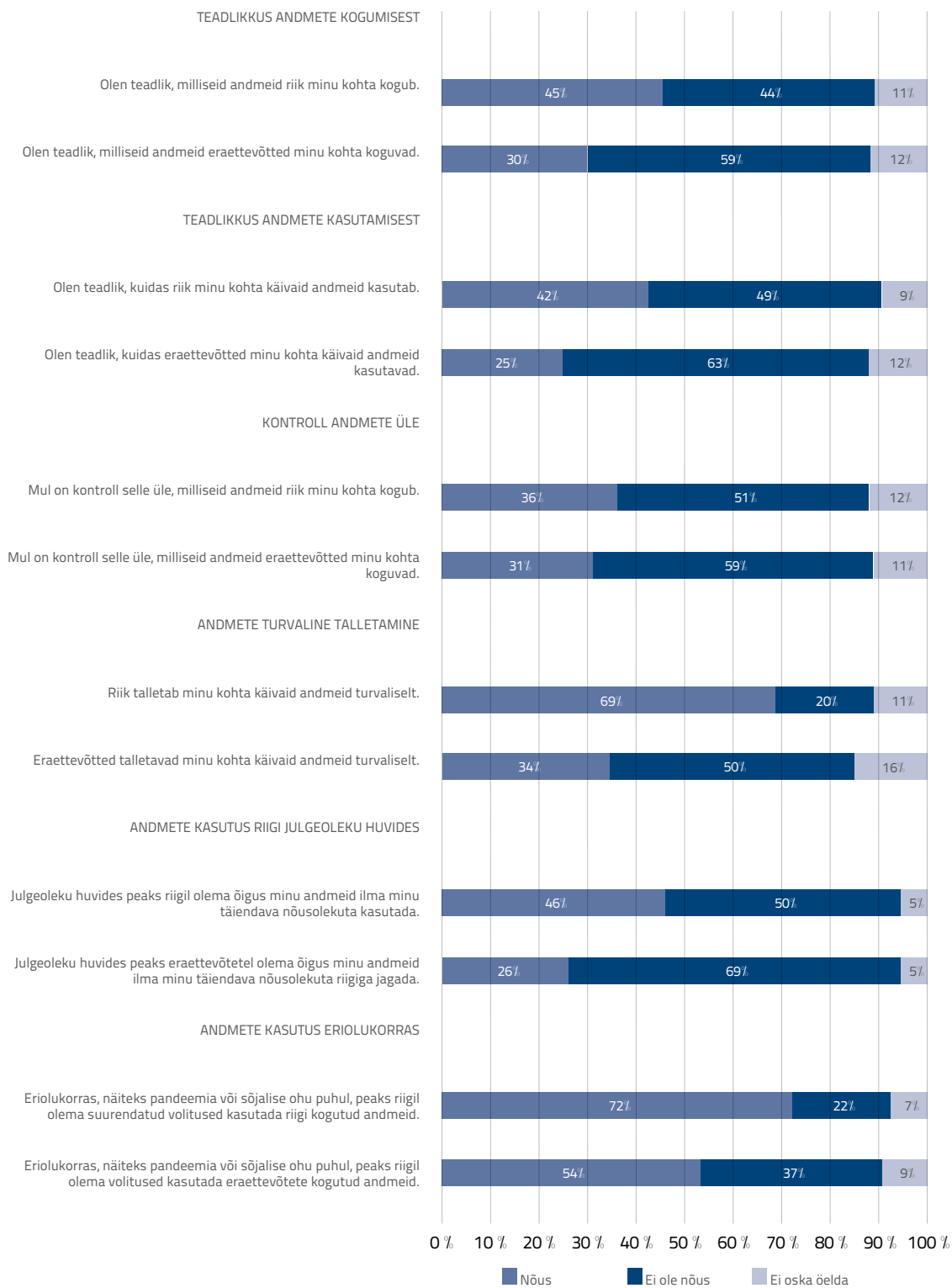
Vastustest selgus, et Eesti elanikud on oma sõnutsi paremini teadlikud riigi kui eraettevõtete andmete kogumise ja kasutamise praktikast. 45% küsitletutest on endi hinnangul teadlik, milliseid andmeid riik nende kohta kogub, ning 42% on teadlik, kuidas andmeid kasutatakse. Eraettevõtete teenuste puhul on tulemused vastavalt 30% ja 25%. Vastanutest 44% hindab end pigem mitteteadlikuks sellest, milliseid andmeid riik kogub, ja 49% sellest, kuidas neid kasutatakse. Eraettevõtete puhul on andmete kogumise osas pigem mitteteadlikud 59% vastanutest ja andmete kasutamise puhul 63% vastanutest.

Umbkaudu pooled vastajatest leiavad, et neil puudub kontroll andmete kogumise üle: 51% vastajatest hindab, et ei oma kontrolli riigi andmekogumise praktikate üle; 59% vastajatest hindab, et ei oma kontrolli eraettevõtete andmekogumise praktikate üle. Riigi andmekogumise praktikate puhul hindab end kontrolli omavat vastavalt 36% vastanutest, eraettevõtete puhul 31% vastanutest.

Andmete talletamise puhul on usaldus riigi andmepraktika vastu suur: 69% vastanutest nõustus väitega, et nende andmeid talletatakse turvaliselt. Eraettevõtete puhul nõustus väitega ainult 34% vastanutest.

Lisaks saab välja tuua, et küsimuste puhul, kus elanikud hindasid oma teadlikkust andmepraktikate osas, on elanike osakaal, kes ei oska oma teadlikkusele hinnangut anda, esitatud küsimuste lõikes ligikaudu kümnendik: näiteks ei oska andmete kogumise teadlikkuse puhul riigi praktikaid hinnata 11% vastanutest, eraettevõtete puhul 12% vastanutest; turvalise talletamise küsimuses ei oska riigi praktikatele hinnangut anda 11% vastanutest, eraettevõtete puhul aga lausa 16% vastanutest.

Julgeoleku huvides on inimesed nõus pigem sellega, et riik kasutaks kogutud andmeid (46% vastanutest on väitega nõus), kui et eraettevõtted jagaksid riigiga enda andmeid (nõustus 26%). Suur hulk vastajatest (69% vastajatest) ei olnud nõus, et eraettevõtted jagaksid julgeoleku huvides andmeid riigiga, riigi kogutud andmete puhul ei nõustu väitega pooled (50% vastanutest). Eriolukorra puhul oli seevastu 72% vastanutest nõus, et riigil peaksid olema suurendatud volitused riigi kogutud andmeid kasutada, ning 54% vastanutest nõustus, et riigil peaks olema suurendatud volitused eraettevõtete kogutud andmeid kasutada.

JOONIS 12. INIMESTE TEADLIKKUS JA HOIAK ANDMEKASUTUSE PRAKTIKALE, RIIGI JA ERASEKTORI VÕRDULUS*.

(%; N = 1000; kõik vastajad)

* Märkus: NÕUS = täielikult + pigem nõus; EI OLE NÕUS = üldse + pigem ei ole nõus

2.1.1. Teadlikkus andmete kogumise kohta: riigi ja eraettevõtete praktikate võrdlus

Vastajatel paluti hinnata, millisel määral on nad teadlikud riigi ja erafirmade andmete kogumise praktikatest. Teadlikkuse selgitamiseks hindasid vastanud väitepaari „Olen teadlik, milliseid andmeid riik minu kohta kogub“ ja „Olen teadlik, milliseid andmeid eraettevõtteid minu kohta koguvad“.

Küsitluse tulemused näitavad, et teadlikkuses riigi ja eraettevõtete andmete kogumise praktikate kohta on suuri erisusi. 45% vastanutest peab ennast teadlikuks sellest, missuguseid andmeid riik nende kohta kogub. Eraettevõtete kohta leiab sama vaid 30%. Vastanutest 10% ei tea endi hinnangul, milliseid andmeid riik või eraettevõtteid nende kohta koguvad.

Taustandmete lõikes tuleb selgelt esile noorte (18–24 eluaastat) ja pensioniealiste elanike teadlikkuse erisus. 65–74-aastastest peab 48% ennast teadlikuks riikliku ja 16% erasektori andmekogumise kohta; vanusegrupis 75 eluaastat ja vanemad hindab end teadlikuks riigipoolsete andmete kogumise puhul 35% ja eraettevõtete puhul 15% vastanutest. 18–24-aastastest hindab aga 44% end olevat teadlik sellest, milliseid andmeid kogub nende kohta riik, ja 38% sellest, milliseid erasektor. Vanusest sõltuv hinnangute erisus ilmneb eriti teravalt eraettevõtete andmepraktikate puhul, kus pensioniealiste ja noorimate vastanugruppide hinnangute vahe on lausa 22–23 protsendipunkti.

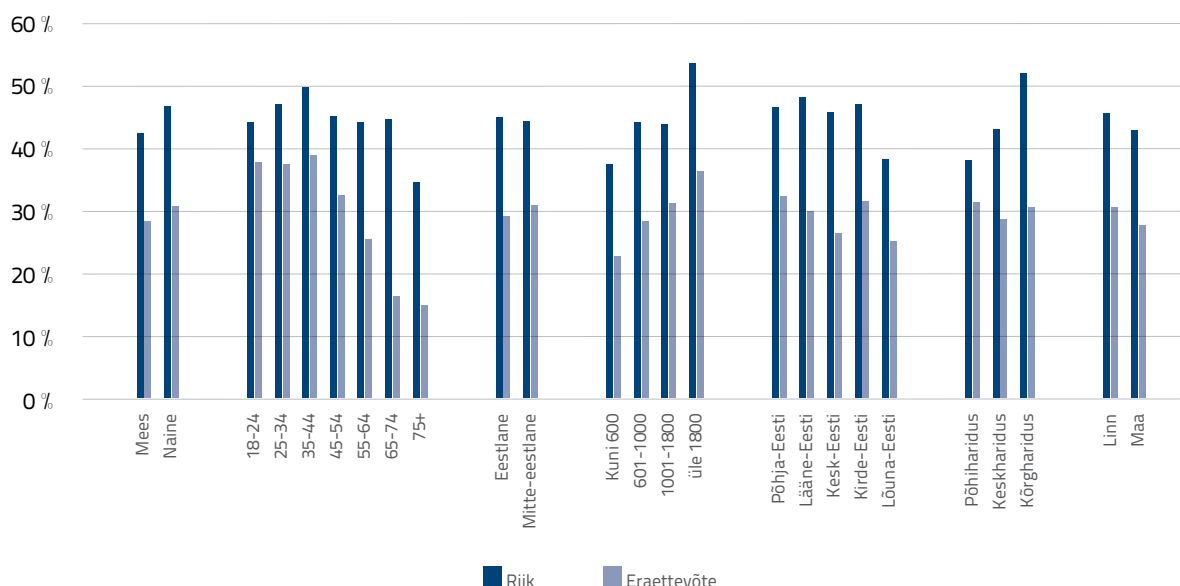
Riiklike andmepraktikate puhul on teadlikkuses märgatav erinevus ka vastanute hariduse lõikes: kõrgemalt haritud inimesed hindavad end sagedamini teadlikuks kui madalama haridustasemega vastanud. Põhiharidusega vastanute puhul hindab end teadlikuks 38%, keskkharidusega 43% ja kõrgharidusega 52% vastanutest. Eraettevõtete puhul hinnatakse enda teadlikkust aga haridustaseme gruppide vahel ligikaudu sarnaselt (umbes 30% vastanutest).

Tegevusalade jaotuse järgi saab esile tõsta kontori- või teenindussektorite töötajaid, kellest 48% hindas end teadvat, mida riik nende kohta kogub, kuid vaid 31% hindas end teadvat, missuguseid andmeid eraettevõtteid nende kohta koguvad. Kõige harvem hindavad end teadlikuks pensionärid, kellest 39% peab end teadlikuks riigiasutuste andmekogumise praktikatest ja 17% eraettevõtete andmekogumisest.

Sissetulekupõhiselt hindavad väikese sissetulekuga elanikud end vähem nii riigi kui ka eraettevõtete andmete kogumisest teadlikuks kui keskmise ja suure sissetulekuga leibkonna liikmed. Riigi andmepraktikatest hindab end teadlik olevad 38% väikese sissetulekuga,¹⁰ 44% keskmise sissetulekuga ja 54% suure sissetulekuga vastanutest. Eraettevõtte andmekogumise korral on tulemused vastavalt väikese sissetuleku puhul 23%, keskmise puhul 31% ja suure puhul 36%.

Erakondlikest eelistustest nähtub, et harvem hindavad end andmete kogumisest teadlikuks Eesti Keskerakonna valijad (riigi andmete kogumise puhul hindab end teadlikuks 39%, eraettevõtte puhul 26%) ja Eesti Konservatiivset Rahvaerakonda eelistavatest elanikest (riigi andmekogumise puhul 36%, eraettevõtte puhul 21%). Eesti Reformierakonda ja Eesti 200 eelistavatest elanikest hindab end riigi andmepraktikast teadlikuks 53%, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna valijatest 51%. Eraettevõtte puhul on Reformierakonna pooldajatest enda hinnangul teadlikud 34% ning Eesti 200 ja sotsiaaldemokraatide puhul 31% vastanutest.

¹⁰ Väike sissetulek – kuni 600 eurot; keskmine sissetulek – 1001–1800 eurot; suur sissetulek – üle 1800 euro leibkonnaliikme kohta kuus.

Joonis 13. Vastanute osakaal, kes hindab end teadlikuks andmete kogumisest; sotsiaaldemograafiliste näitajate lõikes
(%, N = 1000, kõik vastajad)

2.1.2. Teadlikkus andmete kasutamise kohta: riigi ja eraettevõtete praktikate võrdlus

Järgmisena paluti vastajatel hinnata, millisel määral on nad teadlikud sellest, kuidas kasutatakse andmeid, mida nende kohta kogutakse. Selle väljaselgitamiseks paluti vastajatel hinnata väitepaari „Olen teadlik, kuidas riik minu kohta käivaid andmeid kasutab“ ja „Olen teadlik, kuidas eraettevõtted minu kohta käivaid andmeid kasutavad“.

Riigi ja eraettevõtete andmete kasutamise teadlikkuses ilmneb taas erisus: 42% vastanutest hindab end teadlikuks riigi andmete kasutamisest ja vaid 25% eraettevõtete praktikatest. 9% vastanutest ei oska hinnata, kas nad on teadlikud riigi andmete kasutamise praktikatest, ja 12%, kas nad on teadlikud eraettevõtete andmete kasutamise praktikatest.

Riigi andmete kasutamise teadlikkuses rahvuste lõikes erisust ei ole: 42% eestlastest ja 42% mitte-eestlastest vastanutest hindab end teadlikuks. Erafirmade andmete kogumisest teadlikkuse puhul ilmneb aga erinevus: mitte-eestlased hindavad end teadlikuks erafirmade andmete kasutamisest veidi sagedamini (29%) kui eestlased (24%).

Vanusegrupp 75 eluaastat ja vanemad peab end kõige teadlikumaks (46%) küsimuses, kuidas riik nende kohta käivaid andmeid kasutab, samas kui nooremad pensioniealised (65–74 eluaastat) hindavad end teistest vanusegruppidest harvem teadlikuks (38%). Erasektori puhul on oma teadlikkuses enim veendunud 18–24-aastased (33%) ja vähim 65–74-aastased (17%).

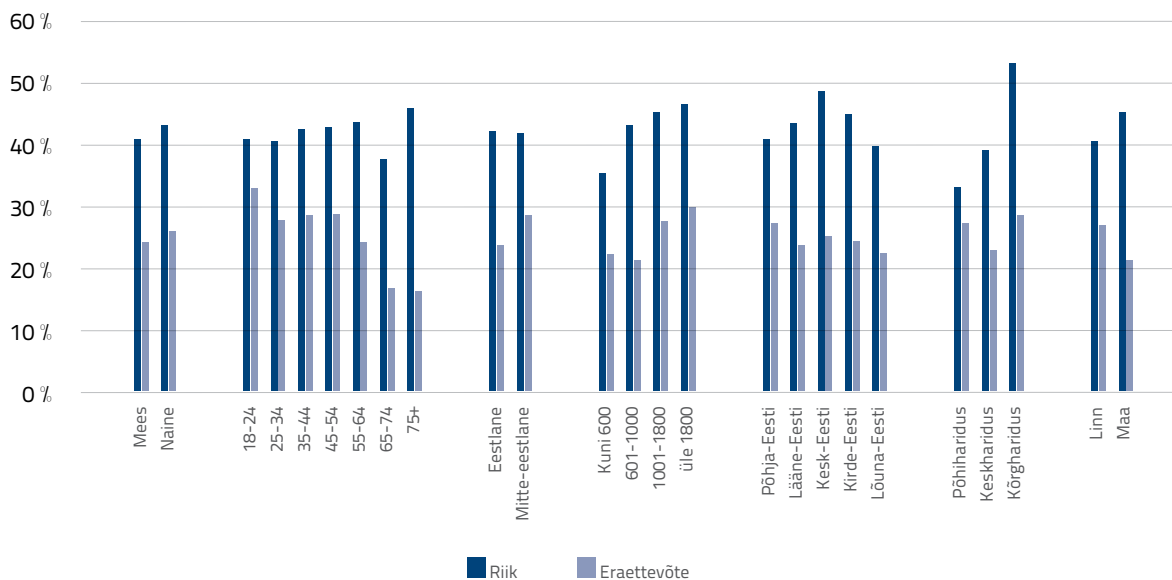
33% põhiharidusega ja 54% kõrgharidusega vastanutest hindab end teadvat, kuidas riik nende kohta käivaid andmeid kasutab. Eraettevõtluse puhul hinnangud hariduse lõikes märkimisväärselt ei erine: 27% põhiharidusega ja 29% kõrgharidusega vastanutest hindab end andmekasutusest teadlikuks.

Põhitegevuse lõikes hindavad end kõige sagedamini riigi andmete kasutamisest teadlikuks spetsialistid (50%) ning kõige harvem teenindava sektori töötajad ja oskustöölised (39% vastanutest). Eraettevõtete andmete kasutamise puhul hindavad end kõige sageda-

mini teadlikuks tööealised mittetöötavad elanikud¹¹ (30%) ning kõige harvem teadlikuks juhid ja ettevõtjad¹² (24%).

Leibkonna sissetuleku lõikes võib välja tuua, et mida suurem sissetulek, seda enam peetakse end teadlikuks andmete kasutamisest nii riigi kui ka eraettevõtete poolt. Kõige väiksema leibkonna sissetulekuga (kuni 600 eurot leibkonna liikme kohta) vastanute puhul on teadlikkus riigi andmete kasutuses 36% ja eraettevõtete omast 22%; suure sissetulekuga grupi seas (üle 1800 euro leibkonna liikme kohta) vastavalt 47% riigi ja 30% eraettevõtte puhul.

Erakondlikest eelistustest nähtub, et keskmisest sagedamini hindavad end riigi andmete kasutamisest teadlikuks Eesti Reformierakonna valijad (50%) ja Eesti 200 valijad (47%), harvem Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valijad (34%). Eraettevõtete andmete kasutamisel hindavad end keskmisest teadlikumaks aga Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valijad (32%) ning vähem Eesti Keskerakonna ja Eesti 200 valijad, kelle tulemus oli sarnaselt 23%.

JOONIS 14. VASTANUTE OSAKAAL, KES HINDAB END TEADLIKUKS ANDMETE KASUTAMISEST; SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE LÕIKES
(%, N = 1000, kõik vastajad)

2.1.3. Kontrolli omamine enda kohta käivate andmete kogumise üle: riigi ja eraettevõtete praktikate võrdlus

Vastajatel paluti hinnata, millisel määral omavad nad enda arvates kontrolli oma andmete üle. Teadlikkuse selgitamiseks hindasid vastanud väitepaari „Mul on kontroll selle üle, milliseid andmeid riik minu kohta kogub“ ja „Mul on kontroll selle üle, milliseid andmeid eraettevõtted minu kohta koguvad“.

¹¹ Põhitegevuse lõikes moodustavad grupi „tööealised mittetöötavad“ vastanud kodused, õpilased ja töötud elanikud.

¹² Põhitegevuse lõikes moodustavad grupi „juhid ja ettevõtjad“ ettevõtete juhid, keskastmejuhid, üksikettevõtjad ja FIE-d.

Vastajad, kes hindavad, et neil on kontroll selle üle, missuguseid andmeid nende kohta kogutakse, on vähemuses: 36% vastanutest hindab, et neil on kontroll andmete üle, mida riik nende kohta kogub, ning 31% vastanutest leiab sama eraettevõtete andmekogumise kohta. Üle poolte vastanutest aga usub, et ei oma kontrolli andmete kogumise üle (51% riigi ja 59% eraettevõtete puhul). Hinnanguliselt ei oska iga kümnes vastaja hinnata, kas tal on kontroll andmete kogumise üle (12% riigi ja 11% eraettevõtete puhul).

Peamised hinnangute erinevused sotsiaaldemograafiliste näitajatest lähtuvalt ilmsid vastanute vanuse lõikes. Riigi kogutavate andmete üle hindasid vastanud end vanusegruppide lõikes kontrolli omavat üsna sarnaselt. 35% noorimatest vastanutest (18–24 eluaastat) ja 38% vanimatest (75 eluaastat ja vanemad) hindasid end omavat kontrolli. Mõnevõrra eristus vaid vanusegrupp 35–44 eluaastat, kus hindas end kontrolli omavat 43% vastanutest. Eraettevõtete andmete kogumise üle kontrolli omamisel eristusid nooremate ja vanemate vastanute vastused suuremal määral, nooremad hindasid end peaaegu poole sagedamini omavat kontrolli kui pensioniealised vastanud. Noorimast vanusegrupist hindas end kontrolli omavat 44%, vanimas aga 17%. Kontrolli omavate inimeste osakaal vastajate grupist kahanes järk-järgult vastajate vanuse suurenedes.

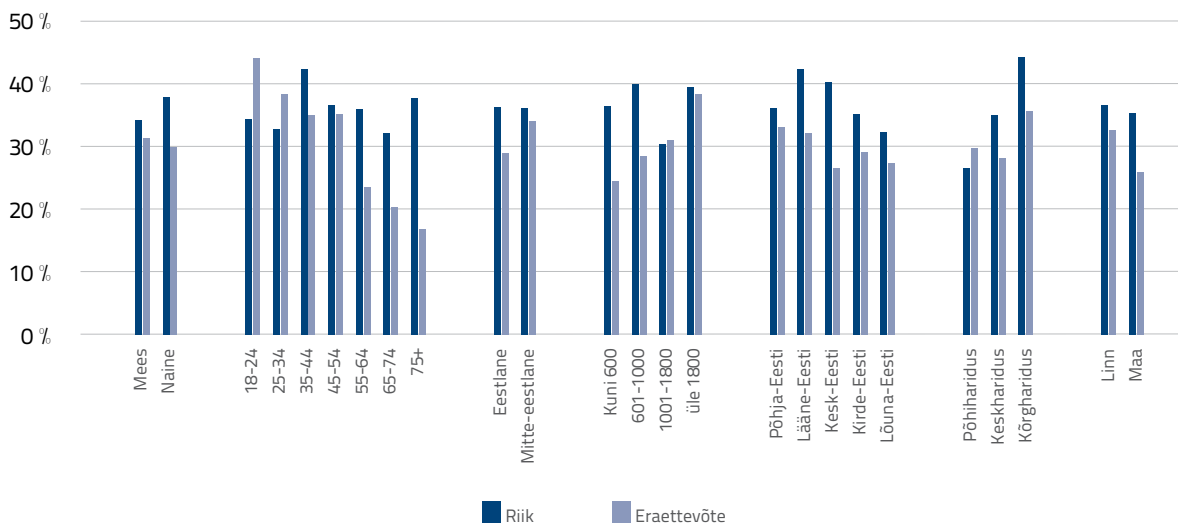
Haridusliku tausta põhjal saab taas esile tõsta, et 27% põhiharidusega ja 44% kõrgharidusega vastanutest usub end omavat kontrolli selle üle, milliseid andmeid riik nende kohta kogub. Eraettevõttele antud hinnangu puhul hariduse lõikes märkimisväärseid erinevusi ei ole: 30% põhiharidusega vastanutest ja 36% kõrgharidusega vastanutest usuvad end omavat kontrolli selle üle, missuguseid andmeid eraettevõtteid nende kohta koguvad.

Põhitegevuse lõikes hindavad end riigi andmete kogumise üle kõige sagedamini kontrolli omavat taas spetsialistid (42%) ning kõige harvem teenindava sektori töötajad ja oskustöölised (32%). Eraettevõtete andmete kogumise üle hindavad kõige sagedamini end kontrolli omavat samuti spetsialistid (37%), aga ka tööealised mittetöötavad elanikud (37%), kõige harvem hindavad end kontrolli omavat pensionärid (18%).

Sissetuleku lõikes on hinnang sellele, et riigi kogutavate andmete üle omatakse kontrolli, üsna sarnane. Eraettevõtete andmete kogumise osas kontrolli omamise puhul on hinnangud aga veidi erinevad: suurema sissetulekuga koos on vastajate osakaal, kes hindab omavat kontrolli, ka suurem. Väiksema sissetulekuga (kuni 600 eurot leibkonna liikme kohta) vastanute puhul nõustub väitega 25% vastanutest, suurima sissetulekuga (üle 1800 euro leibkonna liikme kohta) vastanute hulgast 39% vastanutest.

Andmete kogumise puhul kontrolli omamise üle ilmsid teatavad erisused ka rahvuse lõikes. Riigi andmete kogumise üle kontrolli omamise hinnangutes suuri erinevusi ei olnud (eestlastest hindas end kontrolli omavat 36%, mitte-eestlastest 35%), eraettevõtete andmekogumise üle kontrolli omamise puhul leidis aga teatav erisus. Eestlastest hindas end erafirmade andmete kogumise puhul kontrolli omavat 29%, mitte-eestlastest 34%.

Erakondlike eelistuste põhjal hindasid end keskmisest märkimisväärselt enam riiklikult kogutavate andmete üle kontrolli omavat Reformierakonna valijad (48%) ja vähem Sotsiaaldemokraatliku Erakonna valijad (31%). Eraettevõtete andmepraktikate puhul hindasid taas end keskmisest enam kontrolli omavat Reformierakonna valijad (37%), keskmisest mõnevõrra vähem Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valijad (28%). Teiste erakondade valijate puhul hinnangud nii riigi kui ka eraettevõtete andmepraktikate üle kontrolli omamise puhul valimi keskmisest suuresti ei erinenud.

JONIS 15. VASTANUTE OSAKAAL, KES HINDAB END OMAVAT KONTROLLI ENDA KOHTA KÄIVATE ANDMETE KOGUMISE ÜLE; SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE LÕIKES
(N = 1000, kõik vastajad)

2.1.4. Andmete talletamise turvalisus: riigi ja eraettevõtete praktikate võrdlus

Neljandaks paluti vastajatel hinnata, kui turvaliseks peavad nad enda kohta kogutud andmete talletamist. Selle väljaselgitamiseks hindasid vastanud väitepaari „Riik talletab minu kohta käivaid andmeid turvaliselt“ ja „Eraettevõtted talletavad minu kohta käivaid andmeid turvaliselt“.

Riigi ja eraettevõtete andmete talletamise praktika võrdlus näitab, et vastajate usaldus riigi andmete turvalise talletamise praktikate vastu on küllalt suur, samas kui eraettevõtete puhul on see oluliselt väiksem. 69% vastajatest nõustus väitega, et riik talletab kogutud andmeid turvaliselt; erafirmade puhul nõustus väitega aga ainult 34%. Vastanutest 20% ei nõustunud väitega, et riik talletab nende andmeid turvaliselt, ning 50% vastanutest ei nõustunud, et erafirmad seda teevad. Vastanutest 16% ei osanud erafirmade puhul ja 11% riigi puhul talletamise turvalisust hinnata.

Teatav erisus hinnangutes ilmnis rahvuse lõikes: mitte-eestlased on vähem nõus (60% vastanutest), et riik talletab andmeid turvaliselt, kui eestlased (74% vastanutest). Eraettevõtete puhul erisused nii suured ei olnud: 30% mitte-eestlastest ja 36% eestlastest usub, et erafirmad talletavad nende andmeid turvaliselt.

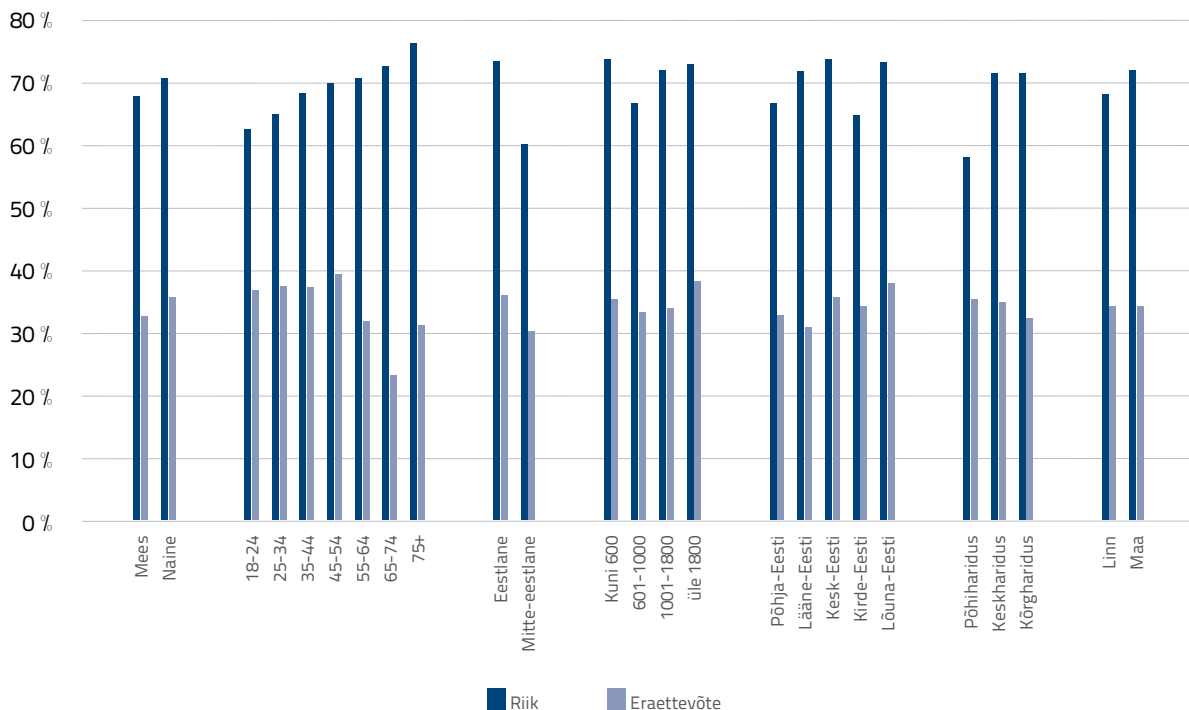
Vanemates vanusegruppides nõustuti rohkem, et riik talletab nende andmeid turvaliselt: 18–24-aastastest nõustus sellega 63%, 55–64-aastastest 71% ning 75-aastastest ja vanematest 76%. Eraettevõttele puhul aga andmete turvalise talletamisega nõustujate osakaal vanuse kasvades hoopis kahanes: 37% 18–24-aastastest, 38% 55–64 aastastest ning 31% 75-aastastest ja vanematest vastanutest nõustus väitega, et erasektor talletab nende andmeid turvaliselt.

Haridusliku tausta põhjal saab taas esile tõsta, et kõigest 58% põhiharidusega ja koguni 72% kõrgharidusega vastanutest peab riigi andmete talletamise praktikaid turvaliseks. Eraettevõttele andmete talletamise praktikate puhul on hinnang hariduse lõikes sarnasem ja tendets nõustujate osakaalu arvestades isegi pigem vastupidine: 35% põhiharidusega vastanutest ja 32% kõrgharidusega vastanutest leiab, et eraettevõtted talletavad nende andmeid turvaliselt.

Põhitegevuse lõikes nõustuvad riigi andmepraktikate puhul enim (75%) pensionärid, et tegemist on turvalise talletamispraktikaga, ning kõige vähem nõustuvad tööealised mit-tetöötavad elanikud (59%). Eraettevõtete puhul nõustuvad andmete turvalise talletamise väitega enim spetsialistid (38%) ja teenindava sektori töötajad ja oskustöölised (38%) ning vähim juhid ja ettevõtjad (56%) ja pensionärid (56%).

Sissetuleku lõikes on hinnang nii riigi kui ka eraettevõtete andmete talletamise praktikate kohta üsna ühtlane. Riigi puhul nõustub väitega, et andmete talletamise praktika on turvaline, 74% väikseima sissetulekuga inimestest ja 73% suurima sissetulekuga inimestest. Eraettevõttele puhul nõustub väitega, et andmete talletamise praktika on turvaline, 35% väikseima sissetulekuga ja 38% suurima sissetulekuga vastanutest.

Erakondlike eelistuste lõikes hindavad riigi andmetalletamist keskmisest sagedamini turvaliseks Eesti Reformierakonna (80%) ja Eesti 200 (79%) valijad, vähem aga Sotsiaaldemokraatliku Erakonna valijad (58%). Eraettevõtete andmete talletamise turvalisuse puhul erakondlikest eelistustest lähtuvalt erisusi hinnangutes valimigrupi keskmisest ei olnud.

JONIS 16. VASTANUTE OSAKAAL, KES HINDAB, ET ANDMED TALLETATAKSE TURVALISELT; SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE LÕIKES
(%, N = 1000, kõik vastajad)

2.1.5. Võimalik täiendav andmete kasutamine riigi julgeoleku huvides: riigi ja eraettevõtete kogutud andmete kasutamise võrdlus

Viiendaks paluti vastajatel hinnata, millisel määral on nad nõus, et nende andmeid kasutatakse julgeolekukaalutlustel. Suhtumise selgitamiseks hindasid vastanud väitepaari „Julgeoleku huvides peaks riigil olema õigus minu andmeid ilma minu täiendava nõusolekuta kasutada“ ja „Julgeoleku huvides peaks eraettevõtetal olema õigus minu andmeid ilma minu täiendava nõusolekuta riigiga jagada“.

Julgeoleku all peetakse küsimuses silmas riigi igapäevast julgeolekut, ilma et selle tagamiseks oleks kehtestatud eriolukord. Küsimuse eesmärk on selgitada välja inimeste üldised hoiakud, mis on seotud andmete kasutamisega riigi julgeoleku (ja ka elanike ohutuse)

tagamiseks. Teisisõnu, kui riigil tekib vajadus julgeoleku eesmärgil andmeid senisest täiendavalt (ilma andmesubjekti lisateavitamiseta) kasutada näiteks uute ohuvektorite hindamiseks, siis missugused on hoiakud sellise võimaliku andmekasutuse suhtes.

Eesti elanikud on pigem vastu sellele, et julgeoleku tagamise eesmärgil kasutataks nende andmeid, ilma neid täiendavalt teavitamata. Riigi kogutud andmete täiendava kasutamisega nõustus 46% vastanutest, erafirmade puhul aga vaid 26% vastanutest. 50% ei nõustunud väitega riigi, 69% eraettevõtete puhul. Nii riigi kui ka eraettevõtete andmete puhul ei osanud 5% vastanutest võimalikku täiendavat andmekasutust hinnata.

Täiendava riikliku andmekasutuse puhul eristub rahvuste lõikes, et eestlased on ilma lisateavitusega riigipoolseks andmekasutuseks sagedamini nõus (50%) kui mitte-eestlased (36%). Sarnane on hoiak andmekasutusse ka eraettevõtete andmete puhul. Kuigi üldine nõustumine eraettevõtete kogutud andmete kasutamise osas on oluliselt väiksem, on ka siin eestlased rohkem nõus (30%) andmete kasutamiseks julgeoleku tagamiseks kui mitte-eestlased (19%).

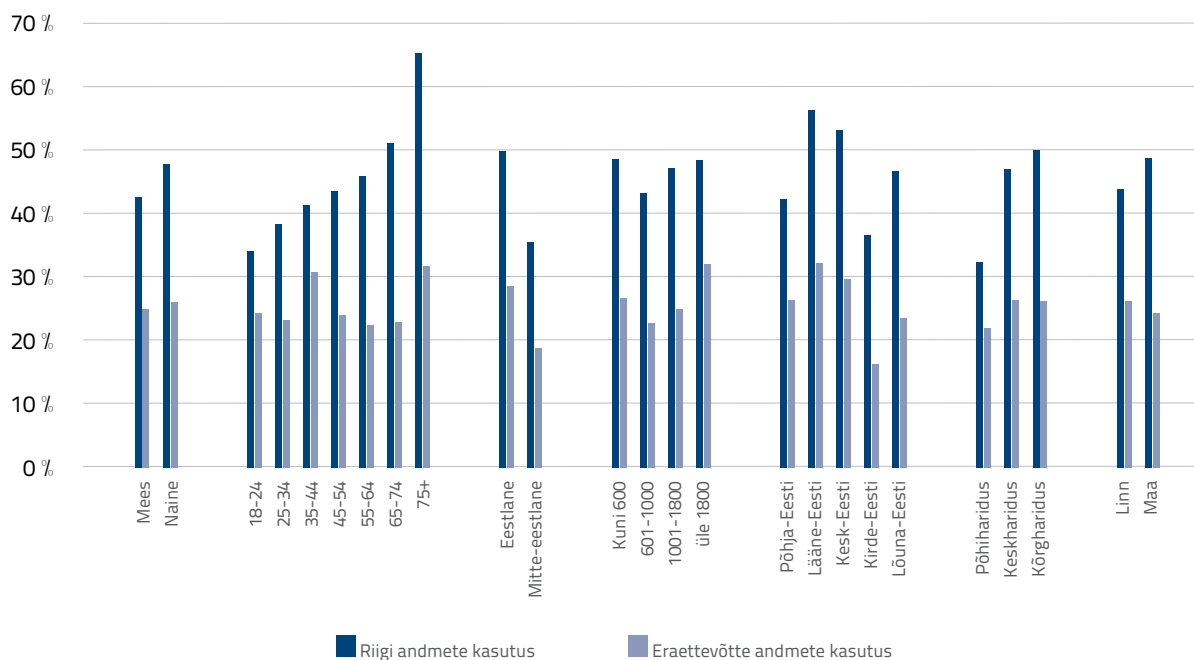
Mida vanemad vastajad, seda enam nõustuti, et riik võib vajaduse korral julgeoleku huvides inimeste andmeid kasutada. Nii leidis näiteks 34% 18–24-aastastest, 46% 55–64-aastastest ning 66% 75-aastastest ja vanematest vastanutest. Eraettevõtete täiendava andmekasutusega julgeoleku eesmärgil nõustus 25% 18–24-aastastest, 23% 55–64-aastastest ning 32% 75-aastastest ja vanematest vastanutest.

Haridusliku tausta põhjal saab taas esile tõsta, et kõrgema haridustasemega vastanute seas on nõustumine väitega, et riik võib julgeoleku huvides ilma andmesubjekti täiendava teavitusega julgeoleku huvides riigi kogutud andmeid kasutada, suurem kui madalama haridustasemega vastanute puhul: 33% põhiharidusega vastajatest, 47% keskharidusega vastajatest ja 50% kõrgharidusega vastajatest nõustus selle väitega. Eraettevõtete andmete täiendava riigipoolse andmekasutuse puhul on aga vastanute nõustumine väitega ühtlaselt üsna madal: 22% põhiharidusega vastajatest, 27% keskharidusega vastajatest ja 26% kõrgharidusega vastajatest nõustus selle väitega.

Põhitegevuse lõikes on riigi täiendava enda kogutud andmete kasutusega kõige enam nõus pensionärid (56% vastanutest), kõige vähem nõusuvad väitega juhid ja ettevõtjad (38%). Eraettevõtete kogutud andmete täiendava kasutuse osas riigi poolt on nõustumine ühtlaselt madal: kõige enam nõustuvad eraettevõtete kogutud andmete kasutusega spetsialistid (30%), kõige vähem teenindava sektori töötajad ja oskustöölised (23%).

Tendentsi vastajagruppide hoiakutes võib täheldada ka elukoharegioonist lähtuvalt, kus Põhja- ja Kirde-Eesti elanikud nõustusid keskmisest (46%) vähem, et julgeoleku huvides peaks riigil olema õigus enda kogutud andmeid ilma lisateavitusega kasutada. Põhja-Eesti elanikest nõustub sellega 43% ja Kirde-Eesti elanikest 37%. Erasektori kogutud andmete kasutamise puhul on keskmisest (26%) vähem Kirde-Eesti elanikud nõus (17%) täiendava andmekasutusega.

Erakondlike eelistuste lõikes ilmneb, et Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valijad on keskmisest oluliselt vähem nõus, et riik võiks ilma lisateavitusega kasutada julgeoleku huvides enda kogutud andmeid. Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valijatest nõustus väitega ainult 36% vastanutest. Keskmisest suurem on riigi täiendavale andmekasutusele toetus aga Eesti 200 (57%) ja Reformierakonna (55%) valijate seas. Eraettevõtete andmete riigipoolse kasutamise osas on taas toetus keskmisest oluliselt madalam Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valijate hulgas (18%), kõrgeim aga Reformierakonna valijate seas (38%). Teiste erakondade valijate nõustumisnivoo oli nii riigi kui ka eraettevõtete andmete puhul valimi keskmisega sarnane.

JOONIS 17. VASTANUTE OSAKAAL, KES HINDAB, ET KOGUTUD ANDMEID VÕIKS RIIK TÄIENDAVA ANDMESUBJEKTI NÕUSOLEKUTA KASUTADA RIIGI JULGEOLEKU HUVIDES; SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE LÕIKES

(%, N = 1000, kõik vastajad)

2.1.6. Võimalik täiendav andmete kasutamine eriolukorras: riigi ja eraettevõtete kogutud andmete kasutamise võrdlus

Viimasena paluti vastajatel hinnata, millisel määral oleks nad nõus, et eriolukorras nende kohta kogutud andmeid täiendavalt kasutatakse. Suhtumise selgitamiseks hindasid vastanud väitepaari „Eriolukorras, näiteks pandeemia või sõjalise ohu puhul, peaks riigil olema suurendatud volitused kasutada riigi kogutud andmeid“ ja „Eriolukorras, näiteks pandeemia või sõjalise ohu puhul, peaks riigil olema volitused kasutada eraettevõtete kogutud andmeid“.

Andmete täiendav kasutamine võib eriolukorras väga vajalikuks osutuda, näiteks riskigrupi või ressursside väljaselgitamine, kuid võib olla kehtivate andmete kasutamise seaduste ja lubatud volituste tõttu keerukas. Nii võib otsustaval hetkel olukorda koordineerivatel ametitel puududa võimalus vajalikuks osunud või sobilikke andmeid kasutada. Küsimuse eesmärk on selle stsenaariumi valguses uurida inimeste üldist hoiakut, mis on seotud andmekasutusvolituste laiendamisega erandlikes olukordades, st olukordades, kus riigil tekib vajadus riigi püsijäämise ja/või elanike ohutuse tagamiseks elanike andmeid senisest täiendavalt (ilma lisateavitamiseta) kasutada.

Vastajad nõustuvad rohkem sellega, et nende andmeid kasutatakse eriolukorras, kui sellega, et neid kasutatakse igapäevaselt või süsteemselt julgeoleku tagamise eesmärgil. Riigipoolse andmete kasutamisega eriolukorras oli nõus 72% vastanutest. 22% vastanutest ei nõustunud riigi volituste suurenemisega ja 7% vastanutest ei osanud väidet hinnata. Erasektori kogutud andmete puhul oli nõus, et eriolukorras riigile kõnealuste andmete kasutuse volitused laienuks, 54% vastanutest; 37% ei nõustunud, et volitusi peaks laiendada. 9% vastanutest ei osanud väidet hinnata.

Mitte-eestlased nõustuvad eestlastest vähem väitega, et riigi volitused andmeid (nii riigi enda kui ka eraettevõtete kogutud andmeid) kasutada võiksid eriolukorras laieneda. Riigi kogutud andmetele laienevate volitusega on nõus 73% eestlastest ja 64% mitte-eestlastest vastanutest. Riigi volituste laienemisega eraettevõtete kogutud andmete kasutamiseks eriolukorras on nõus 58% eestlastest ja 45% mitte-eestlastest.

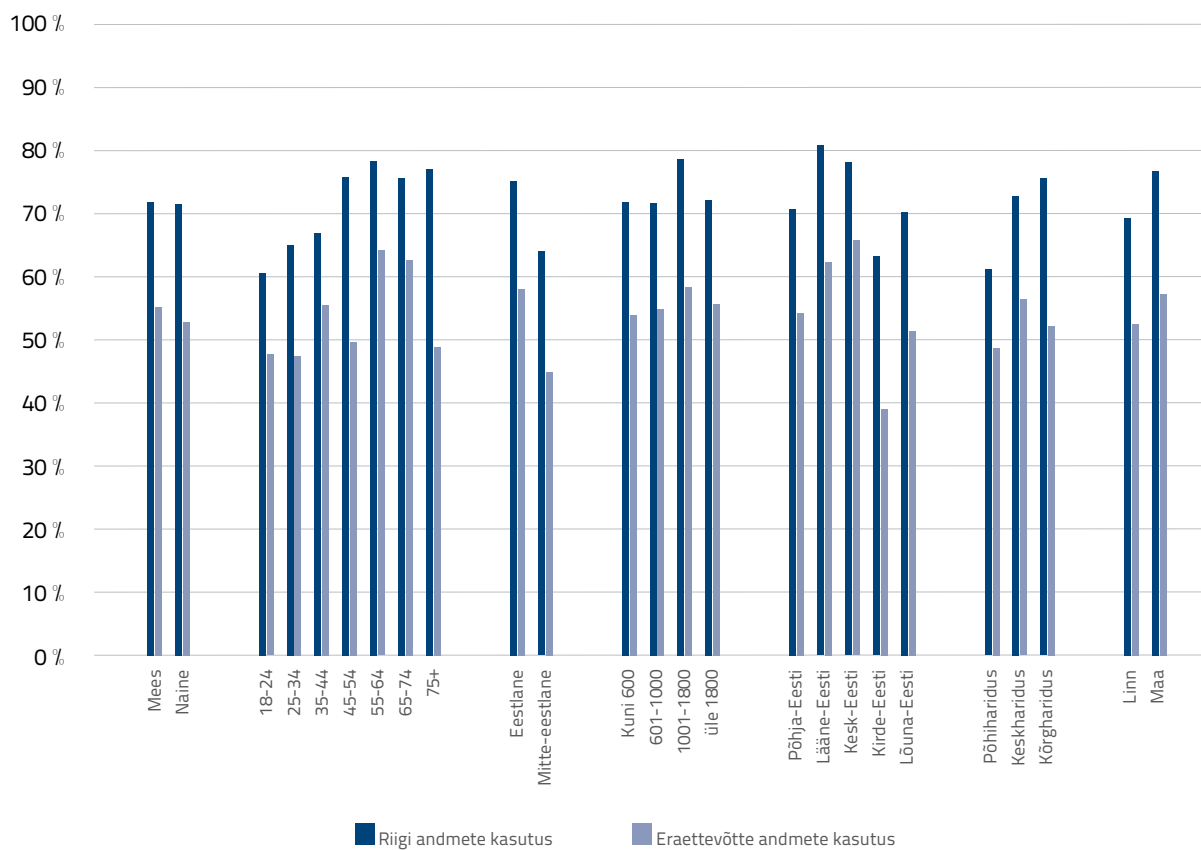
Vanuse lõikes on eriolukorras riigi volituste laienemisega nõustumine nii riigi kui ka eraettevõtete andmete kasutamisele suurem vanemaaliste hulgas. 61% 18–24-aastastest, 78% 55–64-aastastest ning 77% 75-aastastest ja vanematest vastanutest nõustub, et riigil peaks eriolukorras olema suuremad volitused andmeid kasutada. 48% 18–24-aastastest ja 64% 55–64-aastastest nõustub eriolukorras andmevolituste laienemisega eraettevõtete kogutud andmetele. Üllatuslikult kõige vanemas vastajate grupis (75 eluaastat ja enam) toetus andmevolituste laienemisele eraettevõtete andmetele aga väheneb – kõigest 49% vastanutest nõustus väitega.

Mida kõrgem haridus, seda rohkem ollakse nõus, et eriolukorras võivad riigi andmekasutusvolitused riigi kogutud andmetele laieneda: nii leidis 61% põhiharidusega, 73% keskharidusega ja 76% kõrgharidusega vastajatest. Eraettevõtete andmete kasutamist eriolukorras hindavad eri haridusgrupid aga ühtlaselt madalalt: 49% põhiharidusega, 56% keskharidusega ja 52% kõrgharidusega vastajatest nõustus selle väitega.

Põhitegevuse lõikes riigi kasutusvolituste laienemisega eriolukorras riigi kogutud andmetele nõustuvad enam pensionärid (71% vastanutest) ning kõige vähem teenindava sektori töötajad ja oskustöölised (68%). Eraettevõtete kogutud andmetele täiendavate riiklike volituste laienemise väitega nõustuvad sarnaselt enim taas pensionärid (56%) ning kõige vähem teenindava sektori töötajad ja oskustöölised (50%).

Regioniti on riigi volituste laiendamise riigi kogutud andmete kasutuseks eriolukorras keskmisest (72%) oluliselt rohkem nõus Lääne-Eesti elanikud (81%), vähem Kirde-Eesti elanikud (63%). Eraettevõtete andmete kasutamiseks riigile volituste laiendamise eriolukorras nõustuvad keskmisest (54%) rohkem Kesk-Eesti elanikud (66%) ja vähem Kirde-Eesti elanikud (39%).

Erakondlike eelistuste lõikes hindavad riigi kogutud andmete kasutamist keskmisest rohkem Reformierakonna (84%) ja Eesti 200 (80%) valijad. Teiste erakondade valijate seas on toetus omavahel sarnane, keskmisest väiksem: Keskerakonna valijate puhul vastavalt 66%, sotsiaaldemokraatide puhul 65% ja Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna puhul vastavalt 64%. Eraettevõtete andmete kasutusele volituste laiendamist pooldasid keskmisest enam Reformierakonna (64%) ja Eesti 200 (60%) valijad, oluliselt vähem aga sotsiaaldemokraatide valijad (47%). Keskerakonna valijate toetus väitele oli vastavalt 52% ja Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valijate puhul 51%.

Joonis 18. Vastanute osakaal, kes hindab, et riigi volitused andmete kasutamiseks peaksid eriolukorras laienema; sotsiaaldemograafiliste näitajate lõikes
(%, N = 1000, kõik vastajad)

TABEL 9. NÕUSTUJATE OSAKAAL TÄIENDAVA ANDMEKASUTUSE KÜSIMUSTE VÕRDLUSES (JULGEOLEK VS. ERIOLUKORD); SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NäITAJATE LÖIKES
(%, N = 1000, kõik vastajad)

		ANDMEKASUTUS JULGEOLEKU EESMÄRGIL		ANDMEVOLITUSTE LAIENDA- MINE ERIOLUKORRAS	
		RIIGI ANDMED	ERAETTEVÕTTE ANDMED	RIIGI ANDMED	ERAETTEVÕTTE ANDMED
SUGU					
	Mees	43%	25%	72%	55%
	Naine	48%	26%	71%	53%
VANUS					
	18–24	34%	24%	61%	48%
	25–34	39%	23%	65%	47%
	35–44	42%	31%	67%	55%
	45–54	44%	24%	76%	50%
	55–64	46%	23%	78%	64%
	65–74	52%	23%	75%	63%
	75+	66%	32%	77%	49%
RAHVUS					
	Eestlane	50%	29%	75%	58%
	Mitte-eestlane	36%	19%	64%	45%
LEIBKONNA SISSETULEK*					
	Kuni 600	49%	27%	72%	54%
	601–1000	44%	23%	72%	55%
	1001–1800	48%	25%	79%	58%
	üle 1800	49%	32%	72%	56%
REGIOON					
	Põhja-Eesti	43%	27%	71%	54%
	Lääne-Eesti	57%	33%	81%	62%
	Kesk-Eesti	54%	30%	78%	66%
	Kirde-Eesti	37%	16%	63%	39%
	Lõuna-Eesti	47%	24%	70%	51%
HARIDUS					
	Põhiharidus	33%	22%	61%	49%
	Keskharidus	47%	27%	73%	56%
	Kõrgharidus	50%	26%	75%	52%
ELUKOHT					
	Linn	44%	26%	69%	52%
	Maa	49%	25%	77%	57%

* Märkus: tabelis ei ole ära toodud vastanute hinnangud, kes ei osanud või ei tahtnud oma sissetuleku suurust avaldada

3. TEENUSTE KASUTAMISE PRAKTIKAD ANDMETE KOGUMISE, TALLETAMISE JA KASUTAMISE JÄLGIMISE VÕIMALIKKUSE HINNANGUST LÄHTUVALT: RIIGI JA ERAETTEVÖTETE TEOSTATAVA VÕIMALIKU JÄLGIMISE VÕRDLUS

3.1. KASUTAJATE KÄITUMINE, SH ENESETSENSUUR, SIDE- JA VEEBITEENUSTE TARBIMISEL

See küsimus uurib inimeste käitumist veebi- ja/või sideteenuseid tarbides. Küsimuste eesmärk oli hinnata, kas vastajad muudavad oma veebi- ja/või sideteenuste tarbimist, sest tunnetavad või kardavad, et nende käitumist/tegevust märgatakse ja jälgitakse

Käitumise hindamise aluseks on nn jahtumise teooria (ingl *chilling effects theory*), mis keskendub enesetsensuurile või eneseväljenduse kammitssetusele, tuues välja, et nii otsese kui ka kaudse ohu või tõsiste tagajärgede, sh karistuste ja/või represseerimise korral kontrollib või kohendab inimene ise oma käitumist viisil, et sellist ohtu oleks võimalik vältida (Penney, 2017; Townend, 2017). See tähendab aga eneseväljenduse tsenseerimist. Väljenduse tsenseerimiseks või kammitssemiseks (k.a jahutamiseks, jahtumiseks; ingl *chilling*) võivad olla nii otsesed põhjused (nt seadused) kui ka kaudsed (nt ühiskondlikud normid, meelsus).

Selleks et saada teada, kuidas inimesed sideteenuste kasutamise puhul jälgimist kardavad ja/või tunnetavad ning seetõttu oma sideteenuste kasutamist tsenseerivad või kammitsevad, paluti vastajatel hinnata, millisel määral on nad oma käitumist sideteenuseid kasutades kontrollinud ja/või muutnud. Selleks et selgitada, kuidas sideteenuste tarbimise puhul hinnatakse ohtu ja/või kontrolli riigi, st seadusandja, korrakaitsja, ohutuse tagaja vms, ja eraettevõtete, st teenuse pakkuja, suunatud reklaami edastaja, aktiivse müügitöö tegija, finantsteenuste pakkuja vms, puhul, paluti vastajatel hinnata oma tegevust/tegevuse tsenseerimist mõlema sektori võimalikust jälgimisest ja isiku tuvastamise võimalusest lähtuvalt.

Vastajatel paluti hinnata, kas ja kui sageli on nad nii riigi kui ka eraettevõtete jälgimise ja tegevuse enda isikuga seostamise kartuses teinud järgmist: 1) jätnud mõne veebilehe külastamata; 2) jätnud mõne veebikommentaari postitamata; 3) jätnud telefoni teel või veebis midagi ütlemata või kirjutamata.

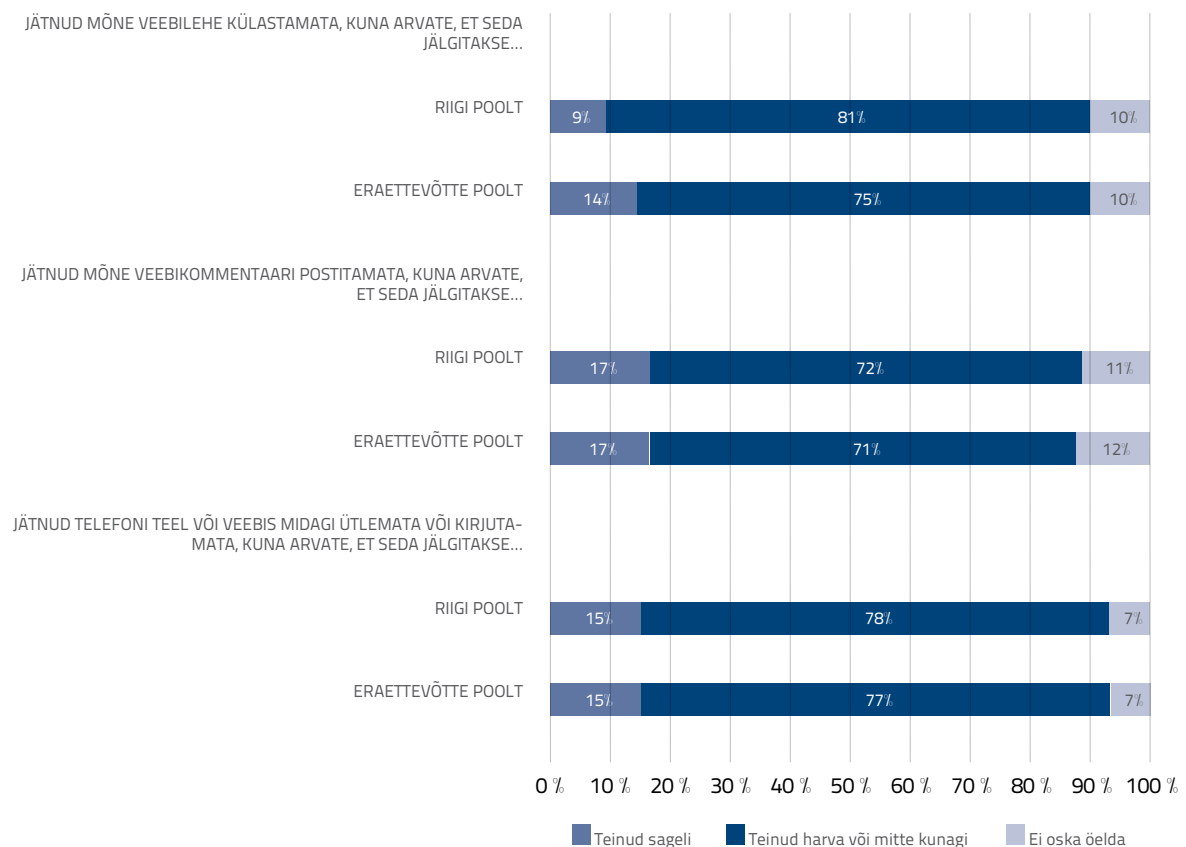
Vastustest selgus, et kõige sagedamini on elanikud jälgimise kartuses veebikommentaari postitamata jätnud, sellele järgneb veebi- või telefonisuhtluse kontrollimine ja muutmine. Kõige harvem hindavad Eesti elanikud, et on loobunud jälgimise kartuses veebilehtede külastamisest.

Elanikkonnauuringu vastustest selgub, et käitumise muutumises suuri erinevusi riigi ja erasektori võimaliku jälgimise võrdluses ei olnud. Veebikommentaari postitamise puhul on käitumine nii riigi kui ka erasektori jälgimist eeldades ja kartes kõige ettevaatlikum. Sektorite lõikes on aga hinnangud käitumisele sarnased. 17% vastanutest on võimaliku riigi jälgimise hirmus jätnud sageli postituse tegemata ja ka 17% vastanutest on sageli loobunud postitamast võimaliku eraettevõtete jälgimise tõttu. Ka harva või mitte kunagi oma käitumist muutnud elanike osakaal on vastanute seas sarnane: riigi jälgimise kartuses on veebikommentaari jätnud postitamata 72% vastanutest, eraettevõtte jälgimise puhul 71%.

Veebi ja telefoni teel suhtlemise puhul on käitumine samuti riigi ja eraettevõtete võimaliku jälgimise kartuses üsna sarnane, proportsionaalselt aga kommentaaride postitamisega võrreldes veidi väikesem. 15% vastanutest hindab, et nad on sageli jätnud telefoni või

veebi teel suheldes midagi mainimata riigi jälgimise kartuses. Erafirmade jälgimise kartuses on sageli oma käitumist muutvate inimeste osakaal samuti 15% vastanutest. Jällegi on harva või mitte kunagi oma käitumist muutnute hulk riigi ja eraettevõtete võimaliku jälgimise puhul sarnane, erinedes vaid ühe protsendipunkti võrra. Riigi jälgimise kartuses on suhtlust harva muutnud või ei olegi muutnud 78% vastanutest, eraettevõtete puhul 77%.

Kõige suurem erinevus riigi ja eraettevõtete võimaliku jälgimise kartuses käitumise muutmises on seotus veebilehtede külastamisega: mõni veebileht jäetakse külastamata, sest arvatakse, et seda veebilehte jälgitakse sagedamini eraettevõtete poolt kui riigi poolt. Oma käitumisele hinnangut andes ütles 14% vastajatest, et nad on sageli jätnud mõne veebilehe eraettevõtte võimaliku jälgimise tõttu külastamata. Võimalikku riigi jälgimist eeldades on 9% vastanutest jätnud sageli mõne veebilehe külastamata. Vastanute osakaal, kes hindavad, et ei ole riigi võimaliku jälgimise kartuses oma käitumist sageli muutnud või mitte kunagi muutnud, on vastavalt mõnevõrra suurem kui eraettevõtete puhul: riigi puhul 81% ja eraettevõtte puhul 75% vastanutest ei ole sageli või mitte kunagi oma käitumist muutnud.

JOONIS 19. KÄITUMINE SIDE- JA VEEBITEENUSTE KASUTAMISEL, JÄLGIMISE HIRMUS*

(%; N = 1000; kõik vastajad).

* Märkus: teinud sageli = väga sageli + küllalt sageli; teinud harva või mitte kunagi = teinud harva + mitte kunagi

3.1.1. Interneti kasutamine, veebilehede külastus: hinnang käitumisele riigi ja eraettevõtte võimaliku jälgimise võrdluses

Vastajate hinnang oma käitumisele ei erine olulisel määral sellest, kas võimalikuks jälgijaks on riik või eraettevõtte. Teatavaks erandiks on käitumisharjumused seoses veebilehede külastamisega, kus riigi võimaliku jälgimise tõttu on need sageli külastamata jätnud 14% ja eraettevõtete tõttu 9% vastajatest.

Riigipoolse võimaliku jälgimise tõttu on mitte-eestlased (12%) mõnevõrra rohkem jätnud mõne veebilehe külastamata kui eestlased (8%). Eraettevõtete võimaliku jälgimise tõttu on mõne veebilehe sageli külastamata jätnud 15% eestlastest ja 14% mitte-eestlastest.

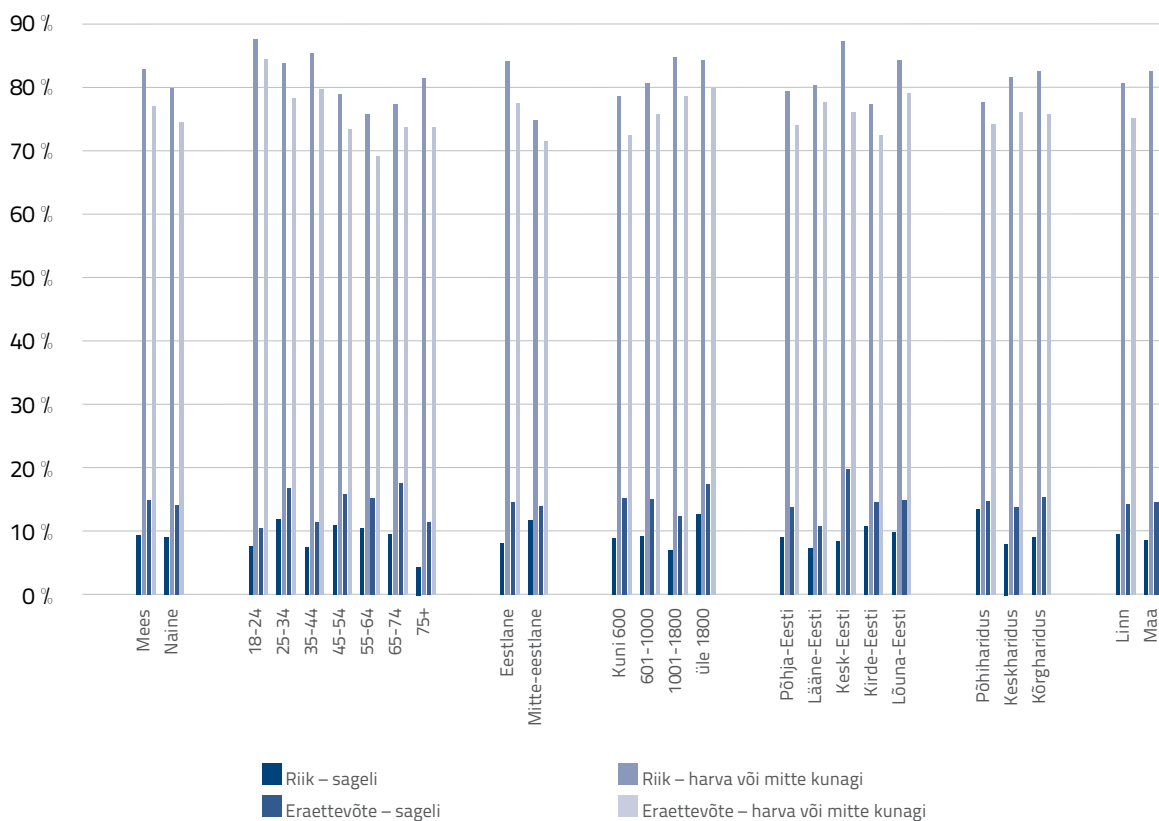
Vanemad tööealised vastanud (55–64 eluaastat) on nii riigi kui ka eraettevõtete võimaliku jälgimise tõttu jätnud mõne veebilehe enam külastamata kui kõige nooremad vastanud (18–24 eluaastat). 55–64-aastastest on 10% jätnud mõne veebilehe külastamata hirmust riigipoolse ja 15% eraettevõtete poolse jälgimise ees. 18–24-aastaste seas on vastavad näitajad 8% ja 11%. Kõige vanem vastajate grupp (75-aastased ja vanemad) hindab aga, et riigi jälgimise kartuses on jätnud veebilehe sageli külastamata 4% ja eraettevõtte jälgimise kartuses 11%.

Elanike põhitegevusest lähtuvalt vastuseid vaadeldes selgub, et riigi jälgimise kartuses on kõige enam jätnud veebilehe sagedasti külastamata juhid ja ettevõtjad (14%) ning kõige vähem hindavad end sagedast külastamist eiravat tööealised mittetöötavad elanikud (7%). Ka eraettevõtete jälgimise puhul oma käitumisele hinnangut andes on vastajagruppide lõikes tulemused sarnased: kõige rohkem hindavad end veebilehti sageli mittekülastavat juhid ja ettevõtjad (21%), kõige vähem hindavad veebilehti sageli mittekülastavat tööealised mittetöötavad elanikud (9%).

Samuti eristub vastanute käitumine haridustaseme lõikes: riigi jälgimise kartuses on 13% põhiharidusega vastanutest sageli jätnud mõne veebilehe külastamata, keskharidusega vastanutest on seda teinud 8% ja kõrgharidusega vastanutest 9%. Eraettevõtete jälgimise korral on vastused aga sagedase külastamata jätmise osas haridustasemete lõikes ühtlased: 15% põhiharidusega vastanutest, 14% keskharidusega vastanutest ja 15% kõrgharidusega vastanutest on sageli jätnud mõne veebilehe külastamata.

Elukoharegiooni alusel võimaliku riigi jälgimise kartuses veebilehede külastamist hinnates jäid eri regiooni elanike vastused koguvalimi keskmise lähedale. Eraettevõtte jälgimise puhul eristusid keskmisest (14%) aga Kesk-Eesti elanikud, kes hindasid, et jätavad veebilehe külastamata sagedasti keskmisest rohkem (20%), ja Lääne-Eesti elanikud, kes hindasid, et jätavad veebilehe sagedasti külastamata vähem (11%).

Erakondlikest eelistustest saab välja tuua, et 19% Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valijatest on sageli jätnud veebisaidi riigi jälgimise võimaluse tõttu ja 25% eraettevõtte jälgimise võimaluse tõttu külastamata. Reformierakonna valijate puhul on vastavad tulemused 4% ja 11%. Ülejäänud erakondade (sh Keskerakond, sotsiaaldemokraadid, Eesti 200) toetajate puhul ei erinenud vastused olulisel määral valimi keskmisest.

JOONIS 20. VASTANUTE HINNANG VEEBILEHTEDE KÜLASTAMATA JÄTMISELE RIIGI JA ERAETTEVÕTTE VÕIMALIKU JÄLGIMISE VÕRDLUSES; SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE LÕIKES
(%, N = 1000, kõik vastajad)

3.1.2. Arvamuste avaldamine ja kommentaaride kirjutamine avalikus veebiruumis: hinnang käitumisele riigi ja eraettevõtte võimaliku jälgimise võrdluses

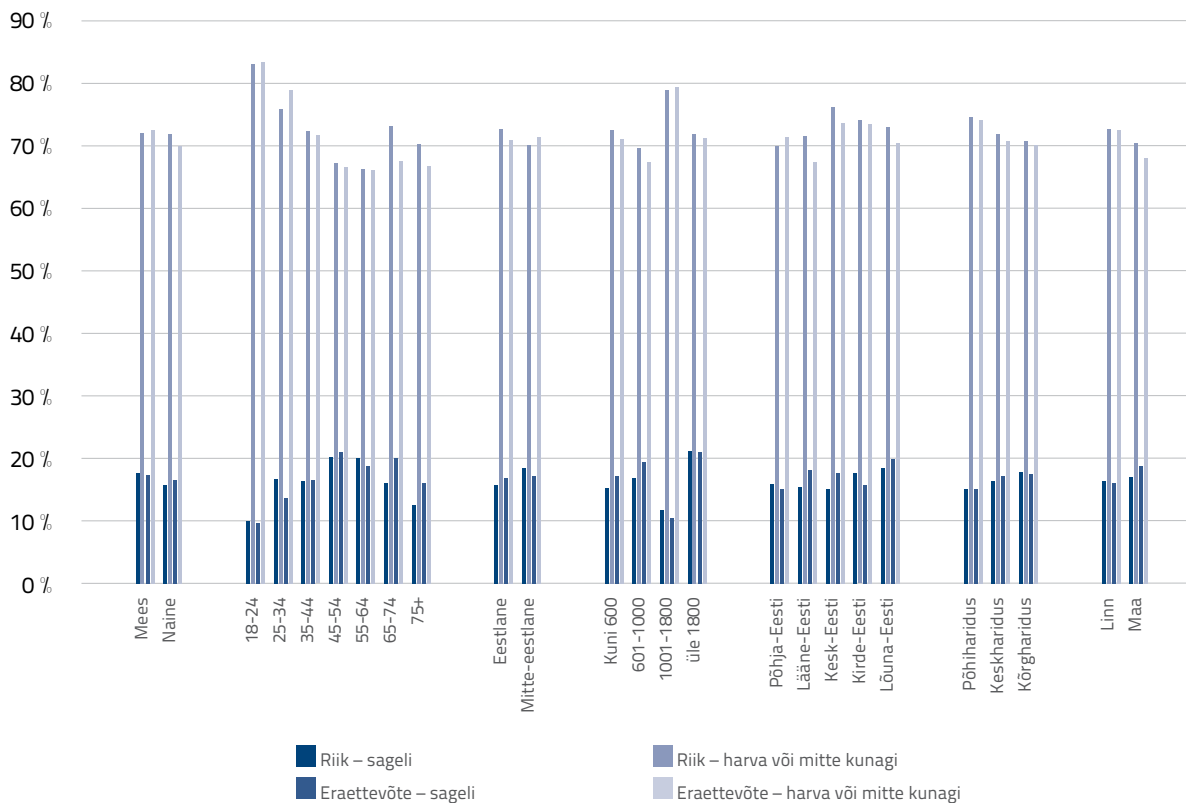
Riigi võimaliku jälgimise tõttu on veebikommentaari jätnud sageli postitamata 17% vastanutest ja eraettevõtte jälgimise kartuses samuti 17% vastanutest; harva või mitte kunagi ei ole riigi jälgimise kartuses kommentaari postitamata jätnud 72% vastanutest ja eraettevõtte jälgimise kartuses 71% vastanutest. Vastuste proportsionaalsest sarnasusest hoolimata ilmneb sotsiaaldemograafiliste näitajate alusel vastajagruppide lõikes erisusi hinnangutes oma käitumisele.

Vanuse lõikes võib vastustest välja tuua, et vanemad tööelised vastanud (55–64 eluaastat) on keskmisest sagedamini jätnud mõne veebikommentaari postitamata riigi võimaliku jälgimise tõttu (17% vastanutest). Kõige noorematest vastanutest (18–24 eluaastat) on sageli riigi jälgimise võimaluses kommentaari postitamata jätnud aga 10%. Samas, ka 75-aastaste ja vanemate vastanute seas on selline käitumine noortest sagedasem (13%). Ka eraettevõtete võimaliku jälgimise tõttu on sageli postitamata jätnud pigem vanemad tööelised kui nooremad vastanud (nt 19% 55–64-aastastest ja 10% 18–24-aastastest).

Veebilehete külastamisega sarnaselt eristuvad kommentaaride sagedase postitamata jätmise puhul vastajate põhitegevuse lõikes järgnevad vastajate grupid: kõige enam (24%) hindab juhtidest ja ettevõtjatest, et jätab riigi jälgimise võimaluse tõttu sageli kommentaare postitamata; tööeliste mittetöötavate elanike seas jätab sageli postitamata aga kõige vähem vastanutest (8%). Eraettevõtete jälgimise puhul hindas 21% juhtidest ja ettevõtjatest ning 11% tööelistest mittetöötavatest vastajatest, et on sageli jätnud kommentaari postitamata.

Erisusi vastajagruppide käitumises saab täheldada ka vastajate leibkonna sissetulekust lähtuvalt. Väikese sissetulekuga vastajate (sissetulek kuni 600 eurot ja 601–1001 eurot) vastused sagedase veebikommentaari postitamise kohta jäid nii riigi kui ka eraettevõtte võimaliku jälgimise kartuses koguvalimi keskmise (mõlemad tulemused 17%) lähedale. Keskmise sissetulekuga vastanud hindasid aga vähem, et jätavad sagedasti veebikommentaari riigi (12%) või eraettevõtte (11%) jälgimise kartuses postitamata. Suure sissetulekuga vastanud hindasid aga keskmisest enam, et on riigi või eraettevõtte jälgimise kartuses jätnud kommentaari postitamata (vastajate grupi mõlemad tulemused 21%).

Erakondlike eelistuste puhul saab välja tuua, et 34% Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valijatest on jätnud veebikommentaari sageli postitamata riigi ja 32% eraettevõtete võimaliku jälgimise tõttu. Sotsiaaldemokraatide valijate puhul on vastavad tulemused 20% ja 19%; Keskerakonna valijate puhul aga 18% nii riigi kui ka eraettevõtte võimaliku jälgimise puhul. Eesti 200 valijate puhul on vastavad tulemused 12% riigi ja 14% eraettevõtte jälgimise korral ning Reformierakonna valijate puhul on tulemused 11% ja 9%.

JONIS 21. VASTANUTE HINNANG VEEBIKOMMENTAARIDE POSTITAMATA JÄTMISELE RIIGI JA ERAETTEVÕTTE VÕIMALIKU JÄLGIMISE VÕRDLUSES; SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE LÕIKES (% , N = 1000, kõik vastajad)

3.1.3. Telefoni ja veebiteenuste kasutus suhtluseks: hinnang käitumisele riigi ja eraettevõtte võimaliku jälgimise võrdluses

Elanikkonna küsitluses selgus, et võimaliku riigi jälgimise tõttu on telefoni teel või veebis (veebi teel) suheldes jätnud sageli midagi ütlemata 15% vastanutest ning võimaliku eraettevõtte jälgimise tõttu samuti 15% vastanutest. Harva või mitte kunagi ei ole suhtluses jätnud võimaliku riigi jälgimise kartuses midagi ütlemata 79% vastanutest, eraettevõtte võimaliku jälgimise kartuses 77% vastanutest.

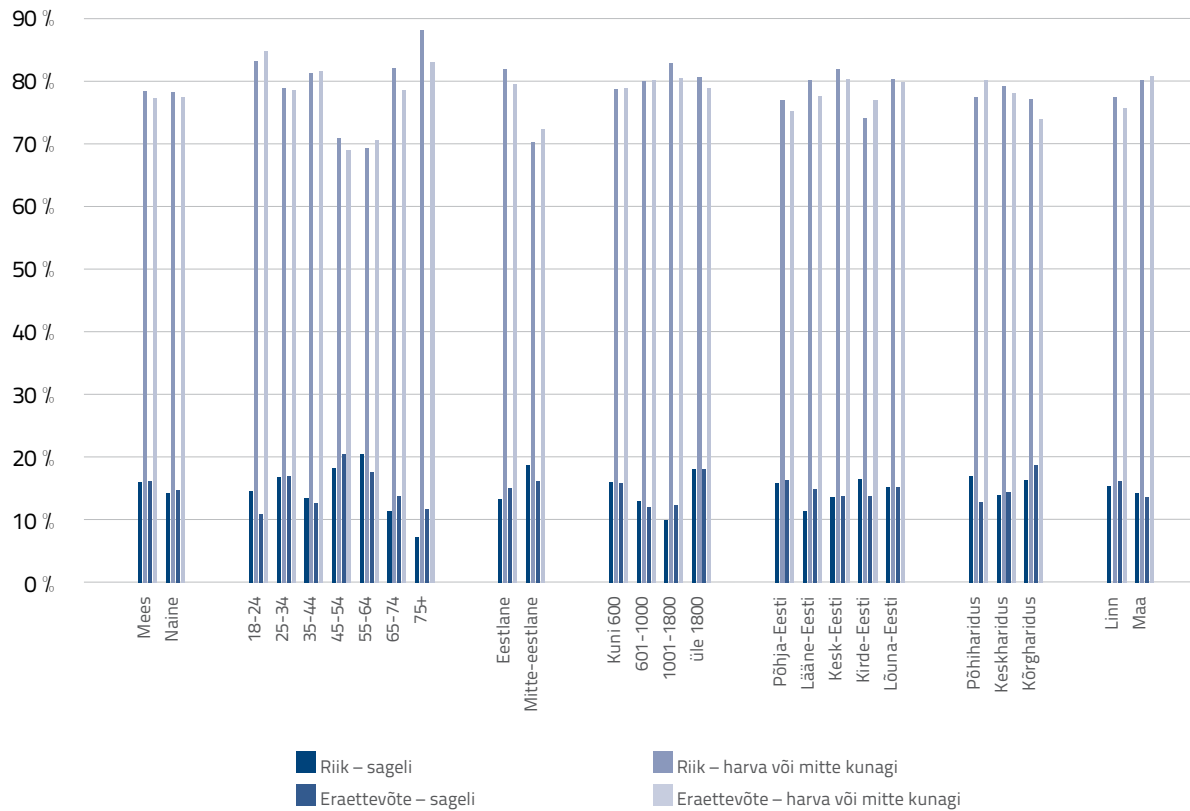
Mitte-eestlased (19%) hindavad eestlastega (13%) võrreldes rohkem, et on sageli riigi jälgimise võimaluse tõttu midagi suhtluses mainimata jätnud. Eraettevõtete puhul on aga hinnangud käitumisele sarnasemad: 16% mitte-eestlastest vastanutest hindab, et jätab sageli midagi jälgimise võimaluse tõttu edastamata või rääkimata, eestlaste puhul on see 15% vastanutest.

Vanuse lõikes on taas vanemad töörealised need, kes nii riigi kui ka erafirmade jälgimise võimaluse tõttu rohkem suhtluses sageli midagi mainimata jätavad. 55–64-aastaste vastanute hulgas jätab 20% riigi jälgimise võimaluses ja 18% eraettevõtte jälgimise võimaluses sageli suhtluses midagi edastamata. 18–24-aastaste vastanute seas jätab 15% sageli riigi ja 11% sageli eraettevõtete jälgimise võimaluse tõttu midagi suhtluses mainimata. Kõige vanemate vastanute seas (75-aastased ja vanemad) on vastavad tulemused 7% riigi ja 12% eraettevõtte jälgimise puhul.

Vastanute põhitegevuse lõikes tõusevad taas esile juhtide ja ettevõtjate vastused sageda käitumise muutumise osas: 19% vastanutest jätab riigi ja 20% jätab eraettevõtete jälgimise võimaluse tõttu suhtluses sageli midagi mainimata. Teenindussektori ja oskustöölise puhul on tulemused vastavalt 15% riigi ja 12% eraettevõtete jälgimise kartuses; pensionäride puhul on tulemus aga 12% riigi ja 15% eraettevõtete jälgimise kartuses.

Leibkonna sissetulekust lähtuvalt ilmneb nii riigi kui ka eraettevõtluse jälgimise võimalikus tingitult käitumist hinnates vastustes tendents, et suurema sissetulekuga inimesed oskavad oma sideteenuste tarbimiskäitumist sagedamini hinnata. Keskmiselt 7% vastanutest ei oska ei riigi ega ka eraettevõtte võimaliku jälgimise valguses oma käitumist telefoni ja veebisuhtluses hinnata; suure sissetulekuga vastanute seas on vastavad tulemused 1% riigi ja 3% eraettevõtte puhul. Samas ilmneb, et suure sissetulekuga vastajad hindavad teistest vastajate gruppidest rohkem, et jätavad sagedasti suhtluses jälgimise tõttu informatsiooni edastamata. Suure sissetulekuga vastanute hulgas hindab 18%, et on sageli nii riigi kui ka eraettevõtte jälgimise hirmus suhtluses midagi mainimata jätnud; keskmise sissetulekuga vastanute puhul (1001–1800 eurot) on vastavad tulemused 10% riigi ja 12% eraettevõtte jälgimise puhul; väikese sissetulekuga vastanute puhul (kuni 600 eurot) on tulemuseks nii riigi kui ka eraettevõtte võimaliku jälgimise korral 16%.

Erakondlike eelistuste puhul saab välja tuua, et 29% Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valijatest on sageli jätnud suhtluses riigi jälgimise võimaluse tõttu ja 26% eraettevõtte jälgimise võimaluse tõttu midagi mainimata. Sotsiaaldemokraatide valijatest vastanute puhul on tulemused riigi jälgimise võimaluse korral 18% vastanutest ja eraettevõtte jälgimise võimaluse puhul 18%; Keskerakonna valijate puhul on nii riigi kui ka eraettevõtte jälgimise võimaluses sageli midagi mainimata jätnud 17% vastanutest. Reformierakonna valijate puhul on vastavad tulemused riigi jälgimise võimaluse korral 9% vastanutest ja eraettevõtte jälgimise korral 12% vastanutest; Eesti 200 valijate puhul aga 11% riigi ja 12% eraettevõtete võimaliku jälgimise kontekstis.

Joonis 22. Vastanute hinnang suhtluses informatsiooni edastamata jätmise kohta riigi ja eraettevõtte võimaliku jälgimise võrdluses; sotsiaaldemograafiliste näitajate lõikes (%), N = 1000, kõik vastajad

TABEL 10. SAGEDASTI VÕIMALIKU JÄLGIMISE HIRMUS OMA KÄITUMIST (SH VEEBIOTSINGUD, SUHTLUS) MUUTVATE ELANIKE OSAKAAL RIIGI JA ERAETTEVÕTETE VÕIMALIKE PRAKTIKATE VÕRDLUSES; SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE LÕIKES
(%, N = 1000, kõik vastajad)

	VEEBILEHE SAGE KÜLASTAMATA JÄTMINE		VEEBIKOMMENTAARI SAGE POSTITAMATA JÄTMINE		SUHTLUSES SAGE INFO MAINIMATA JÄTMINE		
	Jälgib riik	Jälgib eraette- võtte	Jälgib riik	Jälgib eraette- võtte	Jälgib riik	Jälgib eraette- võtte	
SUGU							
Mees	9%	15%	18%	17%	16%	16%	
Naine	9%	14%	16%	17%	14%	15%	
VANUS							
18–24	8%	11%	10%	10%	15%	11%	
25–34	12%	17%	17%	14%	17%	17%	
35–44	8%	11%	16%	17%	13%	13%	
45–54	11%	16%	20%	21%	18%	20%	
55–64	10%	15%	20%	19%	20%	18%	
65–74	10%	18%	16%	20%	11%	14%	
75+	4%	11%	13%	16%	7%	12%	
RAHVUS							
Eestlane	8%	15%	16%	17%	13%	15%	
Mitte-eestlane	12%	14%	19%	17%	19%	16%	
LEIBKONNA SISSETULEK*							
Kuni 600	9%	15%	15%	17%	16%	16%	
601–1000	9%	15%	17%	19%	13%	12%	
1001–1800	7%	12%	12%	10%	10%	12%	
üle 1800	13%	17%	21%	21%	18%	18%	
REGIOON							
Põhja-Eesti	9%	14%	16%	15%	16%	16%	
Lääne-Eesti	7%	11%	16%	18%	11%	15%	
Kesk-Eesti	8%	20%	15%	18%	14%	14%	
Kirde-Eesti	11%	15%	18%	16%	17%	14%	
Lõuna-Eesti	10%	15%	19%	20%	15%	15%	
HARIDUS							
Põhiharidus	13%	15%	15%	15%	17%	13%	
Keskharidus	8%	14%	17%	17%	14%	14%	
Kõrgharidus	9%	15%	18%	18%	16%	19%	
ELUKOHT							
Linn	10%	14%	17%	16%	15%	16%	
Maa	9%	15%	17%	19%	14%	14%	

* Märkus: tabelis ei ole ära toodud vastanute hinnangud, kes ei osanud või ei tahtnud oma sissetuleku suurust avaldada

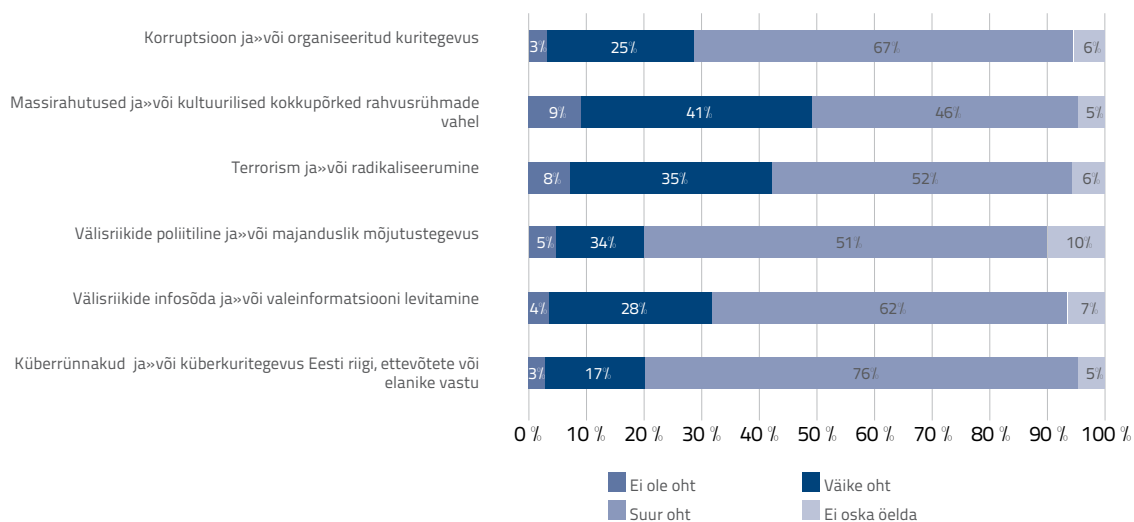
4. HINNANG EESTI JULGEOLEKUUHTUDELE NING OHUTEEMALISE INFORMATSIOONI TARBIMINE JA USALDAMINE

Elanikkonnaküsitluse viimane teemaplokk käsitleb elanike hinnangut Eestit ja ühiskonda ohustavate julgeolekuohtude kohta ning selgitab välja elanike ohualase informatsiooni tarbimise harjumused ja hoiakud, sh usaldusnivoo tarbitava informatsiooni suhtes. Ohualase informatsiooni tarbimise harjumuste kindlakstegemiseks küsiti, millisel määral on elanikud huvitatud ohualase informatsiooni hankimisest ning missuguste ohtude kohta sooviksid nad lisainformatsiooni. Selleks et uurida elanike hoiakuid julgeolekuinformatsiooni tarbimisel, küsiti uuringus osalenutelt, kas nad on huvitatud täiendavast julgeolekuinformatsioonist. Lisaks uuriti, missuguste kanalite kaudu (sh traditsiooniline meedia, sotsiaalmeedia, tuttavad) nad enim julgeolekuohtude kohta informatsiooni hangivad ning mida neist informatsiooni hankimisel kõige rohkem usaldavad.

4.1. EESTI JULGEOLEKUUHUKUD

Selleks et uurida, missuguseid ohte ja millisel määral peavad elanikud julgeolekuohuks, küsiti Eestit võimalikult ohustavate julgeolekuohtude kohta. Vastajatel paluti skaalal „ei ole oht“, „väike oht“ ja „suur oht“ hinnata, millisel määral on julgeolekuohuks: 1) küberrünnakud ja/või küberkuritegevus Eesti riigi, ettevõtete või elanike vastu; 2) välisriikide infosõda ja/või valeinformatsiooni levitamine; 3) välisriikide poliitiline ja/või majanduslik mõjutustegevus; 4) terrorism ja/või radikaliseerumine; 5) massirahutused ja/või kultuurilised kokkupõrked rahvusrühmade vahel; 6) korrupsioon ja/või organiseeritud kuritegevus.

Kõige enam peeti Eestile julgeolekuohuks (suureks või väikeseks julgeolekuohuks) küberrünnakuid ja/või küberkuritegevust (92% vastanutest) ning korrupsiooni ja/või organiseeritud kuritegevust (92% vastanutest). Välisriikide infosõda ja/või valeinformatsiooni levitamist pidas ohuks 90%; terrorismi ja/või radikaliseerumist 87%; massirahutusi ja/või kultuurilisi kokkupõrkeid rahvusrühmade vahel 86% ning välisriikide poliitilist ja/või majanduslikku mõjutegevust samuti 86% vastanutest.

JOONIS 23. INIMESTE HINNANG JULGEOLEKUUHTUDELE (% , vastajate arv, N = 1000)

4.1.1. Küberrünnakud ja/või küberkuritegevus Eesti riigi, ettevõtete või elanike vastu

Vastanutest peab küberrünnakuid ja/või küberkuritegevust suureks ohuks 76%. See on esitatud julgeolekuohtude lõikes kõige suuremaks peetav oht. Väikeseks ohuks hindab küberrünnakuid ja/või küberkuritegevust 17% vastanutest. 3% vastanutest ei pea seda ohuks ning 5% ei oska küberrünnakutele ja/või -kuritegevusele kui ohule hinnangut anda.

Eestlased hindavad küberründeid sagedamini suureks julgeolekuohuks (83%) kui mitte-eestlased (60%). Mitte-eestlased hindavad ka sagedamini (6% vastajatest), et küberründed ei ole Eestile julgeolekuoht, eestlastest arvab nii 1% vastanutest.

Vanemad vastajad on enam seisukohal, et küberründed on suur julgeolekuoht: 69% 18–24-aastastest, 80% 45–54-aastastest ning 86% 75-aastastest ja vanematest peab küberründeid suureks julgeolekuohuks.

Linna ja maapiirkondade elanike võrdluses peavad maal elavad vastajad küberründeid sagedamini (84% vastanutest) suureks julgeolekuohuks kui linnaelanikud (72% vastanutest). Elukoharegiooni lõikes ilmneb, et kõige sagedamini peavad küberründeid suureks julgeolekuohuks Lääne-Eesti elanikud (87%). Suur on küberrünnete suureks julgeolekuohuks pidanud vastajate osakaal ka Lõuna-Eesti elanike seas – 84% vastanutest pidas seda suureks ohuks. Kõige harvem on küberrünnakute suureks julgeolekuohuks pidajate hulk aga Kirde-Eesti elanike seas (62%).

Vastanute põhitegevuse lõikes peavad pensionärid küberründeid suureks julgeolekuohuks kõige sagedamini (81% vastanutest) ning spetsialistide, aga ka juhtide ja ettevõtjate seas on küberründeid suureks ohuks pidavate vastanute osakaal kõige väiksem (73% vastanutest).

Samuti näitab küsitlus tendentsi, et väikese ja keskmise sissetulekuga elanikud peavad küberründeid keskmisest (76%) veidi enam suureks julgeolekuohuks (vastavalt tulemusel: sissetuleku kuni 600 eurot – 78% vastanutest; 601–1001 eurot 81%; 1001–1800 eurot 76%), suure sissetulekuga vastanud (üle 1800 euro) peavad aga küberründeid keskmisest mõnevõrra vähem suureks ohuks (71% vastanutest hindas küberründeid suureks ohuks).

Erakondlike eelistuste põhjal saab välja tuua, et 88% Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valijatest peab küberrünnet suureks julgeolekuohuks Eestile. Reformierakonna valijate puhul on vastav tulemus 84%, Eesti 200 valijatest vastanute puhul 81%, sotsiaaldemokraatide valijatest vastanute puhul 78% ja Keskerakonna valijate puhul 67%.

**TABEL 11. VASTANUTE HINNANG KÜBERRÜNNAKUTELE JA/VÕI KÜBERKURITEGEVUSELE;
SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE LÕIKES (%; N = 1000; kõik vastajad)**

	ON SUUR OHT	ON VÄIKE OHT	EI OLE OHT	EI OSKA ÖELDA
SUGU				
Mees	75%	18%	3%	5%
Naine	77%	15%	3%	5%
VANUS				
18–24	69%	20%	3%	8%
25–34	69%	18%	6%	7%
35–44	69%	22%	3%	6%
45–54	80%	14%	1%	5%
55–64	79%	19%	1%	2%
65–74	80%	12%	4%	4%
75+	86%	8%	3%	3%
RAHVUS				
Eestlane	83%	13%	1%	3%
Mitte-eestlane	60%	25%	6%	9%
LEIBKONNA SISSETULEK*				
Kuni 600	78%	15%	3%	5%
601–1000	81%	10%	4%	5%
1001–1800	75%	18%	3%	4%
üle 1800	71%	24%	2%	2%
REGIOON				
Põhja-Eesti	72%	21%	3%	4%
Lääne-Eesti	87%	8%	0%	5%
Kesk-Eesti	76%	11%	7%	6%
Kirde-Eesti	62%	19%	7%	12%
Lõuna-Eesti	84%	13%	0%	2%
HARIDUS				
Põhiharidus	74%	13%	2%	11%
Keskharidus	78%	15%	3%	4%
Kõrgharidus	73%	21%	3%	3%
ELUKOHT				
Linn	72%	20%	3%	5%
Maa	84%	10%	3%	4%

* Märkus: tabelis ei ole ära toodud vastanute hinnangud, kes ei osanud või ei tahtnud oma sissetuleku suurust avaldada.

4.1.2. Välisriikide infosõda ja/või valeinformatsiooni levitamine¹³

Välisriikide infosõda ja/või valeinformatsioon levitamist peab Eestile suureks julgeolekuohuks 62% vastanutest, väikeseks ohuks 28% vastanutest, 4% ei pea infosõda julgeolekuohuks ning 8% vastanutest ei oska hinnangut anda.

Eestlased hindavad välisriikide infosõda sagedamini suureks julgeolekuohuks (67%) kui mitte-eestlased (49%). Mitte-eestlased hindavad ka sagedamini, et infosõda ei ole Eestile julgeolekuoht (9%) kui eestlased (1%).

Erisus vastajagruppide hinnangus suurele julgeolekuohule ilmnes ka sugude lõikes: mehed peavad infosõda keskmisest mõnevõrra vähem suureks julgeolekuohuks (58%), naised hindavad seda julgeolekuohtu aga mõnevõrra rohkem ohuks (65% vastanutest).

Vanemaealised leiavad oluliselt sagedamini, et välisriikide infosõda on suur julgeolekuoht: 56% 18–24-aastastest, 60% 45–54-aastastest ning 70% 75-aastastest ja vanematest vastanutest hindab infosõda suureks julgeolekuohuks.

Eristades vastanuid linna- ja maapiirkondade elanikeks, ilmneb, et maapiirkondade elanikud peavad välisriikide infosõda ja/või valeinfo levikut sagedamini suureks julgeolekuohuks Eestile kui linnade elanikud. Maapiirkondade elanikest hindab infosõda suureks ohuks 66%, linnas elavatest küsitletutest 60%. Elukoharegiooni lõikes ilmneb, et kõige enam peavad infosõda suureks julgeolekuohuks Lääne-Eesti elanikud (74% vastanutest), kõige vähem aga Kirde-Eesti elanikud (48% vastanutest). Teiste regioonide elanike vastused jäid koguvalimi keskmise lähedale.

Vastanute põhitegevuse lõikes peavad infosõda suureks julgeolekuohuks kõige sagedamini pensionärid (71% vastanutest) ning kõige harvemini spetsialistid (59% vastanutest) ja juhid ja ettevõtjad (57% vastanutest).

Erakondlike eelistuste alusel saab välja tuua, et Reformierakonna valijatest peab infosõda suureks julgeolekuohuks 68% ning ka Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valijate hulgas on hinnang infosõdale kui suurele julgeolekule sama (68%). Eesti 200 toetajate seas on hinnang suurele ohule sarnane Reformierakonna ja Eesti Konservatiivse Rahvaerakonnaga; Eesti 200 valijate puhul hindab infosõda suureks ohuks 66%. Sotsiaaldemokraatide valijatest vastanute puhul on hinnang suurele ohule väikesem (57%); Keskerakonna valijate puhul on hinnang sotsiaaldemokraatide valijatega sarnane – 56% Keskerakonna valijatest hindab infosõda suureks julgeolekuohuks.

¹³ Uuringu käigus küsiti hinnangut Eesti võimalike julgeolekuohtude kohta ning see statistika esitab neid tulemusi, st inimeste hinnangut, kui suureks julgeolekuohuks nad valeinfo levitamist Eestile peavad, mitte inimeste hinnangut infosõdale endale.

TABEL 12. VASTANUTE HINNANG VÄLISRIIKIDE INFOSÕJALE JA/VÕI VALEINFORMATSIOONI LEVITAMISELE; SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE LÕIKES (%) ; N = 1000; kõik vastajad)

		ON SUUR OHT	ON VÄIKE OHT	EI OLE OHT	EI OSKA ÖELDA
SUGU					
	Mees	58%	32%	5%	5%
	Naine	65%	25%	2%	8%
VANU					
	18–24	7%	56%	33%	4%
	25–34	59%	31%	4%	6%
	35–44	52%	35%	6%	7%
	45–54	60%	29%	2%	9%
	55–64	66%	29%	1%	4%
	65–74	72%	17%	4%	7%
	75+	70%	19%	4%	7%
RAHVUS					
	Eestlane	67%	26%	1%	5%
	Mitte-eestlane	49%	32%	9%	10%
LEIBKONNA SISSETULEK*					
	Kuni 600	62%	27%	4%	7%
	601–1000	73%	18%	3%	6%
	1001–1800	59%	29%	5%	7%
	üle 1800	62%	34%	2%	2%
REGIOON					
	Põhja-Eesti	62%	28%	4%	7%
	Lääne-Eesti	74%	21%	0%	5%
	Kesk-Eesti	64%	24%	4%	8%
	Kirde-Eesti	48%	30%	9%	13%
	Lõuna-Eesti	62%	31%	1%	6%
HARIDUS					
	Põhiharidus	55%	31%	2%	12%
	Keskharidus	64%	25%	4%	7%
	Kõrgharidus	61%	32%	4%	4%
ELUKOHT					
	Linn	60%	29%	4%	7%
	Maa	66%	25%	2%	6%

* Märkus: tabelis ei ole ära toodud vastanute hinnangud, kes ei osanud või ei tahtnud oma sissetuleku suurust avaldada.

4.1.3. Välisriikide poliitiline ja/või majanduslik mõjutustegevus

Välisriikide poliitilist ja/või majanduslikku mõjutegevust peab Eestile suureks julgeolekuohuks 51% küsitlusele vastanud inimestest, väikeseks ohuks hindab seda 34% ning ohuks ei pea seda 5% vastanutest. 10% vastanutest ei oska ohutasemele hinnangut anda.

Eestlased hindavad välisriikide mõjutustegevust sagedamini suureks julgeolekuohuks (56%) kui mitte-eestlased (41%). Mitte-eestlased hindavad aga sagedamini, et mõjutegevus ei ole Eestile julgeolekuoht (11% vastajatest), kui eestlased (2% vastanutest).

Vastanute vanuse lõikes on hinnangus mõjutegevusele kui julgeolekuohule näha tendentsi, kus vanemaelised peavad seda suureks julgeolekuohuks sagedamini kui nooremad vastanud. 18–24-aastastest vastanutest hindab 45%, et tegemist on suure julgeolekuohuga; 45–54-aastastest vastanutest 49%; 75-aastaste ja vanemate grupis on vastav tulemus 57%.

Elukoharegiooni lõikes ilmneb, et Kirde-Eesti elanikest hindab märgatavalt väiksem hulk vastanuid (33%), et tegemist on suure julgeolekuohuga, kui teiste regioonide elanikud, kelle hinnang ei erine oluliselt keskmisest. Lõuna- ja Lääne-Eesti elanike tulemused on vastavalt 56%, Kesk-Eesti elanikel 55% ja Põhja-Eestis 52%.

Vastanute põhitegevuse lõikes peavad kõige sagedamini mõjutegevust suureks julgeolekuohuks juhid ja ettevõtjad (55%) ning spetsialistid (54%); kõige vähem aga teenindavas sektoris töötajad ja oskustöölised ning kodused, õpilased ja töötud (mõlemas grupis 49% vastanutest).

Leibkonna sissetuleku alusel ilmneb tendents, et suurema sissetulekuga vastanud hindavad mõjutegevust sagedamini suureks julgeolekuohuks kui väikese sissetulekuga vastanud. Väikese sissetulekuga vastanutest (kuni 600 eurot leibkonna liikme kohta kuus) hindas 44% mõjutegevust suureks julgeolekuohuks; suure sissetulekuga (üle 1800 euro leibkonna liikme kohta kuus) vastanute puhul on vastav tulemus 55%.

Erakondlike eelistuste alusel saab välja tuua, et 64% Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valijatest peab mõjutegevust Eestile suureks julgeolekuohuks. Eesti 200 valijate puhul on vastav tulemus 58%, Reformierakonna valijatest vastanute puhul 57%, sotsiaaldemokraatide valijatest vastanute puhul 46% ja Keskerakonna valijate puhul 43%.

TABEL 13. VASTANUTE HINNANG VÄLISRIIKIDE POLIITILISELE JA/VÕI MAJANDUSLIKULE MÕJUTEGEVUSELE; SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE LÕIKES (%; N = 1000; kõik vastajad)

	ON SUUR OHT	ON VÄIKE OHT	EI OLE OHT	EI OSKA ÖELDA
SUGU				
Mees	52%	34%	5%	9%
Naine	51%	34%	4%	10%
VANUS				
18–24	15%	45%	32%	9%
25–34	52%	34%	6%	9%
35–44	48%	34%	6%	12%
45–54	49%	41%	2%	9%
55–64	58%	32%	4%	7%
65–74	51%	33%	7%	9%
75+	56%	30%	4%	10%
RAHVUS				
Eestlane	56%	34%	2%	7%
Mitte-eestlane	41%	34%	10%	15%
LEIBKONNA SISSETULEK*				
Kuni 600	44%	41%	6%	10%
601–1000	60%	29%	2%	9%
1001–1800	54%	32%	5%	8%
üle 1800	55%	36%	4%	5%
REGIOON				
Põhja-Eesti	52%	35%	6%	8%
Lääne-Eesti	56%	31%	3%	10%
Kesk-Eesti	55%	26%	6%	13%
Kirde-Eesti	33%	42%	8%	18%
Lõuna-Eesti	56%	34%	3%	8%
HARIDUS				
Põhiharidus	48%	32%	4%	16%
Keskharidus	52%	34%	5%	9%
Kõrgharidus	52%	35%	6%	6%
ELUKOHT				
Linn	52%	34%	5%	9%
Maa	51%	34%	4%	11%

* Märkus: tabelis ei ole ära toodud vastanute hinnangud, kes ei osanud või ei tahtnud oma sissetuleku suurust avaldada.

4.1.4. Terrorism ja/või radikaliseerumine

Terrorismi ja/või radikaliseerumist hindas Eestile suureks julgeolekuohuks 52% vastanutest, väikeseks ohuks 35% vastanutest ning üldse mitte ohuks 8% vastanutest. 6% vastajatest ei osanud ohuhinnangut anda.

Eestlased hindavad terrorismi sagedamini suureks julgeolekuohuks (55%) kui mitte-eestlased (47%). Mitte-eestlased seevastu ütlevad sagedamini, et terrorism ei ole Eestile julgeolekuoht (6%), kui eestlased (1%).

Soo lõikes hindavad naised terrorismi ja/või radikaliseerumist sagedamini suureks julgeolekuohuks (58%) kui mehed (46%); mehed hindavad sagedamini, et terrorism ei ole Eestile julgeolekuoht (9%), kui naised (6%).

Vanemaealised vastanud leiavad enam, et terrorism on suur julgeolekuoht: 52% 18–24-aastastest, 55% 45–54-aastastest ning 79% 75-aastastest ja vanematest vastanutest hindab terrorismi ja/või radikaliseerumist suureks julgeolekuohuks.

Maal elavad vastajad peavad terrorismi sagedamini (62%) julgeolekuohuks kui linnades elavad inimesed (48%). Elukoharegiooni lõikes ilmneb, et kõige enam peavad terrorismi suureks julgeolekuohuks Lääne-Eesti elanikud (69%). Ka Kesk-Eesti elanikest vastanud hindavad keskmisest sagedamini, et tegemist on suure julgeolekuohuga (62%). Kõige harvem hindavad terrorismi suureks julgeolekuohuks Põhja-Eesti elanikud (46% vastanutest).

Vastanute põhitegevuse lõikes peavad terrorismi suureks julgeolekuohuks kõige sagedamini pensionärid (70% vastanutest) ning kõige aga harvem spetsialistid (43% vastanutest) ja kodused, õpilased ja töötud (samuti 43% vastanutest).

Erakondlikest eelistustest saab välja tuua, et 59% Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valijatest peab terrorismi suureks julgeolekuohuks Eestile. Keskerakonna valijate puhul on vastav tulemus 55%, Reformierakonna ja Eesti 200 valijate puhul 51%, sotsiaaldemokraatide valijatest vastanute puhul aga 39%.

TABEL 14. VASTANUTE HINNANG TERRORISMILE JA/VÕI RADIKALISEERUMISELE;
SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE LÕIKES (%; N = 1000; kõik vastajad)

	ON SUUR OHT	ON VÄIKE OHT	EI OLE OHT	EI OSKA ÕELDA
SUGU				
Mees	46%	41%	9%	4%
Naine	58%	29%	6%	7%
VANUS				
18–24	38%	37%	15%	10%
25–34	31%	49%	15%	6%
35–44	38%	47%	8%	8%
45–54	55%	36%	4%	6%
55–64	64%	28%	5%	3%
65–74	67%	21%	6%	6%
75+	79%	15%	4%	2%
RAHVUS				
Eestlane	55%	36%	5%	4%
Mitte-eestlane	47%	32%	13%	9%
LEIBKONNA SISSETULEK*				
Kuni 600	60%	25%	8%	6%
601–1000	60%	30%	5%	4%
1001–1800	50%	36%	9%	5%
üle 1800	41%	49%	8%	1%
REGIOON				
Põhja-Eesti	46%	40%	9%	6%
Lääne-Eesti	69%	22%	4%	5%
Kesk-Eesti	62%	26%	6%	7%
Kirde-Eesti	54%	25%	11%	10%
Lõuna-Eesti	52%	38%	7%	3%
HARIDUS				
Põhiharidus	49%	31%	8%	12%
Keskharidus	57%	32%	7%	5%
Kõrgharidus	46%	42%	9%	3%
ELUKOHT				
Linn	48%	38%	8%	6%
Maa	62%	27%	7%	5%

* Märkus: tabelis ei ole ära toodud vastanute hinnangud, kes ei osanud või ei tahtnud oma sissetuleku suurust avaldada.

4.1.5. Massirahutused ja/või kultuurilised kokkupõrked rahvusrühmade vahel

Massirahutusi ja/või kultuurilisi kokkupõrkeid rahvusrühmade vahel peavad Eestile suureks julgeolekuohuks 46% ja väikeseks julgeolekuohuks 41% vastanutest, 9% ei pea seda julgeolekuohuks ning 5% ei oska ohtu täpselt hinnata.

Eestlased hindavad massirahutusi sagedamini suureks julgeolekuohuks (48%) kui mitte-eestlased (41%). Samuti hindavad eestlased sagedamini massirahutusi väikeseks julgeolekuohuks (44%) kui mitte-eestlased (34%). Mitte-eestlased hindavad aga sagedamini, et massirahutused ei ole Eestile julgeolekuoht (17% vastajatest), kui eestlased (5% vastanutest).

Vanemaeline elanikkond on enam veendunud, et massirahutused ja/või kultuurilised kokkupõrked on Eestile suur julgeolekuoht: 30% 18–24-aastastest, 48% 45–54-aastastest ning 67% 75-aastastest ja vanematest vastanutest hindab massirahutusi suureks julgeolekuohuks.

Maapiirkondade elanikud peavad massirahutusi sagedamini (55%) julgeolekuohuks kui linnades elavad inimesed (41%). Elukoharegiooni lõikes ilmneb, et keskmisest märkimisväärselt enam peavad massirahutusi suureks julgeolekuohuks Lääne-Eesti (56% vastanutest) ja Kesk-Eesti (53% vastanutest) elanikud, keskmisest vähem aga Põhja-Eesti (42% vastanutest) ja Kirde-Eesti (40% vastanutest) elanikud.

Vastanute põhitegevuse lõikes peavad massirahutusi suureks julgeolekuohuks kõige sagedamini pensionärid (61% vastanutest) ning kõige harvem juhid ja ettevõtjad ning kodused, õpilased ja töötud (mõlemas grupis 38% vastanutest).

Leibkonna sissetuleku alusel vastanute vastuseid analüüsisid ilmnes tendents, et suurema sissetulekuga vastanud hindavad harvem, et massirahutuste puhul on tegemist Eestile suure julgeolekuohuga, kui väiksema sissetulekuga vastanud. Väikese sissetulekuga (kuni 600 eurot leibkonna liikme kohta kuus) vastajate puhul on vastav tulemus 49%, keskmise sissetulekuga (1001–1800 eurot) vastajate puhul 46% ja suure sissetulekuga (üle 1800 euro) vastajate puhul 36%.

Erakondlike eelistuste alusel saab välja tuua, et 54% Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valijatest peab massirahutusi suureks julgeolekuohuks Eestile. Keskerakonna valijate puhul on vastav tulemus 48%, Eesti 200 valijate puhul 44%, Reformierakonna valijate puhul 43% ning sotsiaaldemokraatide valijatest vastanute puhul 36%.

TABEL 15. VASTANUTE HINNANG MASSIRAHUTUSTELE JA/VÕI KULTUURILISTELE KOKKUPÕRGETELE RAHVUSRÜHMADE VAHEL; SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NäITAJATE LÕIKES (%; N = 1000; kõik vastajad)

	ON SUUR OHT	ON VÄIKE OHT	EI OLE OHT	EI OSKA ÖELDA
SUGU				
Mees	40%	43%	12%	5%
Naine	50%	38%	6%	5%
VANUS				
18–24	30%	50%	11%	9%
25–34	34%	51%	11%	4%
35–44	34%	46%	13%	7%
45–54	48%	40%	6%	6%
55–64	51%	39%	6%	3%
65–74	58%	27%	10%	4%
75+	67%	26%	5%	2%
RAHVUS				
Eestlane	48%	44%	5%	3%
Mitte-eestlane	41%	34%	16%	9%
LEIBKONNA SISSETULEK*				
Kuni 600	49%	37%	9%	4%
601–1000	57%	32%	7%	5%
1001–1800	46%	42%	9%	3%
üle 1800	36%	52%	11%	2%
REGIOON				
Põhja-Eesti	42%	43%	11%	4%
Lääne-Eesti	56%	33%	7%	4%
Kesk-Eesti	53%	35%	6%	6%
Kirde-Eesti	40%	37%	10%	12%
Lõuna-Eesti	47%	43%	6%	4%
HARIDUS				
Põhiharidus	43%	40%	7%	10%
Keskharidus	51%	36%	8%	4%
Kõrgharidus	36%	50%	11%	3%
ELUKOHT				
Linn	41%	43%	10%	5%
Maa	55%	35%	6%	4%

* Märkus: tabelis ei ole ära toodud vastanute hinnangud, kes ei osanud või ei tahtnud oma sissetuleku suurust avaldada.

4.1.6. Korruptsioon ja/või organiseeritud kuritegevus

Korruptsiooni ja/või organiseeritud kuritegevust peab Eestile suureks julgeolekuohuks 67% ja väikeseks julgeolekuohuks 25% vastanutest, 3% ei pea seda üldse ohuks ning 6% ei osanud küsimusele vastata.

Eestlased hindavad korruptsiooni sagedamini suureks julgeolekuohuks (69%) kui mitte-eestlased (62%). Mitte-eestlased hindavad aga sagedamini, et korruptsioon ei ole Eestile julgeolekuoht (5% vastajatest), kui eestlased (2% vastanutest).

Ka seda julgeolekuohtu hindab kõrgemaks vanemaeline elanikkond: 53% 18–24-aastasest, 73% 45–54-aastasest ning 83% 75-aastasest ja vanematest vastanutest peab korruptsiooni suureks julgeolekuohuks.

Maal elavad vastajad hindavad korruptsiooni sagedamini (72%) suureks julgeolekuohuks kui linnaelanikud (64%). Elukoharegiooni lõikes ilmneb, et kõige enam peavad korruptsiooni suureks julgeolekuohuks Lääne-Eesti (79%) ja Kesk-Eesti elanikud (70%); kõige vähem taas Kirde-Eesti elanikud (56%).

Vastanute põhitegevuse lõikes peavad korruptsiooni suureks julgeolekuohuks kõige sagedamini pensionärid (77% vastanutest) ja kõige harvem spetsialistid (59% vastanutest).

Leibkonna sissetulekust lähtuvalt ilmneb vastustes tendents, et väikese sissetulekuga vastanud hindavad korruptsiooni ja/või organiseeritud kuritegevust Eestile suureks julgeolekuohuks sagedamini kui suurema sissetulekuga vastanud. 73% väikese sissetulekuga (kuni 600 eurot leibkonna liikme kohta kuus), 67% keskmise sissetulekuga (1001–1800 eurot) ja 60% suure sissetulekuga (üle 1800 euro) vastanutest pidas korruptsiooni suureks julgeolekuohuks.

Erakondlike eelistuste põhjal saab välja tuua, et 77% Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valijatest peab korruptsiooni suureks julgeolekuohuks Eestile. Eesti 200 valijate puhul on vastav tulemus 67% Keskerakonna valijate puhul 66% Reformierakonna ja sotsiaaldemokraatide valijate puhul kummalgi 63%.

TABEL 16. VASTANUTE HINNANG KORRUPTSIOONILE JA/VÕI ORGANISEERITUD KURITEGEVUSELE; SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE LÕIKES (%; N = 1000; kõik vastajad)

	ON SUUR OHT	ON VÄIKE OHT	EI OLE OHT	EI OSKA ÖELDA
SUGU				
Mees	66%	27%	3%	4%
Naine	67%	24%	2%	7%
VANUS				
18–24	53%	32%	6%	10%
25–34	58%	32%	3%	7%
35–44	56%	36%	3%	5%
45–54	73%	21%	1%	5%
55–64	68%	23%	2%	7%
65–74	75%	17%	4%	4%
75+	84%	11%	2%	3%
RAHVUS				
Eestlane	69%	25%	2%	4%
Mitte-eestlane	62%	24%	5%	9%
LEIBKONNA SISSETULEK*				
Kuni 600	73%	19%	3%	5%
601–1000	75%	18%	3%	5%
1001–1800	67%	22%	3%	8%
üle 1800	60%	37%	1%	2%
REGIOON				
Põhja-Eesti	66%	27%	2%	5%
Lääne-Eesti	78%	14%	3%	5%
Kesk-Eesti	70%	18%	5%	7%
Kirde-Eesti	56%	29%	3%	13%
Lõuna-Eesti	66%	28%	2%	3%
HARIDUS				
Põhiharidus	60%	23%	4%	13%
Keskharidus	72%	22%	3%	4%
Kõrgharidus	60%	33%	2%	5%
ELUKOHT				
Linn	64%	27%	2%	6%
Maa	72%	20%	3%	5%

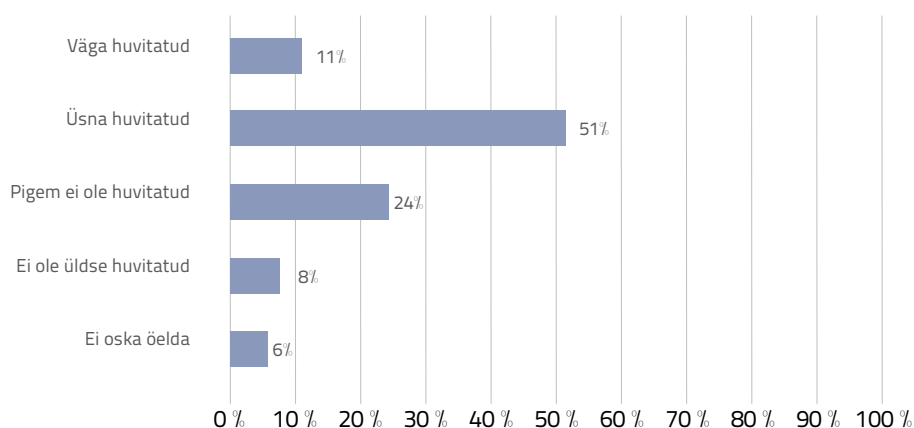
* Märkus: tabelis ei ole ära toodud vastanute hinnangud, kes ei osanud või ei tahtnud oma sissetuleku suurust avaldada.

4.2. HUVI JULGEOLEKUTEEMADE VASTU JA JULGEOLEKUTEEMADE JÄLGIMINE

4.2.1. Huvi julgeolekuteemade vastu

See küsimus uurib, kui huvitatud on inimesed eelmises küsimuse mainitud julgeolekuohtude teemast (sh küberjulgeolek, teiste riikide infosõda ja majanduspoliitiline mõjutegevus, terrorism ja radikaliseerumine, massirahutused ning korrupsioon ja organiseeritud kuritegevus). Küsimus annab võimaluse eristada teemast huvitatud, kelle informatsioonitarbimise harjumusi uurida. Kõikidelt vastajatelt, kes kinnitavad selle küsimuse puhul oma huvi julgeolekuteemade vastu (vastused „väga huvitatud“ ja „üsna huvitatud“) või kes ei oska oma huvi hinnata (vastus „ei oska öelda“), küsitakse järgnevat küsimustest julgeolekuteemade kohta, mille puhul ollakse huvitatud informatsiooni saamisest, julgeolekuteemalise informatsiooni hankimise kanalite kohta ja informatsioonikanalite usaldamise kohta (küsimused K9–K11). Vastajatelt, kellel ei ole huvi täiendava julgeolekualase informatsiooni vastu, küsimusi tarbimisharjumuste ja usaldamise kohta ei küsitud.

Vastajatest 62% olid vähemalt mingil määral huvitatud (vastused „väga huvitatud“ ja „üsna huvitatud“) julgeolekutemaatikast. Huvitatud vastajatest 11% olid teemast väga huvitatud ja 51% olid teemast üsna huvitatud. Kokku ütles 32% vastajatest, et ei ole huvitatud julgeolekuohtude teemast: 24% ei ole teemast eriti huvitatud, 8% ei ole teemast üldse huvitatud. Oma huvi julgeolekuohtude teema vastu ei osanud hinnata 6% vastanutest.

JOONIS 24. INIMESTE HUVI JULGEOLEKUTEEMADE VASTU (%; N = 1000; kõik vastajad)

Mehed on julgeolekutemaatikast huvitatud sagedamini (68%) kui naised (58%).

Nooremad vastanud hindavad oma huvi julgeolekutemaatika vastu väiksemaks kui vanemad vastajad. 66% 18–24-aastastest vastanutest, 60% 55–64-aastastest vastanutest ning 70% 75-aastastest ja vanemates vastanutest on huvitatud julgeolekuteemadest.

Vastanute elukoharegiooni alusel on kõige enam julgeolekuteemadest huvitatud Põhja-Eesti elanikud (66%) ja kõige vähem Kirde-Eesti elanikud (54%).

Haridustaseme alusel ilmneb, et põhiharidusega vastanutest on väiksem hulk huvitatud julgeolekutemaatikast (48%) kui keskharidusega vastanutest (63%) ja kõrgharidusega vastanutest (68%).

Küsitlustulemuste põhjal ilmneseid erisused vastajate huvis ka põhitegevuse lõikes: keskmisest (62%) suuremal määral olid julgeolekutemaatikast huvitatud juhid ja ettevõtjad (72%), väiksemal määral aga teenindava sektori töötajad ja oskustöölised (54%).

Erakondlike eelistuste põhjal saab välja tuua, et Eesti 200 valijatel on kõige enam huvi lisainformatsiooni vastu (76% vastanutest). Reformierakonna valijate vastav tulemus on 67%, Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valijate puhul 66%, sotsiaaldemokraatide valijate puhul 60% ja Keskerakonna valijate puhul 59%.

TABEL 17. VASTANUTE HUVI TÄIENDAVA JULGEOLEKUALASE INFORMATSIOONI VASTU; SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE LÕIKES * (%; N = 1000; kõik vastajad)

	HUVITATUD	EI OLE HUVITATUD	EI OSKA ÖELDA
SUGU			
Mees	68%	28%	4%
Naine	57%	35%	7%
VANUS			
18–24	55%	40%	5%
25–34	63%	34%	3%
35–44	59%	35%	6%
45–54	61%	30%	9%
55–64	60%	33%	7%
65–74	70%	27%	3%
75+	67%	26%	7%
RAHVUS			
Eestlane	63%	33%	4%
Mitte-eestlane	61%	30%	9%
LEIBKONNA SISSETULEK**			
Kuni 600	58%	37%	4%
601–1000	62%	29%	9%
1001–1800	69%	26%	5%
üle 1800	67%	32%	1%
REGIOON			
Põhja-Eesti	66%	28%	6%
Lääne-Eesti	63%	27%	10%
Kesk-Eesti	61%	33%	6%
Kirde-Eesti	54%	39%	7%
Lõuna-Eesti	59%	38%	3%
HARIDUS			
Põhiharidus	48%	42%	10%
Keskharidus	63%	31%	6%
Kõrgharidus	68%	28%	4%
ELUKOHT			
Linn	63%	32%	5%
Maa	60%	33%	7%

*Märkus: huvitatud = üsna huvitatud + väga huvitatud; ei ole huvitatud = pigem ei ole huvitatud + ei ole huvitatud.

**Märkus: tabelis ei ole ära toodud vastanute hinnangud, kes ei osanud või ei tahtnud oma sissetuleku suurus avaldada.

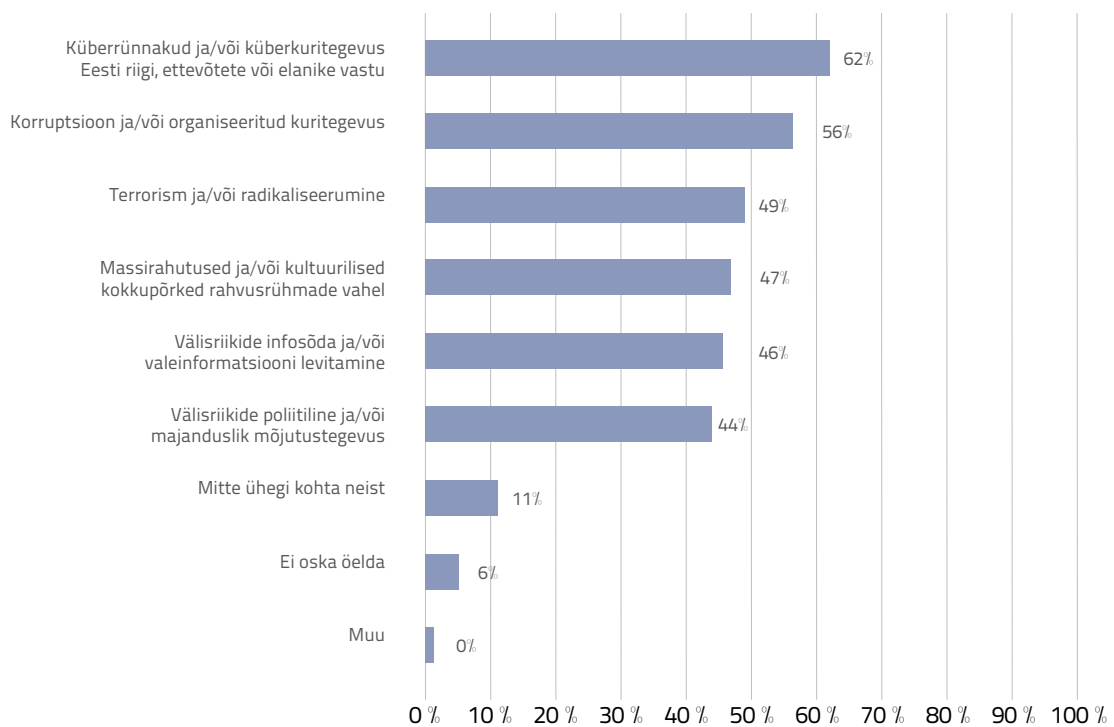
4.2.2. Huvi täiendava julgeolekuteemalise informatsiooni vastu

Lisaks küsiti nendelt 68% vastanutest, kes hindasid end olevat huvitatud julgeolekutemaatikast või ei osanud oma huvi hinnata, milliste järgnevate teemade kohta nad sooviksid rohkem teavet saada: 1) küberrünnakud ja/või küberkuritegevus Eesti riigi, ettevõtete või elanike vastu; 2) välisriikide infosõda ja/või valeinformatsiooni levitamine; 3) välisriikide poliitiline ja/või majanduslik mõjutustegevus; 4) terrorism ja/või radikaliseerumine; 5) massirahutused ja/või kultuurilised kokkupõrked rahvusrühmade vahel; 6) korrupsioon ja/või organiseeritud kuritegevus.

Kõige enam soovivad vastanud lisateavet küberrünnakute ja/või küberkuritegevuse kohta, mis on suunatud Eesti riigi, ettevõtete või elanike vastu (62%). Samuti on suur huvi täiendavalt teada korrupsioonist ja/või organiseeritud kuritegevusest (56%).

Terrorismi ja/või radikaliseerumise kohta soovib rohkem infot 49% vastajatest; massirahutuste ja/või kultuuriliste kokkupõrgete kohta rahvusrühmade vahel 48% vastanutest; välisriikide infosõda ja/või valeinformatsiooni levitamise kohta 46% vastanutest; välisriikide poliitilise ja/või majandusliku mõjutegevuse kohta 44% vastanutest.

11% küsimusele vastanutest hindas, et nad ei soovi lisainformatsiooni mitte ühegi küsimuses esitatud julgeolekuohtu kohta.

JOONIS 25. INIMESTE HUVI TÄIENDAVA JULGEOLEKUALASE INFORMATSIOONI VASTU

(%; N = 92214; kõik vastajad kes näitasid küsimuses K8 huvi julgeolekuohtude teema vastu või ei osanud oma huvi hinnata)

Julgeolekuteemade lõikes ilmneb, et mehed on julgeolekuteemadest informatsiooni saamisest rohkem huvitatud kui naised.

Julgeolekuohtude lõikes ilmnevad erisused vastajagruppide huvis lisainformatsiooni vastu on esitatud tabelis 18.

¹⁴ Protsent üle saja, sest vastajad said valida mitu vastusevarianti.

TABEL 18. HUVI TÄIENDAVA JULGEOLEKUAHTUDE INFORMATSIOONI VASTU, OHTUDE LÕIKES; SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE LÕIKES* (%; N = 922; kõik vastused)

	Küberrünnakud ja/ või küberkuritegevus Eesti riigi, ettevõtete või elanike vastu	Välisriikide infosõda ja / või valeinformatsiooni levitamine	Välisriikide poliitiline ja/või majanduslik mõjutustegevus
SUGU			
Mees	63%	50%	49%
Naine	62%	43%	40%
VANUS			
18–24	62%	39%	34%
25–34	64%	58%	54%
35–44	53%	39%	38%
45–54	66%	45%	46%
55–64	67%	48%	43%
65–74	63%	49%	44%
75+	61%	44%	46%
RAHVUS			
Eestlane	66%	47%	47%
Mitte-eestlane	55%	46%	39%
LEIBKONNA SISSETULEK**			
Kuni 600	59%	43%	42%
601–1000	69%	49%	46%
1001–1800	62%	47%	45%
üle 1800	64%	55%	51%
REGIOON			
Põhja-Eesti	61%	47%	45%
Lääne-Eesti	71%	45%	47%
Kesk-Eesti	59%	40%	40%
Kirde-Eesti	51%	41%	38%
Lõuna-Eesti	68%	50%	46%
HARIDUS			
Põhiharidus	56%	37%	37%
Keskharidus	65%	47%	45%
Kõrgharidus	61%	51%	47%
ELUKOHT			
Linn	60%	47%	46%
Maa	68%	45%	41%

* Märkus: kuna iga vastaja võis anda mitu vastust, siis võib protsentide summa olla sajast suurem.

** Märkus: tabelis ei ole ära toodud vastanute hinnangud, kes ei osanud või ei tahtnud oma sissetuleku suurust avaldada.

	Terrorism ja/või radikaliseerumine	Massirahutused ja/ või kultuurilised kokkupõrked rahvus- rühmade vahel	Korruptsioon ja/ või organiseeritud kuritegevus
SUGU			
Mees	51%	50%	62%
Naine	47%	45%	51%
VANUS			
18–24	43%	48%	48%
25–34	52%	49%	60%
35–44	41%	39%	49%
45–54	46%	45%	51%
55–64	58%	53%	60%
65–74	52%	45%	61%
75+	52%	55%	67%
RAHVUS			
Eestlane	48%	47%	59%
Mitte-eestlane	51%	48%	52%
LEIBKONNA SISSETULEK**			
Kuni 600	52%	47%	60%
601–1000	50%	51%	58%
1001–1800	51%	47%	57%
üle 1800	51%	48%	61%
REGIOON			
Põhja-Eesti	49%	46%	56%
Lääne-Eesti	57%	54%	57%
Kesk-Eesti	48%	39%	59%
Kirde-Eesti	50%	50%	50%
Lõuna-Eesti	46%	50%	58%
HARIDUS			
Põhiharidus	48%	48%	47%
Keskharidus	51%	49%	61%
Kõrgharidus	46%	43%	53%
ELUKOHT			
Linn	51%	47%	56%
Maa	45%	48%	58%

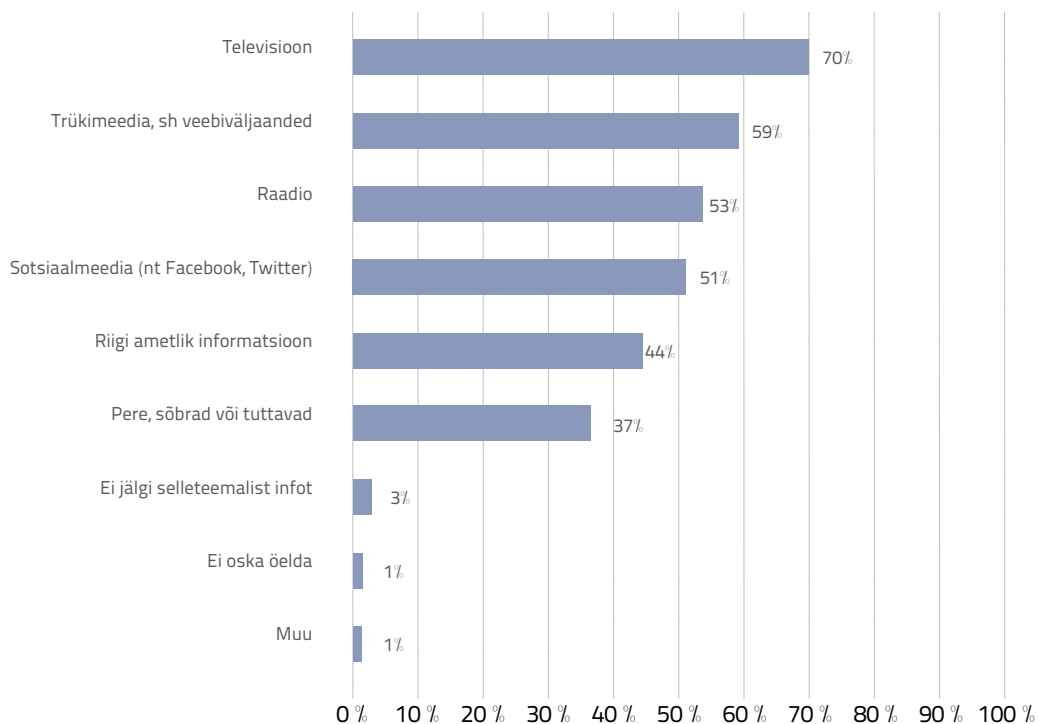
** Märkus: tabelis ei ole ära toodud vastanute hinnangud, kes ei osanud või ei tahtnud oma sissetuleku suurust avaldada.

4.3. JULGEOLEKUTEEMALISE INFORMATSIOONI TARBIMINE

4.3.1. Julgeolekuteemalise informatsiooni hankimise infokanalid

Selle küsimusega paluti kõikidel, kes ei vastanud küsimusele 8¹⁵ „ei ole huvitatud“, hinnata, missugustest informatsioonikanalitest nad julgeolekuteemalist informatsiooni saavad.¹⁶

Vastanutest enim saab julgeolekuteemalist informatsiooni televisioonist (70%). Trükimeediast, sh veebiväljaannetest, saab informatsiooni 59% vastanutest, raadiost 53% vastanutest, sotsiaalmeediast (nt Facebook ja Twitter) 51% vastanutest, riigi ametlik informatsioon (nt teavituskampaaniad, raportid, aastaraamatud) on infoallikaks 44% vastanutele. Pere, sõbrad ja tuttavad on julgeolekualase informatsiooni allikaks 37% vastanutele. 1% vastanutest valis infokanaliks „muu“. (3% küsimusele vastanutest ütles, et ei jälgi julgeolekuteemalist informatsiooni; 1% vastajatest ei osanud infoallikat täpsustada/ei osanud öelda.)

JONIS 26. INFOKANALID, MILLEST JULGEOLEKUTEEMASID JÄLGITAKSE

(%; N = 922, kõik vastused, mis valiti)*

* Märkus: kuna iga vastaja võis anda mitu vastust, siis võib protsentide summa olla sajast suurem.

¹⁵ Küsimus 8: „Mõteldes eelpool nimetatud ohtudele, kuivõrd huvitatud Te sedalaadi julgeolekutemaatikast olete?“

¹⁶ Kuna iga vastaja võis anda mitu vastust, siis võib protsentide summa olla sajast suurem.

Lisaks etteantud vastusevariantidele nimetasid vastanud veel järgnevaid infoallikaid (kokku üheksal korral): Cert-EE¹⁷; HasanAbi,¹⁸ internet; kool; oma arvamus; Rahvusringhääling, muu meedia vähem; Uued Uudised, Objektiiv; foorumid ja kommentaariumid (vene k ФОРУМЫ, КОММЕНТАРИИ).

Vastuste analüüsist selgus, et kuigi vastajagruppide osakaal on liiga väike, et teha üldistavaid järeldusi populatsiooni kohta, on televisiooni puhul selle julgeolekualase teabe saamise allikaks nimetamisel võimalik eristada teatud tendentse vastajagruppide sotsiaaldemograafilistest tunnustest lähtuvalt. Regiooniti on Kesk-Eesti (83%), Lääne-Eesti (82%) ja Lõuna-Eesti (74%) vastajatele televisioon julgeolekualase informatsiooni allikaks rohkem kui Põhja-Eestis (65%) ja Kirde-Eestis (60%). Sarnaselt on näha, et väikese leibkonna netosissetulekuga (kuni 600 eurot) (80%) vastanud nimetavad pigem televisiooni julgeolekuinfo allikaks kui suure sissetulekuga (67%) vastanud. Ka vanusega kasvab televiisori infoallikaks nimetajate osakaal. 18–24-aastastest nimetab julgeolekuteemalise info allikaks televisiooni 39% vastanutest, 75-aastaste ja vanemate vastanute seas 92%. Lisaks nimetavad eestlased (78%) televiisorit julgeolekualase informatsiooni allikaks oluliselt rohkem kui mitte-eestlased (53%); linnaelanikud nimetavad televisiooni julgeolekuteemad allikaks harvem (65%) kui maal elavad inimesed (82%).

Ka raadiot julgeolekuohtude informatsiooni allikana kasutavate vastanute seas on võimalik eristada sarnaseid tendentse televisiooniga, mis näitavad raadio kui informatsiooniallika kasutuses erinevusi. Vanemaealised vastanud hindavad raadiot julgeolekuinformatsiooni allikana sagedamini (nt 75-aastased ja vanemad vastanud 75%) kui nooremad (18–24-aastased vastanud 20%). Tegevusalade lõikes ilmneb, et raadiot hindavad informatsioonialliikana kõige enam pensionärid (66% vastanutest), aga ka üle poolte vastanud juhtidest ja ettevõtjatest (59% vastanutest) nimetab raadiot informatsiooni allikana.

Vastanute elukoharegionide lõikes nimetavad raadiot informatsioonialliikana rohkem Kesk-Eesti (67%) ja Lääne-Eesti (63%) elanikud, samas kui Põhja-Eestis (50%) ja Kirde-Eestis (37%) elavate vastajate seas on raadio harvem infoallikana nimetatud. Televisioonile sarnaselt nimetavad ka raadiot julgeolekuinformatsiooni allikaks sagedamini eestlased (62%) kui mitte-eestlased (35%). Samuti on tendents televisiooniga sarnane, kui hinnata vastuseid vastanute elukoha alusel: maal elavad vastanud nimetavad raadiot info allikana sagedamini (63%) kui linnas elavad vastanud (49%).

Trükimeediat, sh veebiväljaandeid, julgeolekuteemad infoallikana nimetanud vastanute seas ilmnevad sotsiaaldemograafiliste näitajate lõikes vastanute gruppide vahel väikesed erisused. Sarnaselt raadiole on ka trükimeedia puhul erisused vastajagruppide vastustes vanusest ja rahvusest lähtudes. Vanemad vastanud nimetavad trükimeediat infoallikana sagedamini (75-aastased ja vanemad 71%) kui noored (18–24-aastased) vastanud (47%). Samuti nimetavad eestlastest (64%) vastanud trükimeediat sagedamini julgeolekuteemalise informatsiooni allikaks kui mitte-eestlased (49%).

Sotsiaalmeediat (nt Facebook, Twitter) julgeolekuteemalise infoallikana nimetanud vastanute seas võib ootuspäraselt näha tendentsi vastustes vastajate vanusegruppide lõikes. Kõige enam nimetavad sotsiaalmeediat informatsiooni allikana kõige nooremad vastanud (18–24-aastased) (64%) ning vastanute osakaal on väiksem vanemaealiste seas (75-aastased ja vanemad) (32%). Samuti ilmneb televisiooni ja raadioga vastupidine tendents sot-

¹⁷ CERT Eesti ehk CERT-EE (RIA intsidentide käsitlemise osakond) uurib küberkaitsega seotud probleeme ja lahendab neid.

¹⁸ Hasan Doğan Piker, tuntud ka kui HasanAbi, on Ameerika Twitchi voogedastaja ja poliitikakommentaator (Wikipedia, 2021). HasanAbiga seotud infoallikad: <https://www.twitch.tv/hasanabi>; Twitter-i kasutaja @hasanthehun (<https://twitter.com/hasanthehun>).

siaalmeediat informatsiooni allikaks nimetavate vastanute seas rahvusest sõltuvalt: eestlastest vastanud nimetavad sotsiaalmeediat harvem (46%) julgeolekualase informatsiooni allikaks kui mitte-eestlased (62%).

Vastanute põhitegevusest lähtudes ilmneb, et kõige enam nimetavad sotsiaalmeediat julgeolekuteemalise informatsiooni allikaks tööelised mittetöötavad elanikud (64%), kõige vähem pensionärid (40%).

Riigi ametlikke infokanaleid julgeolekuinformatsiooni allikateks nimetanute hulgas ilmneb tendents, et haridustase määrab riigi infokanaleid informatsiooni hankimise kanaliteks nimetamisel rolli – haridustasemest sõltub vastajate grupis osakaal vastanutest, kes nimetavad riiklikku infoallikaid (põhihariduse omandanutest 32%, kõrghariduse omandanutest 55%).

Peret, sõpru ja tuttavaid informatsiooni allikatena nimetavate vastanute seas ilmneb tendents, et nooremad vastanud (18–24-aastased) nimetavad sagedamini peret, sõpru ja tuttavaid julgeolekualase informatsiooni allikaks (53%) kui vanemad (75-aastased ja vanemad) vastajad (27%). Sarnast tendentsi toetab ka see, et tööeliste mittetöötavate elanike hulgas nimetatakse peret, sõpru ja tuttavaid kõige sagedamini informatsiooni allikaks (44%), samas kui pensionärid nimetavad neid kõige harvem (28%).

Erakondlike eelistuste lõikes saab välja tuua, et televisiooni nimetavad informatsiooni allikaks kõige enam Reformierakonna valijad (77%) ja kõige vähem sotsiaaldemokraatide valijad (61%); trükimeediat kõige sagedamini taas Reformierakonna (71%) ja harvem Keskerakonna (59%) valijad; raadiot sagedamini Eesti 200 (70%) ja kõige harvem sotsiaaldemokraatide (42%) valijad; sotsiaalmeediat enim sotsiaaldemokraatide (59%) ja vähim Reformierakonna (42%) valijad; riigi ametlikku informatsiooni enim Eesti 200 (54%) ja vähim Keskerakonna (42%) valijad. Peret ja tuttavaid nimetavad kõige enam julgeolekualase info allikaks sotsiaaldemokraatide valijad (45%) ning kõige harvem Keskerakonna ja Reformierakonna valijad (mõlema tulemus vastavalt 34%).

TABEL 19. JULGEOLEKUTEMAATILISE INFORMATSIOONI HANKIMISE ALLIKAD (JÄRJESTATUD KÕIGE POPULAARSEMAST VASTUSEST); SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE LÕIKES (%; N = 922; kõik vastused)*

		Televiioon	Trükimeedia, sh veebiväljaanded	Raadio	Sotsiaalmeedia (nt Facebook, Twitter)
SUGU					
	Mees	65%	56%	54%	50%
	Naine	74%	62%	53%	51%
VANUS					
	18–24	39%	47%	20%	64%
	25–34	56%	54%	43%	63%
	35–44	58%	53%	44%	56%
	45–54	76%	61%	61%	43%
	55–64	79%	61%	59%	52%
	65–74	88%	67%	66%	43%
	75+	92%	71%	75%	32%
RAHVUS					
	Eestlane	78%	64%	62%	46%
	Mitte-eestlane	53%	49%	35%	62%
LEIBKONNA SISSETULEK**					
	Kuni 600	59%	60%	52%	47%
	601–1000	69%	58%	50%	51%
	1001–1800	62%	57%	51%	47%
	üle 1800	64%	61%	51%	48%
REGIOON					
	Põhja-Eesti	65%	61%	50%	56%
	Lääne-Eesti	82%	61%	63%	41%
	Kesk-Eesti	83%	58%	67%	43%
	Kirde-Eesti	60%	45%	36%	53%
	Lõuna-Eesti	74%	62%	57%	48%
HARIDUS					
	Põhiharidus	64%	44%	44%	52%
	Keskharidus	73%	61%	57%	49%
	Kõrgharidus	68%	65%	52%	52%
ELUKOHT					
	Linn	65%	58%	49%	53%
	Maa	82%	61%	63%	44%

* Märkus: kuna iga vastaja võis anda mitu vastust, siis võib protsentide summa olla sajast suurem.

** Märkus: tabelis ei ole ära toodud vastanute hinnangud, kes ei osanud või ei tahtnud oma sissetuleku suurust avaldada.

	Riigi ametlik informatsioon (nt teavituskampaaniad, raportid, aastaraamatud)	Pere, sõbrad või tuttavad	Ei jälgi sellest	Muu
SUGU				
Mees	47%	35%	4%	1%
Naine	41%	38%	2%	1%
VANUS				
18–24	51%	53%	6%	2%
25–34	51%	44%	5%	1%
35–44	40%	38%	4%	2%
45–54	45%	35%	1%	0%
55–64	47%	30%	1%	1%
65–74	35%	32%	1%	1%
75+	36%	27%	4%	0%
RAHVUS				
Eestlane	44%	38%	2%	1%
Mitte-eestlane	43%	34%	5%	1%
LEIBKONNA SISSETULEK**				
Kuni 600	43%	42%	15%	0%
601–1000	49%	46%	9%	0%
1001–1800	47%	45%	10%	1%
üle 1800	55%	51%	8%	1%
REGIOON				
Põhja-Eesti	48%	38%	3%	1%
Lääne-Eesti	40%	36%	4%	0%
Kesk-Eesti	45%	38%	4%	1%
Kirde-Eesti	33%	26%	4%	1%
Lõuna-Eesti	43%	38%	2%	1%
HARIDUS				
Põhiharidus	32%	40%	5%	1%
Keskharidus	42%	35%	3%	1%
Kõrgharidus	55%	37%	1%	1%
ELUKOHT				
Linn	45%	36%	3%	1%
Maa	41%	38%	2%	1%

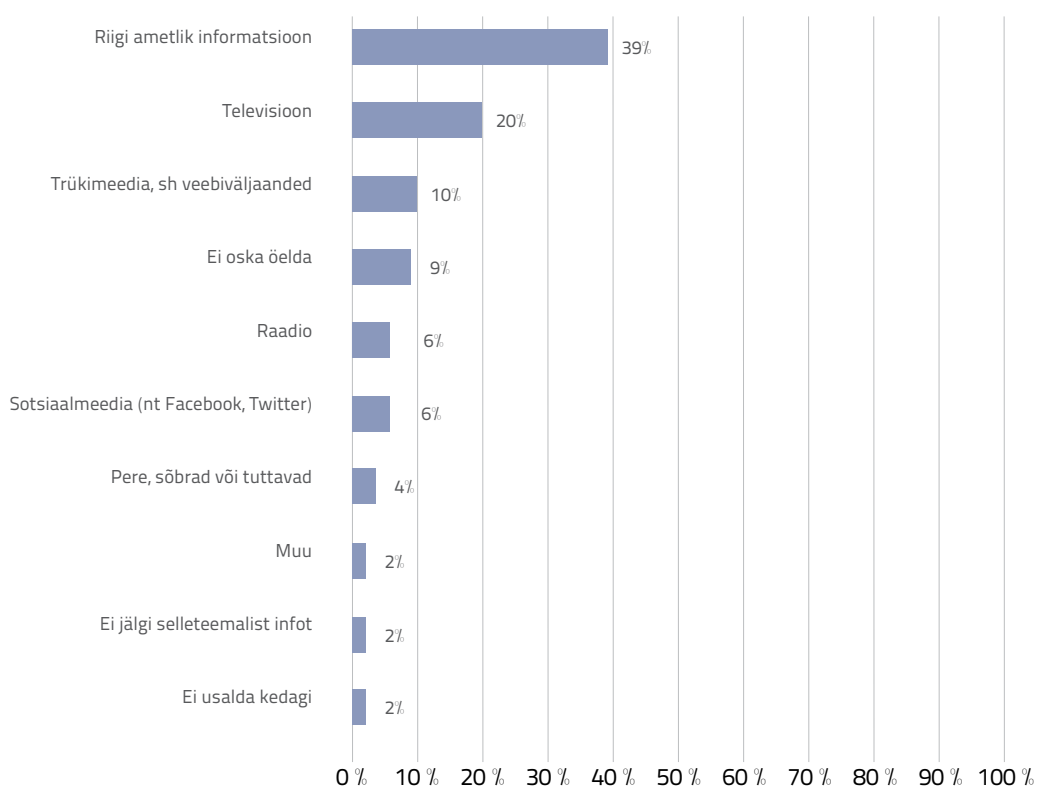
** Märkus: tabelis ei ole ära toodud vastanute hinnanguid, kes ei osanud või ei tahtnud oma sissetuleku suurust avaldada.

4.3.2. Julgeolekuteemalise informatsiooni usaldamise infokanalid

Viimase küsimuse käigus paluti vastajatel hinnata, missugustest informatsioonikanalitest tarbitavat julgeolekuteemalist informatsiooni nad usaldavad.¹⁹

Kõige enam usaldasid vastajad riigi julgeolekuteematikaga seoses riigi ametlikku informatsiooni (39%). Televisiooni usaldas 20% ja trükimeediat 10% vastanutest, 9% ei osanud hinnangut anda. Raadiot usaldas 6% ja sotsiaalmeediat 5% vastanutest. Peret, sõpru ja tutvusringkonda usaldab julgeolekuteemalise info allikana 4% vastanutest. 2% vastas, et ei jälgi julgeolekuteemalist informatsiooni, ja 2% ei usalda kedagi.

2% vastanutest (st 20 vastanut) nimetas lisaks etteantud vastusevariantidele veel televiisiooni ja raadiot; Eesti Rahvusringhäälingu uudisteprogrammi „Aktuaalne kaamera“; Eesti Rahvusringhäälingut; Eesti erameediat; alternatiivseid, nn mitte peavoolu kanaleid; Uued Uudised, Objektiiv; iseennast; kõiki loetletud infoallikaid (kahel korral); kogu meediat; kogu välismeediat; Soome, Venemaa ja Ameerika meediat/informatsiooni; internetti; YouTube'i; kommentaariume ja foorumeid, -postitusi; HasanAbi-d; kontrollitud informatsiooni (vene к Я доверяю той информации, которая подаётся проверке).

JOONIS 27. INFOKANALID, MILLEST JULGEOLEKUTEEMASID USALDATAKSE

(%; N = 922, kõik võimalikud vastusevariandid)*

* Märkus: kuna iga vastaja võis anda mitu vastust, siis võib protsentide summa olla sajast suurem.

Vanuse lõikes on elanike hinnang infokanalite usaldusele väga erinev: 18–24-aastaste elanike usaldus riigi ametliku informatsiooni vastu on väga suur (vastav tulemus: 52%; keskmine: 39%), nii traditsioonilise ja sotsiaalmeedia kui ka pere ja tuttavate puhul on usaldus aga väike. Televisiooni usaldab 8%, trükimeediat 7% ja raadiot 3% 18–24-aastastest vastanutest, sotsiaalmeediat 9% vastanutest ning peret ja tuttavaid 6%. Üldiselt on vanemate elanike

¹⁹ Kuna iga vastaja võis anda mitu vastust, siis võib protsentide summa olla sajast suurem.

seas usaldus riigi ametliku informatsiooni vastu suurem, usaldus traditsioonilise ja sotsiaalmeedia vastu aga väiksem kui nooremate elanike seas. Pere ja tuttavaid usaldatakse vanusest hoolimata julgeolekutemaatikaga seoses vähe. Infokanali usaldamisel ilmneb erisus eestlaste ja mitte-eestlaste hinnangutes. Riiklikke infokanaleid usaldavad eestlased ja mitte-eestlased samaväärselt (eestlased 40%, mitte-eestlased 38%), traditsiooniliste ja uute meediakanalite usaldamise osas on hinnangud aga erinevad. Eestlased usaldavad kõige enam televisiooni (24%), millele järgnevad oluliselt väiksema usaldusnivooga trükimeedia (9%) ja raadio (8%); sotsiaalmeediat usaldavad julgeolekutemaatika infoallikana vähesed (4%). Mitte-eestlased usaldavad aga televisiooni (12%), trükimeediat (12%) ja sotsiaalmeediat (11%) julgeolekualase informatsiooni allikana peaaegu samaväärselt.

Maapiirkondades elavad vastanud usaldavad nii televisioonist (26%) kui ka raadiost (10%) saadavat julgeolekuinformatsiooni keskmisest (televisioon vastavalt 20%, raadio vastavalt 6%) enam, samas kui riigi ametlikku infot (36%), aga ka trükimeediat (6%) usaldatakse maal keskmisest (riigi infot vastavalt 40%, trükimeediat 10%) vähem. Linnades elavad vastanud usaldavad vastupidi rohkem riiklikke infokanaleid (41%) ja trükimeediat (12%) ning vähem nii televisiooni (17%) kui ka raadiot (4%).

Regiooniti on usaldus riigi informatsiooni vastu suurim Kesk-Eestis (42%), väikseim aga Lääne-Eestis (33%). Lääne-Eestis usaldatakse aga valimi keskmisest (20%) enam televisiooni (30%); Kirde-Eestis on aga keskmisest (6%) suurem usaldus sotsiaalmeediast saadava julgeolekuinfo vastu (11%)

Hariduse lõikes eristub vastustest, et kuigi kõik vastanud usaldavad riigi ametlikke infokanaleid kõige enam (keskmine 40%), usaldavad kõrgharidusega vastanud (46%) neid allikaid rohkem kui põhihariduse (30%) või keskhariduse (39%) omandanud elanikud. Televisiooni usaldavate vastanute hulk on aga põhiharidusega (21%) ja keskharidusega (23%) inimeste seas suurem kui kõrgharidusega (15%) elanike seas. Lisaks usaldavad põhiharidusega vastanud sotsiaalmeediast (9%) ning perelt, sõpradelt või tuttavatelt (7%) saadud julgeolekuteemalist informatsiooni keskmisest (sotsiaalmeedia 6%; pere ja tuttavad 4%) enam, samas kui muu haridustasemega gruppide puhul jäävad vastused koguvahemikule lähedale.

Sissetuleku lõikes ilmneb vastustest tendents, et suure sissetulekuga (üle 1800 euro leibkonna liikme kohta kuus) vastanute seas on riikliku info usaldamine suur (53%), samas kui väikese sissetulekuga (kuni 600 eurot) elanike hulgas on usaldus keskmisest (39%) väikesem (31%). Väikese sissetulekuga inimesed usaldavad aga sagedasti televisiooni (29%), suure sissetulekuga leibkonnas usaldatakse aga televisiooni harvem (13%). Usaldus sotsiaalmeedia vastu on suurim väikese sissetulekuga leibkonna liikmete seas (8%), väikseim aga suure sissetulekuga leibkonna liikmete hulgas (5%).

Põhitegevuse lõikes on suur spetsialistide (48%) ja väike pensionäride (31%) usaldus riigi ametliku informatsiooni vastu; televisiooni usaldavad aga enim pensionärid (29%) ja kõige vähem spetsialistid; trükimeedia vastu on suurim usaldus juhtidel ja ettevõtjatel (14%) ning väikseim koduste, õpilaste ja töötute seas (6%). Keskmisest (4%) suurem on koduste, õpilaste ja töötute seas usaldus perelt, sõpradelt või tuttavatelt saadud informatsiooni vastu (8%).

Erakondlike eelistuste lõikes usaldavad riigi ametlikke infokanaleid enim Reformierakonna valijad (47%) ja kõige vähem Keskerakonna valijad (32%); televisiooni enim sotsiaaldemokraatide valijad (25%) ja kõige vähem Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valijad (12%); trükimeediat enim Eesti 200 valijad (18%) ja vähim Keskerakonna valijad (7%); raadiot enim Keskerakonna (9%) ja vähim sotsiaaldemokraatide valijad (3%); sotsiaalmeediat enim Keskerakonna (11%) ja vähim Eesti 200 (1%) valijad. Pere ja tuttavaid usaldavad julgeolekualase informatsiooni puhul enim Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna valijad (8%) ning kõige vähem Keskerakonna ja Eesti 200 valijad (mõlemad vastavalt 2%).

TABEL 20. JULGEOLEKUTEMAATILISE INFORMATSIOONI HANKIMISE ALLIKATE USALDAMINE (JÄRJESTATUD KÕIGE POPULAARSEMAST VASTUSEST); SOTSIAALDEMOGRAAFILISTE NÄITAJATE LÕIKES* (%) ; N = 922; kõik vastused)

	Riigi ametlik informatsioon (nt teavituskampaaniad, raportid, aastaraamatud)	Televiisioon	Trükimeedia, sh veebiväljaanded	Ei oska öelda	Raadio
SUGU					
Mees	38%	19%	11%	9%	5%
Naine	40%	21%	9%	10%	6%
VANUS					
18–24	52%	8%	7%	10%	3%
25–34	47%	10%	14%	6%	3%
35–44	37%	19%	8%	13%	5%
45–54	40%	24%	9%	13%	4%
55–64	39%	22%	9%	10%	4%
65–74	33%	31%	8%	5%	6%
75+	28%	26%	14%	8%	18%
RAHVUS					
Eestlane	40%	24%	9%	7%	8%
Mitte-eestlane	38%	12%	12%	14%	1%
LEIBKONNA SISSETULEK**					
Kuni 600	31%	29%	5%	8%	10%
601–1000	38%	26%	8%	8%	5%
1001–1800	37%	18%	15%	8%	8%
üle 1800	53%	12%	10%	8%	3%
REGIOON					
Põhja-Eesti	41%	16%	12%	11%	6%
Lääne-Eesti	33%	30%	5%	11%	8%
Kesk-Eesti	42%	21%	8%	8%	8%
Kirde-Eesti	37%	17%	10%	12%	3%
Lõuna-Eesti	40%	24%	9%	5%	5%
HARIDUS					
Põhiharidus	30%	21%	5%	14%	8%
Keskharidus	39%	23%	9%	8%	6%
Kõrgharidus	46%	15%	14%	9%	4%
ELUKOHT					
Linn	41%	17%	12%	10%	4%
Maa	36%	26%	6%	9%	10%

* Märkus: kuna iga vastaja võis anda mitu vastust, siis võib protsentide summa olla sajast suurem.

** Märkus: tabelis ei ole ära toodud vastanute hinnangud, kes ei osanud või ei tahtnud oma sissetuleku suurust avaldada.

	Sotsiaalmeedia (nt Facebook, Twitter)	Pere, sõbrad või tuttavad	Muu	Ei jälgi selleteemalist infot	Ei usalda kedagi
SUGU					
Mees	6%	5%	3%	3%	2%
Naine	5%	4%	1%	2%	1%
VANUS					
18–24	9%	6%	1%	4%	1%
25–34	12%	3%	1%	3%	1%
35–44	4%	7%	2%	3%	3%
45–54	3%	4%	3%	1%	1%
55–64	4%	5%	4%	1%	2%
65–74	5%	5%	3%	2%	3%
75+	3%	0%	1%	3%	0%
RAHVUS					
Eestlane	3%	5%	2%	1%	1%
Mitte-eestlane	10%	4%	2%	4%	4%
LEIBKONNA SISSETULEK**					
Kuni 600	8%	4%	1%	3%	2%
601–1000	6%	3%	3%	1%	2%
1001–1800	6%	3%	3%	2%	1%
üle 1800	5%	6%	2%	1%	1%
REGIOON					
Põhja-Eesti	5%	4%	3%	2%	2%
Lääne-Eesti	4%	6%	0%	3%	1%
Kesk-Eesti	4%	3%	0%	4%	1%
Kirde-Eesti	11%	4%	1%	3%	2%
Lõuna-Eesti	6%	5%	4%	1%	2%
HARIDUS					
Põhiharidus	9%	7%	2%	2%	3%
Keskharidus	6%	4%	2%	3%	1%
Kõrgharidus	3%	3%	3%	1%	1%
ELUKOHT					
Linn	6%	5%	2%	3%	1%
Maa	6%	3%	2%	1%	2%

** Märkus: tabelis ei ole ära toodud vastanute hinnangud, kes ei osanud või ei tahtnud oma sissetuleku suurust avaldada.

Elanikkonnaküsitluse tulemuste analüüsist lähtuvalt saab küsitluse kesksete teemade lõikes esitada järgnevad tulemused ja järeldused.

I Isikuandmete turvalisus ja kaitstus on elanikele olulised, kuid isikuandmete turvalisusele ei pöörata samal määral igapäevaselt tähelepanu.

Isikuandmete privaatsuse ja turvalisuse kontekstis ilmnevad Eesti elanike hoiakutes ja hinnangus oma käitumisele erisused, st ebakõla. Andmete privaatsust ja turvalisust peab oluliseks enamik (89%) küsitluses osalenutest, igapäevaselt pöörab andmete turvalisusele tähelepanu aga märksa väikesem hulk (68%) vastanuid.

Elanikkonnaküsitlusest ilmneb, et igapäevaselt pööravad oma isikuandmete turvalisusele keskmisest harvem/vähem tähelepanu kõige noorema vanusegrupi liikmed (18–24 eluaastat)²⁰ ning pensioniealised (65 eluaastat ja vanemad) elanikud.²¹

II Suurimaks ohuks isikuandmetele peavad elanikud isikuandmete kuritarvitamist küberkurjategijate poolt (nt andmevargust), eksimusest tingitud andmete lekkimist, kadumist ja ametnike põhjendamatuid infopäringuid peetakse vähemal määral ja/või väikeseks ohuks.

Eesti elanikud teadvustavad/hindavad enim isikuandmetele ohuks tahtlikku küberkuritegevust, millest digitaalses ühiskonnas ka enim räägitakse ning millele juhitakse teavituskampaaniatega tähelepanu ja mille tähelepanelikule ja vastutustundlikule kasutusele manitsetakse. Küsitluse käigus hindas enamik (95%), et suurimaks ohuks nende isikuandmetele on, vähemalt teatud määral, isikuandmete kuritarvitamine küberkurjategijate poolt. Küberkuriteod olid esitatud ohtude valikust (isikuandmete avalikuks saamine hooletuse või eksimuse tõttu; riigiametnike põhjendamatud infopäringud; isikuandmete, nt terviseandmete, kadumine või kustumine) ainukene oht isikuandmetele, mille puhul on võimalus ohtu maandada ka andmesubjektil endal. Ohte, mis on seotud eksimuste ja/või paratamatute asjaoludega, sh andmete avalikustamine eksimuse tõttu või andmete kustumine, peavad vastanud küll mingil määral ohuks, kuid pigem väikeseks ohuks. Kõige vähem hinnatakse ohuks ametnike põhjendamatuid infopäringuid.

²⁰ Ühiskonnaliikmed, kes on üles kasvanud ja tehnoloogiakasutajateks saanud web 2.0 tehnoloogial toimivate rakenduste keskel, kus kasutajal on web 1.0 võrreldes võimalus sisuloomeks oluliselt suurem.

²¹ Ka väiksema leibkonna sissetulekuga vastanud hindavad, et pööravad oma isikuandmete turvalisusele vähem tähelepanu. Statistikaameti 2019. aasta leibkonna sissetuleku andmete kohaselt on just vanusegrupis 65 ja vanemad ning pensionäride seas kõige enam väikese sissetulekuga elanikke (Statistikaamet, 2021). Seetõttu on põhjust elanikkonnaküsitluse puhul eeldada, et vanuse ja sissetuleku alusel eristuvad hinnangud viitavad/kuuluvad sarnastele ühiskonnagruppidele.

Tulenevalt inimeste enda võimalikust panusest küberkuritegevuse ohtu ennetada mängib ebakõla hinnangus turvalisuse olulisusele ja igapäevaselt turvalisusele tähelepanu pööramisele olulist rolli ka küberkuritegudega kaasneva ohu puhul isikuandmetele. Küberkuritegevuse kui ohu teadvustamise tase on elanikkonnas kõrge, kuid hinnang oma igapäevasele käitumisele (aga ka vähene teadlikkus teenusepakkujate andmepraktikatest) näitab, et teadlikuks/aktiivseks ohu ennetamiseks on elanikkonnal veel arenguruumi.

Elanikkonnaküsitlusest ilmnes, et kõige noorema vanusegrupi liikmed teadvustavad võimalikku ohu määra samaväärselt endast vanemate vastanutega, kuid peavad kõiki ohte teistest vastanutest proportsionaalselt väikesemal määral suureks ohuks isikuandmetele, st nooremad vastanud on pigem arvamusel, et oht nende endi isikuandmetele on olemas, kuid väike.

III Tundlike isikuandmete kasutamist ilma andmesubjekti täiendava loata elanikud ei soosi, kuid teadlikkus nii riigi kui ka eraettevõtete andmepraktikatest isikuandmete kogumise ja kasutamise kohta on väike.

Eesti elanikud peavad valdavalt kõiki isikuga seotud ja teenuse isiklikust kasutamisest tekkivaid andmeid tundlikeks isikuandmeteks, mida ei tohiks loata täiendavalt kasutada, kuid samas on elanike endi hinnangul nende teadlikkus sellest, kas ja kuidas isikuandmeid kasutatakse, puudulik.

Enamik elanikke hindab kõiki isikuga seotud andmeid, nii avaliku sektori kui ka eraettevõtete teenuse kasutusest tekkinud ja isikule omistatud andmeid, tundlikeks isikuandmeteks, mida ei tohiks ilma andmesubjekti täiendava loata kasutada. Erasektori teenuste kasutusega tekkinud andmeid, sh finantsandmeid ja suhtlusandmeid (k.a veebirakenduste suhtlusandmeid), peavad enamik vastanutest tundlikeks isikuandmeteks (finantsandmeid 96% ja suhtlusandmeid 92% vastanutest).

Samal ajal hinnatakse oma teadlikkust riigi ja eraettevõtete andmepraktikatest, st missuguseid andmeid kogutakse ja kasutatakse, pigem väheseks. Umbes pooled vastanutest hindavad end teadlikuks riiklikest ja kõigest kolmandik vastanutest hindab end teadlikuks erafirmade andmepraktikatest, st andmete kogumisest ja kasutamisest. Arvestades, et mitmed teenused rakendavad täiendavaid andmekasutuse ja -analüüsi meetmeid (millest on kasutajat teavitatud teenuse kasutuspoliitikas (ingl *Terms and Conditions*)), saab elanike teadmiste vähesuse põhjuseks pidada või eeldada informatsiooni ebaselget esitamist, aga samas teatud määral ka tähelepanematust/hooletus selles osas, kellele, mis tingimusel ja missuguseid andmeid jagatakse.

Elanikkonnaküsitlusest ilmnes, et kuigi üldiselt oli vastanute hinnang oma teadlikkusele eraettevõtete andmepraktikate kohta pigem madal/tagasihoidlik, siis pensioniealised vastajad (65 eluaastat ja vanemad) hindasid oma teadlikkust eraettevõtete andmepraktikate kohta valimi keskmisest veel väiksemaks.

IV Eesti elanikud kui riigi ja eraettevõtete pakutavate teenuse kasutajad ei hinda end omavat kontrolli enda kohta käivate andmete kogumise ja/või kogutavate andmete olemuse üle.

Eesti elanikest, kelle kohta tekib nii riigi kui ka eraettevõtete (digi)teenuseid kasutades suurel hulgal (digitaalset) tundlikeks peetavaid isikuandmeid, hindavad vähesed end omavat kontrolli selle üle, missuguseid andmeid teenusepakkuja kogub.

Inimesed ei hinda end omavat kontrolli kogutavate andmete üle ei riigi ega ka erafirmade kogutavate andmete puhul – mõlema teenusepakkuja puhul on kontrolli omamist hindavate vastajate osakaal vaid ligikaudu kolmandik. (Riigi kogutavate andmete puhul hindas end kontrolli omavat 36% vastanutest, eraettevõtte kogutavate andmete puhul hindas end kontrolli omavat 31% vastanutest.)

Kui riigi kogutavate andmete puhul on tulemus, et enamik elanikke hindab end mitte omavat kontrolli, ootuspärane, sest andmete kogumise protsessid on riigi fikseeritud ning elanike soovist enamasti sõltumatud, siis eraettevõtete puhul on tulemus kontrolli vähesest omamisest mõnevõrra üllatav. Üldjuhul on isikul võimalik eraettevõtete puhul teenust ja teenusepakkujat valida. Teenuse kasutatavad andmepraktikad peaksid teenust tarbima asudes tarbijale olema esitatud arusaadavalt ja tingimused teenuse tarbimiseks kasutaja poolt ka vastu võetud.

Samas tuleb kontrolli vähesest omamisest puhul (seda eriti eraettevõtete praktikate puhul) ära märkida, et teenuste andmekasutuspoliitika on teenuse tarbijale tihti esitatud nii, et nende nägemine ja kinnitamine on teenuse tarbimiseks hädavajalik, kuid andmekasutuspraktikate kirjeldusse süvenemine ei ole nõutav. Nii võib põhimõtteliselt teenuse tarbijal olla kogutavate andmete üle küll kontroll nii teenuse üldise kasutamise kui ka andmepraktikatega nõustumise näol olemas, kuid soov ja/või vajadus teenust kasutada²² ning võimalus andmepraktikatega lähemalt mitte tutvuda võivad tekitada teenuse kasutajas arusaama, et tal puudub oma andmete kogumise üle kontroll.

Elanikkonnaküsitlusest ilmnes, et kõige nooremad vastanud (18–24 eluaastat) hindavad end vanematest elanikest sagedamini omavat kontrolli selle üle, missuguseid andmeid eraettevõtte nende kohta kogub. Inimeste osakaal, kes hindavad omavat andmete kogumise üle kontrolli (eraettevõtete teenuste puhul; hinnang kontrollile riiklike teenuste võtmes on kõikide vanusegruppide lõikes ühtlasem), kahaneb aga vastanute vanusega märkimisväärselt.

V Riigi andmete talletamise praktikaid hindavad elanikud turvaliseks, erafirmade praktikaid pigem mitte; kasutatakse aga mõlemaid.

Digiriik Eesti on riiklikus andmepoliitikas (ja ka andmepoliitika kommunikatsioonis üldsusele) pööranud suurt tähelepanu riiklikult kogutavate isikuandmete talletamise turvalisusele, et tagada digiriigi järjepidev ja jätkusuutlik toimimine. Nii kohalike kui ka rahvusvaheliste eraettevõtete andmetalletuspraktikad saavad seevastu sagedast kriitilist tähelepanu andmelekete,²³ võimalike nn tagauste ja andmete kolmandatele osapooltele jagamisest ning müügist saadava kasu tõttu. Tekkinud on ühiskondlik kuvand, et riigi (riikide) prioriteet on andmetalletuse puhul turvalisus ja jätkusuutlikkus, eraettevõtete puhul aga võimalik kasu, mis võib ohustada andmete turvalisust. Elanikkonnaküsitluse tulemused peegeldavad teenusepakkujate andmetalletuse turvalisust hinnates sarnast suhtumist: riiki peetakse turvaliseks andmete talletajaks (69% vastanutest), erafirmasid pigem mitte (34% vastanutest).

²² Digitaalsetel andmetel põhinevad ja digitaalseid andmeid tootvad (eraettevõtete) veebirakendused (näiteks Bolt, Wolt, Facebook) võivad pakkuda teenuseid, mis muudavad elu digitaalses ühiskonnas märkimisväärselt mugavamaks ja sujuvamaks. Lisaks võib teatud veebiteenuste kasutamine (näiteks Linked-In, Instagram, TikTok) olla sotsiaalse kapitali omamiseks ja kinnistamiseks vajalik. Seega, kuigi teenuse kasutamine on iga elaniku iseseisev valik, võivad valiku langetamisel olla pragmaatilised põhjused, mis võivad sundida kasutaja olukorda, mille üle tal puudub kontroll.

²³ Suurimate andmelekete keskmises (sh Eestis) on just erafirmad: rahvusvaheliselt näiteks Facebook, Zoom (Hill and Swinhoe, 2021); Eestis Charlot (Liive, 2021).

Elanikkonnaküsitluses välja selgitatud hinnangud teenusepakkujate andmete talletamispraktikate ning teadlikkuse kohta andmete kogumisest toob välja olulise kitsaskoha elanikkonna teadlikkuses ning just eraettevõtete andmepraktikate puhul. Nimelt ei pea elanikud eraettevõtete andmete talletamise viise turvaliseks, aga samas hindavad, et nad on vähe teadlikud sellest, missuguseid andmeid kogutakse ja kuidas kasutatakse, ning neil on väike kontroll selle üle, milliseid andmeid kogutakse. Arvestades, et suur hulk iga elaniku kasutatavatest veebipõhistest ja veebirakendustega jõustatud teenustest on eraettevõtete teenused, tekitab nii laialdane teadmatus ja usaldamatus muret. See näitab, et elanikkond on ka teenusepraktikatest vähe teades ja skeptiline olles valmis siiski teenust tarbima ning nii oma isikuandmete turvalisusega riskima.

VI Riigi täiendav riigi või eraettevõtte kogutud isikuandmete kasutus peab elanike hinnangul olema andmesubjektile teada ja ühekordne, st olukorrapõhine.

Digitaalsete andmete hüppeline kasv ja pidevalt täienevad andmeanalüüsiprotsessid, mis võimaldavad uute suhtemustrite ja seoste leidmist ning nende abil (otsustus)protsesside juhtimist, on tekitanud huvi ja soovi rakendada andmeanalüüsi, et jõustada nii juba toimivaid protsesse kui ka arendada uusi. Rahvusvaheliste eraettevõtete andmekasutuspraktikad on siin suunanäitajaks, demonstreerides, et andmeanalüüsi tulemustel põhinevad protsessid võivad parandada teenuse kvaliteeti, sh olles kasutajakesksemad ja optimeerida samal ajal teenuse toimeprotsessi.

Riigi teenuste puhul on nii rahvusvaheliselt kui ka Eestis andmeanalüüsil põhinevate lahenduste rakendamine alles algjärgus, sh tehisisintellektisüsteemide ehk kratilahenduste väljatöötamine. Eestis on avalikus sektoris andmeanalüüsil põhinevate teenuste kavandamisel sagedasti juttu nii juba kogutud andmete täiendavast kasutamisest, sh riiklike andmebaaside andmete kasutamisest, kui ka edaspidi kogutavate andmete täiendavatest rakendusvõimalusest. Lisaks on riigi tasemel nii ühiskondliku turvalisuse tagamise eesmärgil kui ka 2019. aasta kevadtalvel alanud üleilmse pandeemia tõttu olnud diskussiooniteemaks eraettevõtete andmete kasutamise võimalikkus ja vajalikkus, näiteks side-teenuse andmete kasutamine avaliku sektori teenuste/toimingute võimestamiseks, kuid andmekasutuse täiendav rakendamine, sh seadusemuudatuste sisseviimine, on jäänud arutelu tasandile.

Elanikkonnaküsitlusest selgus, et vähemalt pooled Eesti elanikud oleksid nii riigi kui ka eraettevõtete kogutud andmete riigipoolse täiendava kasutusega nõus eriolukorras, kus andmete täiendava kasutusvajaduse võib tingida näiteks sõjaline oht või pandeemia. Siiski ollakse isegi eriolukorra puhul pigem nõus riigi kogutud andmete täiendava kasutamisega (nõus 72% vastanutest) kui sellega, et riik saaks kasutada eraettevõtete kogutud ja talletatud andmeid (nõustus 54% vastanutest). Nii riigi kui ka eraettevõtete andmete puhul kasvas täiendava andmekasutusega nõustuvate vastajate osakaal vastajate vanusega.

Samas ei ole elanikkonnas suur toetus hüpoteetilisele võimalusele, et julgeoleku huvides võiks riik nii enda kui ka eraettevõtete kogutud andmeid kasutada ilma andmesubjekti täiendavalt teavitamata. Alla poole vastanutest (46%) on nõus, et julgeoleku huvides võib kasutada ilma täiendava teavitusega riigi kogutud andmeid; eraettevõtete kogutud andmete puhul on täiendava kasutusega nõus aga kõigest veerand (26%) vastanutest. Riigi andmete täiendava kasutuse puhul võib sarnaselt eriolukorra stsenaariumiga täheldada tendentsi, et vanusega proportsionaalselt toetus andmekasutusele kasvab; eraettevõtete andmete täiendava kasutuse puhul on aga toetus vanusest sõltumata ühtlaselt väike.

VII Hinnang riigi andmepraktikatele on toetav/usaldav, eraettevõtete andmepraktikate suhtes ollakse aga teadmatuses.

Elanikkonnaküsitluse tulemused riigi ja eraettevõtete andmepraktika kohta näitavad, et suhtumine riigi andmepraktikatesse on toetav ja usaldav. Kuigi riigi kogutavate andmete üle hindavad end kontrolli omavat vaid pooled vastanutest ning ka teadlikkus andmete kasutamisest on sarnane, on hinnang andmete talletamise turvalisusele kõrge. Kõikides andmepraktika küsimuse kategooriates on elanike hinnang oma teadlikkusele riigi andmepraktikatest märgataval kõrgem kui eraettevõtete andmepraktikate puhul. Enamik vastanuid ei pidanud end teadlikuks eraettevõtete andmepraktikatest ja samas ei pea nad ka eraettevõtete andmete talletamist turvaliseks.

Elanikud kasutavad igapäevaselt nii riiklikke kui ka eraettevõtte teenuseid, sh digiteenuseid, mis toodavad, talletavad ja koguvad andmeid, kuid suurem osa teenustest on pigem eraettevõtete teenused. Eraettevõtete teenuste paljususe valguses on muret tekitav, et elanikkonna hulgas on valdav hinnang, et nende teenusepakkujate andmepraktikaid ei teata.

VIII Elanikud ei pelga side- ja veebiteenuste kasutamise jälgimist ning kasutusandmete isikustamist teenuste kasutamisel, st ei ole sagedasti muutnud oma kasutuskäitumist võimaliku jälgimise ja tegevuse isikuga sidumise hirmus/kartuses.

Interneti vahendatavad veebiteenused pakuvad kasutajatele võimaluse teabe hankimiseks näiteks veebilehti külastades ja (ühiskondlikus) debatis osalemiseks, sh kommentaariumides oma arvamuse avaldamiseks. Samuti pakuvad veebiteenused traditsioonilistele sideteenustele, nagu telefoniside ja tekstisõnumid, lisasuhtlusvõimalusi nii sotsiaalmeedia kui ka suhtlusrakenduste kujul. Kõik digitaalsed veebiteenused, ka need, mida teenuse kasutaja anonüümselt kasutab, loovad digitaalseid andmeid, mille abil on põhimõtteliselt võimalik kasutaja tuvastada, st luua (teatud) profiil andmesubjektist ja tema tarbimis-kasutajakäitumisest. Sarnaselt digitaalsetele veebiteenustele on traditsiooniliste sideteenuste tarbimise puhul võimalus vastavalt teenusepakkuja kogutavatele andmetele tarbimiskäitumist jälgida. Kas ja kuidas teenusepakkuja andmeid talletab ja kasutab ning kolmandate osapooltega jagab, sh sideandmete kasutamine jälitustegevuses, on piiratud teenusepakkuja koduriigi seadustega, aga sõltub ka teenusepakkuja motivatsioonist andmeid täiendavalt rakendada.

Digitaalsete teenustega on laienenud võimalus, et jälgitakse kasutaja kasutamiskäitumist ning seotakse kasutajategevus isikuga. Digitaalsete teenuste paljusus võib külvata jälgimishirmu, et nii riik kui ka eraettevõtted võivad jälgida sideteenuste kasutamist. Selline hirm võib omakorda viia kasutaja selleni, et ta hakkab teadlikult oma käitumist kontrollima ja/või kammitsema.

Elanikkonnaküsitluses selgus, et kuigi elanike hinnang oma teadlikkusele riigi ja eriti eraettevõtete andmepraktikate kohta, sh missuguseid andmeid kogutakse ja kasutatakse, on madal ning täiendavat andmekasutust ilma põhjenduse ja teavitusega ei pooldata, ei hinda suurem osa inimesi, et on oma veebi või sideteenuse tarbimiskäitumist tegevuse jälgimise ja isikustamise kartuses muutnud. Vastanute hinnang, kas nad on võimaliku jälgimise kartuses oma käitumist muutnud, ei erine märkimisväärselt riigi ja eraettevõtete löikes. Nii ilmneb, et kuigi elanikkonnas on teadlikkus teenusepakkuja andmekasutusest väike, siis kasutusharjumusi see ei muuda/määra.

XI Julgeolekuohud Eestile on elanikkonna hinnangul eriilmelised, elanikkonna huvi täiendava julgeolekualase informatsiooni vastu on üle pooltel vastanutest.

Eesti geopoliitilisele asukohale ja ka sotsiaal-kultuuriliselt mitmekesisele elanikkonnale on julgeolekutemaatika Eesti sise-, kaitse- ja välispoliitikas alati aktuaalne. Ohud on tehnoloogia kiire arengu tõttu pidevalt muutuvad: traditsioonilistele julgeolekuohtudele, nagu massirahutused ja korruptsioon ning organiseeritud kuritegevus, on lisandunud uued ohud, nagu küberründed ja küberkuritegevus. Lisaks on digitaalse tehnoloogia laialdane tarbimine andnud mitmele julgeolekuohule uue avaldumisvormi. Näiteks on välisriikide infosõda ja radikaliseerumisele õhutamise saanud osaks veebiruumist, mida suur osa elanikkonnast igapäevaselt kasutab. Elanikkonnaküsitluse tulemused näitavad, et suurem osa vastanutest peab nii küberründeid, välisriikide infosõda, poliitilist mõjutegust, terrorismi, massirahutusi ja kultuurilisi kokkupõrkeid kui ka korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevust Eesti julgeolekuohtudeks. Kõige enam peetakse suureks julgeolekuohuks küberründeid, kuid ka korruptsiooni ja välisriikide infosõda nimetatakse sageli suureks ohuks. Terrorismi ja välisriikide mõjutegust nimetab suureks ohuks veidi üle poole küsitlusest osalenutest; vaid massirahutuste puhul peavad alla poole vastanutest ohtu suureks.

Vastused näitavad, et vanemaealised elanikud hindavad üldiselt julgeolekuohte Eestile sagedamini suureks kui nooremad vastanud. Tähelepanuväärne on see, et just füüsiliste julgeolekuohtude puhul on vanusegruppide hinnangu vahel suurel ohul väga suur erinevus. Terrorismi peab suureks ohuks 79% 75-aastastest ja vanematest, kuid kõigest 39% 18–24-aastastest vastanutest. Massirahutusi peab suureks ohuks 67% 75-aastastest ja vanematest, kuid kõigest 30% 18–24-aastastest vastanutest.

Küsitluse andmete alusel soovib täiendavat julgeolekuinformatsiooni saada 62% vastanutes. Kõige enam on elanikel huvi täiendava küberründeid ja -kuritegevust puudutava informatsiooni vastu (62%), kuid ka korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse informatsiooni (56%) vastu on huvi üsna suur.

Samas on mõnevõrra üllatav, et välisriikide infosõja ja mõjutegust vastu on vastanute huvi vähem kui pooltel vastanutest (infosõda vastavalt 46% ja mõjutegust 44%). Samas on just need julgeolekuohu vormid lähiajal suurt tähelepanu saanud, näiteks Venemaa infosõda Eestis või Hiina mõjutegust Aafrikas ja Gröönimaal. Tuleks uurida, miks on elanikel mõnevõrra suurem huvi küberründete ja terrorismi/radikaliseerumise ning väiksem huvi välisriikide infosõja ja mõjutegust vastu. Nii saab teada, kas tulemus on tingitud informatsiooni kättesaadavusest, elanikkonna huvist, elanikkonna ohutunnetusest või teistest teguritest.

X Julgeolekuinformatsiooni saadakse kõige enam traditsioonilistest infoallikatest, kuid usaldus nende infokanalite vastu on väike.

Tehnoloogia areng on laiendanud võimalusi informatsiooni hankimiseks: lisaks traditsioonilisele meediale (televisioon, raadio, trükimeedia) on eraldiseisvaks infoallikaks saanud sotsiaalmeedia, kus tavameedia informatsioon võib ilmuda kõrvuti sõprade arvamusega. Ka julgeolekutemaatika saab kajastust nii traditsioonilises kui ka sotsiaalmeedias ning elanikel on võimalus valida, missugusest meediumist nad julgeolekualast informatsiooni saavad ja millisest allikast pärinevat informatsiooni usaldavad.

Elanikkonnaküsitlus näitas, et julgeolekuteemalist informatsiooni saavad elanikud ennekõike traditsioonilistest meediakanalitest; sotsiaalmeediast ning tuttavalte ja pereringist saadakse informatsiooni oluliselt harvem. Elanikud tarbivad ka riigi ametlikku informat-

siooni, kuid mõnevõrra üllatuslikult on nooremate vastajate seas riikliku informatsiooni (nt teavituskampaaniad, raportid, aastaraamatud) tarbimine suurem kui vanemaealiste hulgas.

Julgeolekualasest informatsioonist usaldatakse kõige enam riigi ametlikku informatsiooni, millele järgnevad traditsioonilised meediakanalid: televisioon, trükimeedia ja raadio. Sotsiaalmeediat ja pereringi ning tuttavaid usaldab julgeolekuteemalise informatsiooni osas vaid väike hulk vastanuid. Riiklikku infot usaldavad nooremaealised rohkem kui vanemaealised. Kuid vanemaealiste seas on raadio, televisiooni ja trükimeedia usaldamine oluliselt suurem kui nooremate hulgas.

SOOVITUSED

Elanikkonnaküsitluse tulemuste põhjal saab anda järgnevaid üldisi soovitusi, kuidas suurendada teadlikkust ja edastada informatsiooni.

- Elanike isikuandmete turvalisusele tähelepanu pööramine (käitumise kaudu) on vaja viia vastavusse inimeste hoiakuga, et isikuandmete turvalisus on oluline. Selleks on vaja suurendada elanikkonna teadlikkust, et isikuandmete turvalisusele on vaja igapäevaselt tähelepanu pöörata. Kõrgendatud tähelepanu on vaja pöörata neile ühiskonnagruppidele, kes enda hinnangul andmete turvalisusele tähelepanu ei pööra. Käitumise muutmine ja heade harjumuste hoidmine riskide maandamiseks eeldab täiendavat ja pidevat teavitus- ja koolitustegevust.
- Elanikkonna teadlikust küberohtudest, sh küberrünnakutest ja küberkuritegevusest, ning isikuandmetel lasuvate ohtude maandamisest/ennetamisest on vaja suurendada. Küberrünnakuid ja/või küberkuritegevust peetakse elanikkonnaküsitluse tulemustele tuginedes kõige suuremaks ohuks isikuandmetele, kuid hinnang teadlikkusele andmepraktikatest näitab, et elanikkonna teadmised andmete kasutusest ja nende üle kontrolli omamisest (eriti eraettevõtete puhul) on vähene. Teadlikkuse suurendamine ning heade kasutusharjumuste tutvustamine ja hoidmine riskide maandamiseks eeldab täiendavat ja pidevat teavitus- ja koolitustegevust.
- Vaja on suurendada elanikkonna teadlikkust isikuandmete kasutamise ja käitlemise praktikatest, sh võimalusest, kuidas kontrollida oma andmete kogumist ja kasutamist. Teadlikkus andmepraktikatest võimaldab teha informeeritud ja turvalisi valikuid oma andmete edastamiseks/teenuste tarbimiseks. Teadlikkuse suurendamine ning heade kasutusharjumuste tutvustamine ja hoidmine riskide maandamiseks eeldab täiendavat ja pidevat teavitus- ja koolitustegevust.
- Eesti elanike hinnang Eesti ees seisvatele julgeolekuohtudele tuleb eri rahvusgruppide vahel viia paremasse vastavusse. Ühtne ohtude ja ohutasemete mõistmine aitab kaasa valmisolekule ohte märgata (nt radikaliseerumiseilmingud või valeinformatsiooni levik), nende tõkestamiseks midagi ette võtta ning end ja kogukonda paremini kaitsta. Eri rahvusgruppide teadlikkuse ühtlustamine eeldab süsteemset, neile rahvusgruppidele suunatud teavitustegevust.
- Informatsiooni, sh andmete turvalisuse ja kasutuse alase informatsiooni, levitamisel on teadlikkuse suurendamiseks vaja pöörata rohkem tähelepanu informatsiooni tarbimise erisustele, mis lähtuvad sotsiaaldemograafilistest näitajatest. Informatsioon tuleb suunata sihtgrupini sobilikke kanaleid pidi.
- Eesti elanike hinnang informatsiooniallikate usaldusvärsusele tuleb eri sotsiaaldemograafiliste gruppide vahel viia paremasse vastavusse. Ühtne arusaam aitab kaasa

valeinformatsiooni leviku tõkestamisele ja kaitseb kogukonda paremini selle eest. Teadlikkuse ühtlustamine eeldab süsteemset, eri gruppidele suunatud teavitustegevust.

- Riigi ametliku julgeolekutemaatilise informatsiooni (nt teavituskampaaniad, aastaraamatud, raportid) nähtavust ja kättesaadavust tuleks parandada vanemaealise elanikkonna seas, et usaldusväärne informatsioon jõuaks kõikide vanusegruppideni võrdväärselt.
- Tuleb korraldada täiendav (täiendavad) kvalitatiivne uuring, et analüüsida, mis on selles elanikkonnauuringus ilmnenu hinnangute ja hoiakute põhjused. Näiteks, miks vanemaealised pidasid terrorismi sagedamini suureks julgeolekuohuks kui noored vastanud?

KASUTATUD ALLIKAD

- Andmekaitse Inspeksioon, 2019a. *Isikuandmed*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.aki.ee/et/eraelu-kaitse/isikuandmed> [Kasutatud 01.07.2021]
- Andmekaitse Inspeksioon, 2019b. *Isikuandmete liigitus*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.aki.ee/et/eraelu-kaitse/isikuandmed-ja-tootlemine/isikuandmete-liigitus> [Kasutatud 01.07.2021]
- Eurobarometer, 2020. *Special Eurobarometer 503. Report: Attitudes towards the impact of digitalisation on daily lives*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/survey/getsurveydetail/instruments/special/surveyky/2228> [Kasutatud: 11.04.2021]
- European Commission, 2020. *Digital Economy and Society Index (DESI) 2020* [Thematic chapters - EU], [Võrgumaterjal] Allalaetav: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-economy-and-society-index-desi> [Kasutatud: 11.04.2021]
- European Court of Justice, 2021. *JUDGMENT OF THE COURT (Grand Chamber), 2 March 2021*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.courthousenews.com/wp-content/uploads/2021/03/ecj-estonia-data.pdf> [Kasutatud 30.06.2021]
- Hill, M. & Swinhoe, D., 2021. The 15 biggest data breaches of the 21st century. CSO. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.csoonline.com/article/2130877/the-biggest-data-breaches-of-the-21st-century.html> [Kasutatud 06.08.2021]
- Justiitsministeerium, 2021. Kuritegevus Eestis 2020. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2020/kuberkuriteod/> [Kasutatud 30.06.2021]
- Kaitsepolitseiamet, 2020. *Kaitsepolitsei aastaraamat 2020–2021*. [Võrguteavik] Leitav: <https://kapo.net/et/content/aastaraamatu-v%c3%a4ljaandmise-traditsiooni-ajalugu-ja-eesm%c3%a4rk-0.html> [Kasutatud 30.06.2021]
- Laks, L., 2021. Euroopa kohtu otsus võib mõjutada Eestis tuhandeid kriminaalmenetlusi. *Postimees*, 4. märts. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://leht.postimees.ee/7193284/euroopa-kohtu-otsus-voib-mojutada-eestis-tuhandeid-kriminaalmenetlusi> [Kasutatud 30.06.2021]
- Liive, R., 2021. Lätlased ei algatanud Eesti ajaloo suurima andmelekkete osas järelevõlvet. *Digigeenius.ee* [Võrgumaterjal] Leitav: <https://digi.geenius.ee/rubriik/uudis/latlased-ei-algatanud-eesti-ajaloo-suurima-andmelekkete-osas-ja-relevõlvet/> [Kasutatud 06.08.2021]

- Mesipuu, B., 2019. Eestlaste internetikasutus. *Milos.ee* [Võrgumaterjal] Leitav: <https://milos.ee/eestlaste-internetikasutus-aastal-2019/> [Kasutatud 30.06.2021]
- Muna, E., 2020. Advokaat: mida näitab Eesti jälitustegevuse statistika? *Äripäev*, 13. veebruar. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.aripaev.ee/erilehed-st/2020/02/13/advokaat-mida-naitab-eesti-jalitustegevuse-statistika> [Kasutatud 30.06.2021]
- Nahkur-Tammiksaar, D. & Uku, H., 2020. Jälitustegevus numbrites. *Prokuratuuri Aastaraamat 2020*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://aastaraamat.prokuratuur.ee/prokuratuuri-aastaraamat-2020/jalitustegevus-numbrites> [Kasutatud 30.06.2021]
- Penney, J. W., 2017. Internet surveillance, regulation, and chilling effects online: a comparative case study. *Internet Policy Review*, 6(2), pp. 1–39.
- Saar Poll OÜ, 2020. *Siseturvalisuse avaliku arvamuse uuring*. Aruanne. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/siseturvalisus_aruanne_final.14.05.2020.pdf [Kasutatud 30.06.2021]
- Statistikaamet, 2021. *Elanike aasta ekvivalentnetosissetulek*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?DataSetCode=ST12> [Kasutatud 9.07.2021]
- Turu-uuringute AS, 2020. *Avalik arvamus riigikaitsest. Aruanne Kaitseministeeriumile*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/avalik_arvamus_ja_riigikaitse_sygis_2020_.pdf [Kasutatud 30.06.2021]
- Uku, H., Nahkur-Tammiksaar, D. & Pern, T., 2020. *Prokuratuuri tegevus 2019. aastal*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://aastaraamat.prokuratuur.ee/sites/default/files/inline-files/Prokuratuuri%20tegevus%202019.aastal%20%28002%29.pdf> [Kasutatud 30.06.2021]
- Townend, J., 2017. Freedom of Expression and the Chilling Effect. Rmt: H. Tumber & S. Waisbord, toim-d. *Routledge Companion to Media and Human Rights*. Routledge: New York, Oxon. pp. 73–82.
- Wikidpedia, 2021. *Hasan Piker*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://en.wikipedia.org/wiki/Hasan_Piker [Kasutatud 04.05.2021]

LISA 1

EESTIKEELNE KÜSITLUSANKEET

Tere, mina olen sotsiaal- ja turu-uuringute firma Saar Poll küsitleja.

Minu nimi on _____ .

Toimumas on elanikkonnaküsitlus, mis käsitleb suhtumist isiklike andmete privaatsusesse ja turvalisusesse. Vastajad on uuringusse valitud juhuvaliku põhimõttel ning ka Teie olete küsitletavate hulka sattunud juhuslikult. Nagu iga küsitlus, on ka see anonüümne. Teie vastuseid kasutatakse vaid üldanalüüsi tegemiseks. Intervjuu võtab aega kuni 10 minutit. Kas olete nõus uuringus osalema?

D0. Mis rahvusest Te olete? ÜKS VASTUS. JÄLGIDA KVOOTI (EESTI-MUU).

1. Eestlane
2. Venelane
3. Muu rahvus, mis? *KIRJUTAGE:* _____

D1. Vastaja sugu (MÄRKIGE KÜSIMATA!) JÄLGIDA KVOOTI.

1. Mees
2. Naine

D2. Kui vana Te olete? JÄLGIDA KVOOTI (VANUSERÜHM).

KIRJUTAGE VASTAJA VANUS TÄISAASTATES: _____ **aastat**

KUI VASTAJA EI OLE VANUSES 18+, SIIS TÄNAGE JA LÕPETAGE INTERVJUU

D3. Millises maakonnas Te elate? ÜKS VASTUS. JÄLGIDA KVOOTI (MAAKOND).

1. Harjumaa
2. Hiiumaa
3. Ida-Virumaa
4. Jõgevamaa
5. Järvamaa
6. Läänemaa
7. Lääne-Virumaa
8. Põlvamaa
9. Pärnumaa
10. Raplamaa
11. Saaremaa
12. Tartumaa
13. Valgamaa
14. Viljandimaa
15. Võrumaa

D4. LISANDUVAD TÄPSUSTAVAD KÜSIMUSED LINNALISTE, VÄIKELINNALISTE JA MAAPIIRKONDADE VÄLJASELGITAMISEKS.

D5. Milline on Teie kõrgeim lõpetatud haridustase? LUGEGE ETTE. ÜKS VASTUS. JÄLGIDA KVOOTI PÕHI, KESK JA KÕRGHARIDUS

1. Vähem kui põhiharidus (vähem kui 9, 8 või 7 klassi, olenevalt lõpetamise ajast)
2. Põiharidus või lõpetamata keskharidus
3. Ametikool, mis ei anna keskharidust (kutsekool, tööstuskool)
4. Ametikool, mis annab keskerihariduse (kutsekeskkool, tehnikum)
5. Keskharidus (tavaline keskkool)
6. Kõrgharidus

K1. Alustuseks öelge palun, kui oluline on Teie jaoks Teie isikuandmete privaatsus ja turvalisus. Isikuandmeteks loetakse neid andmeid, mis võimaldavad Teie isikut otse või kaudselt tuvastada. LUGEGE ETTE. ÜKS VASTUS.

- 1) Väga oluline
- 2) Üsna oluline
- 3) Mitte eriti oluline
- 4) Ei ole üldse oluline
- 9) *EI OSKA ÖELDA*

K2. Kui suurt tähelepanu Te oma igapäevaelus pöörate sellele, et Teie isikuandmete privaatsus ja turvalisus oleks tagatud?

- 1) Väga suurt tähelepanu
- 2) Küllalt suurt tähelepanu
- 3) Mitte eriti suurt tähelepanu
- 4) Ei pööra üldse tähelepanu
- 9) *EI OSKA ÖELDA*

K3. Millist tüüpi andmed alljärgnevatest on Teie jaoks tundlikud isikuandmed, mida ilma Teie loata kasutada ei tohiks? LUGEGE ETTE. ROTEERIGE VÄITEID. ÜKS VASTUS IGAS REAS.

		Kindlasti on	Pigem on	Pigem ei ole	Kindlasti ei ole	EI OSKA ÖELDA
1	Nimi, isikukood, sünniaeg	1	2	3	4	9
2	Perekonnaseis, kodune aadress, telefoninumber	1	2	3	4	9
3	Terviseandmed nagu haiguslood, retseptid, haigushüvitised jne	1	2	3	4	9
4	Finantsandmed nagu kontojääk, pangatehingud, laenud jne	1	2	3	4	9
5	Telefonivestlused, e-kirjad ja eravestlused sõnumirakendustes (nt Skype, WhatsApp, Messenger)	1	2	3	4	9

K4. Kui ohtlik on see Teie hinnangul Teie isikuandmetele, kui peaks juhtuma mõni alljärgnevaist? Palun öelge iga olukorra kohta, kas see ei ole Teie isikuandmetele üldse ohuks, on väikeseks ohuks või suureks ohuks. LUGEGE ETTE. ROTEERIGE VÄITEID. ÜKS VASTUS IGAS REAS.

		Ei ole oht	Väike oht	Suur oht	EI OSKA ÖELDA
1	Isikuandmete kuritarvitamine küberkurjategijate poolt (nt andmevargus)	1	2	3	9
2	Isikuandmete avalikkuks saamine kellegi hooletuse või eksimuse tõttu	1	2	3	9
3	Põhjendamatud infopäringud riigiametnike poolt	1	2	3	9
4	Isikuandmete, näiteks terviseandmete, kadumine või kustumine	1	2	3	9
5	Isikuandmete kasutamine reklaami või müügitöö eesmärgil	1	2	3	9

K5. Andmeid eraisiku kohta võivad koguda nii riigiasutused, näiteks politsei, piirivalve, Maksu- ja Tolliamet jne, kui ka eraettevõtted, näiteks sotsiaalmeediarakendused, mobiilsideettevõtted, kauplused jne. Palun hinnake, mil määral olete nõus iga alljärgneva väitepaariga riigi ja eraettevõtete kohta. LUGEGE ETTE. ROTEERIGE VÄITEPAARE (NB, ALATI SAMA VÄIDE NII RIIGI KUI ERAETTEVÕTETE KOHTA KOOS). ÜKS VASTUS IGAS REAS.

		Täiesti nõus	Pigem nõus	Pigem ei ole nõus	Üldse ei ole nõus	EI OSKA ÖELDA
1	Olen teadlik, milliseid andmeid riik minu kohta kogub.	1	2	3	4	9
2	Olen teadlik, milliseid andmeid eraettevõtted minu kohta koguvad.	1	2	3	4	9
3	Olen teadlik, kuidas riik minu kohta käivaid andmeid kasutab.	1	2	3	4	9
4	Olen teadlik, kuidas eraettevõtted minu kohta käivaid andmeid kasutavad.	1	2	3	4	9
5	Mul on kontroll selle üle, milliseid andmeid riik minu kohta kogub.	1	2	3	4	9
6	Mul on kontroll selle üle, milliseid andmeid eraettevõtted minu kohta koguvad.	1	2	3	4	9
7	Riik talletab minu kohta käivaid andmeid turvaliselt.	1	2	3	4	9
8	Eraettevõtted talletavad minu kohta käivaid andmeid turvaliselt.	1	2	3	4	9
9	Julgeoleku huvides peaks riigil olema õigus minu andmeid ilma minu täiendava nõusolekuta kasutada.	1	2	3	4	9
10	Julgeoleku huvides peaks eraettevõtetel olema õigus minu andmeid ilma minu täiendava nõusolekuta riigiga jagada.	1	2	3	4	9
11	Eriolukorras, näiteks pandeemia või sõjalise ohu puhul, peaks riigil olema suuren- datud volitused kasutada riigi kogutud andmeid.	1	2	3	4	9
12	Eriolukorras, näiteks pandeemia või sõjalise ohu puhul, peaks riigil olema volitused kasutada eraettevõtete kogutud andmeid.	1	2	3	4	9

K6. Palun öelge, kas Te olete kunagi teinud midagi alljärgnevaist, et nimetatud tegevust ei saaks seostada Teie isikuga. Palun hinnake iga tegevust nii riigi kui eraettevõtete kohta. LUGEGE ETTE. ROTEERIGE VÄITEPAARE (NB, ALATI SAMA VÄIDE NII RIIGI KUI ERAETTEVÕTETE KOHTA KOOS). ÜKS VASTUS IGAS REAS.

		Väga sageli	Küllalt sageli	Harva	Mitte kunagi	EI OSKA ÖELDA
1	Jätnud mõne veebilehe külastamata, kuna arvate, et seda jälgitakse riigi poolt	1	2	3	4	9
2	Jätnud mõne veebilehe külastamata, kuna arvate, et seda jälgitakse eraettevõtete poolt	1	2	3	4	9
3	Jätnud mõne veebikommentaari postitamata, kuna arvate, et seda jälgitakse riigi poolt	1	2	3	4	9
4	Jätnud mõne veebikommentaari postitamata, kuna arvate, et seda jälgitakse eraettevõtete poolt	1	2	3	4	9
5	Jätnud telefoni teel või veebis midagi ütlemata või kirjutamata, kuna arvate, et seda jälgitakse riigi poolt	1	2	3	4	9
6	Jätnud telefoni teel või veebis midagi ütlemata või kirjutamata, kuna arvate, et seda jälgitakse eraettevõtete poolt	1	2	3	4	9

K7. Räägime veel Eesti julgeolekust laiemalt. Loetlen Teile erinevaid võimalikke Eesti ees seisvaid julgeolekuohte. Palun öelge igäihe kohta neist, kas see ei ole Eesti julgeolekule ohuks, on väikseks ohuks või on suureks ohuks. LUGEGE ETTE. ROTEERIGE VÄITEID. ÜKS VASTUS IGAS REAS.

		Ei ole oht	Väike oht	Suur oht	EI OSKA ÖELDA
1	Küberrünnakud ja/või küberkuritegevus Eesti riigi, ettevõtete või elanike vastu	1	2	3	9
2	Välisriikide infosõda ja/või valeinformatsiooni levitamine	1	2	3	9
3	Välisriikide poliitiline ja/või majanduslik mõjutustegevus	1	2	3	9
4	Terrorism ja/või radikaliseerumine	1	2	3	9
5	Massirahutused ja/või kultuurilised kokkupõrked rahvusrühmade vahel	1	2	3	9
6	Korruptsioon ja/või organiseeritud kuritegevus	1	2	3	9

K8. Mõeldes eelpool nimetatud ohtudele, kuivõrd huvitatud Te sedalaadi julgeolekutemaatikast olete? LUGEGE ETTE. ÜKS VASTUS.

- 1) Väga huvitatud → KÜSIGE K9
- 2) Üsna huvitatud → KÜSIGE K9
- 3) Pigem ei ole huvitatud → KÜSIGE K9
- 4) Ei ole üldse huvitatud → JÄTKAKE D6
- 9) EI OSKA ÖELDA → KÜSIGE K9

K9-K11 KÜSIDA AINULT NEILT, KES ANDSID KÜSIMUSELE K8 VASTUSED 1-3 VÕI 9. TEISTEGA JÄTKATA KÜSIMUSEGA D6.

K9. Milliste julgeolekuohtude kohta järgnevatest sooviksite Te saada rohkem teavet? LUGEGE ETTE. ROTEERIGE VÄITEID. MÄRKIGE KÕIK SOBIVAD.

- 1) Küberrünnakud ja/või küberkuritegevus Eesti riigi, ettevõtete või elanike vastu
 - 2) Välisriikide infosõda ja/või valeinformatsiooni levitamine
 - 3) Välisriikide poliitiline ja/või majanduslik mõjutustegevus
 - 4) Terrorism ja/või radikaliseerumine
 - 5) Massirahutused ja/või kultuurilised kokkupõrked rahvusrühmade vahel
 - 6) Korruptsioon ja/või organiseeritud kuritegevus
 - 7) MUU, PALUN TÄPSUSTAGE: _____
- 98) MITTE ÜHEGI KOHTA NEIST
- 99) EI OSKA ÖELDA

K10. Millistest infoallikatest Te saate teavet julgeolekutemaatika kohta? LUGEGE ETTE. MÄRKIGE KÕIK SOBIVAD.

K11. Aga millist infoallikat Te julgeolekutemaatikaga seoses kõige enam usaldate? LUGEGE ETTE. ÜKS VASTUS.

	K10. Jälgib	K11. Usaldab enim
Televisioon	1	1
Raadio	2	2
Trükimeedia, sh veebiväljaanded	3	3
Sotsiaalmeedia (nt Facebook, Twitter)	4	4
Pere, sõbrad või tuttavad	5	5
Riigi ametlik informatsioon (nt teavituskampaaniad, raportid, aastaraamatud)	6	6
Muu, palun täpsustage: _____	7	7
EI JÄLGI SELLETEEMALIST INFOT	98	98
EI OSKA ÖELDA	99	99

LÕPETUSEKS VEEL MÕNED KÜSIMUSED TEIE ENDA KOHTA.

D6. Kui homme toimuksid Riigikogu valimised, siis kelle poolt Te hääletaksite?

KUI VASTAJAL EI OLE HÄÄLEÕIGUST, LISAGE: Kelle poolt Te hääletaksite, kui Teil oleks õigus hääletada? LUGEGE ETTE. ÜKS VASTUS.

1. Erakond Eestimaa Rohelised
2. Isamaa Erakond
3. Eesti Keskerakond
4. Eesti Reformierakond
5. Sotsiaaldemokraatlik Erakond
6. Eesti Konservatiivne Rahvaerakond
7. Eesti Tulevikuerakond
8. Erakond Eesti 200
9. Üksikkandidaat
10. Kellegi teise, kelle? *KIRJUTAGE:* _____
11. *JÄTAKSIN SEDELI TÜHJAKS*
12. *EI LÄHEKS VALIMA*
98. *KEELDUS*
99. *EI OSKA ÖELDA*

D7. Kui suur on kogu Teie leibkonna igakuine netosissetulek? Palun liitke kokku kõigi leibkonnaliikmete palgad, pensionid, stipendiumid, elatusrahad, toetused ja muud sissetulekud, pärast maksude maha arvamist, st raha, mille iga leibkonnaliige kätte sai. Me ei eelda, et Te peate ütlema täpse summa, piisab ligikaudsest hinnangust. LUGEGE ETTE. ÜKS VASTUS.

Kuni 300 € kuus	1
301 - 400 € kuus	2
401 - 500 € kuus	3
501 - 600 € kuus	4
601 - 700 € kuus	5
701 - 800 € kuus	6
801 - 1000 € kuus	7
1001 - 1200 € kuus	8
1201 - 1500 € kuus	9
1501 - 1800 € kuus	10
1801 - 2300 € kuus	11
2301 - 3000 € kuus	12
Üle 3000 € kuus	13
EI OSKA ÖELDA	97
KEELDUS	99

D8. Milline on Teie praegune põhitegevus? LUGEGE ETTE. ÜKS VASTUS.

1. Ettevõtte või asutuse juht, keskastmejuht
2. Üksikettevõtja, füüsilisest isikust ettevõtja (FIE)
3. Spetsialist (nt õpetaja, arst, insener, raamatupidaja jne)
4. Kontoritöötaja (nt kontoriametnik, sekretär, andmesisestaja jne)
5. Teenindussektori töötaja (nt klienditeenindaja, müüja, kelner, juuksur, lapsehoidja jne)
6. Oskustööline, masinaoperaator (nt keevitaja, õmbleja, treipingi operaator, bussijuht jne)
7. Lihttööline (nt laadija, koristaja, valvur, abitööline talus, ehitusel jne)
8. Pensionär (mitte-töötav), töövõimetuspensionär (mitte-töötav)
9. Kodune, lapsehoolduspuhkusel
10. Õpilane, üliõpilane
11. Ajutiselt mitte-töötav, töötu
12. *MUU, MIS? KIRJUTAGE:* _____

VENEKEELNE KÜSITLUSANKEET

Здравствуйте! Я интервьюер фирмы социальных и рыночных исследований «Саар Полл». Меня зовут _____. Это опрос населения, который касается отношения к приватности и безопасности личных данных. Отвечающие выбраны методом случайной выборки и Вы попали в число отвечающих тоже случайно. Он анонимен, как любой опрос. Ваши ответы будут использованы только для общего анализа. Интервью займет до 10 минут. Вы согласны участвовать?

D0. Какой Вы национальности? → JÄLGIDA KVOOTI (EESTI-MUU)

ОДИН ОТВЕТ.

1. Эстонец (ка)
2. Русский (ая)
3. Другая национальность, какая? НАПИШИТЕ: _____

D1. Пол респондента (ОТМЕТЬТЕ НЕ СПРАШИВАЯ!) → JÄLGIDA KVOOTI

1. Мужчина
2. Женщина

D2. Сколько Вам лет? → JÄLGIDA KVOOTI (VANUSERÜHM)

ЗАПИШИТЕ ВОЗРАСТ РЕСПОНДЕНТА. _____ (полных) лет

ЕСЛИ РЕСПОНДЕНТ МЛАДШЕ 18+, ПОБЛАГОДАРИТЕ И ЗАКОНЧИТЕ ИНТЕРВЬЮ

D3. В каком уезде Вы живёте? ОДИН ОТВЕТ → JÄLGIDA KVOOTI (MAAKOND)

1. Харьюмаа
2. Хийумаа
3. Ида-Вирумаа
4. Йыгевамаа
5. Ярвамаа
6. Ляэнемаа
7. Ляэне-Вирумаа
8. Пылвамаа
9. Пярнумаа
10. Рапламаа
11. Сааремаа
12. Тартумаа
13. Валгамаа
14. Вильяндимаа
15. Вырумаа

D4. LISANDUVAD TÄPSUSTAVAD KÜSIMUSED LINNALISTE, VÄIKELINNALISTE JA MAAPIIRKONDADE VÄLJASELGITAMISEKS.

D5. Какое наивысшее законченное образование Вы получили? ЗАЧИТАЙТЕ. ОДИН ОТВЕТ. JÄLGIDA KVOOTI PÕHI, KESK JA KÕRGHARIDUS

1. *Меньше основного (меньше чем 9-, 8-, или 7-летка в зависимости от года окончания учёбы)*
2. *Основное или неполное среднее*
3. *Профессиональное училище, не дающее среднего образования (ПТУ, ремесленное училище)*
4. *Профессиональное училище, дающее среднее образование (СПТУ, техникум)*
5. *Среднее образование (обычная средняя школа)*
6. *Высшее образование*

К1. Для начала, скажите, пожалуйста, насколько важны для Вас приватность и безопасность Ваших личных данных. Личными считаются такие данные, которые дают возможность прямо или косвенно идентифицировать Вашу личность.
ЗАЧИТАЙТЕ. ОДИН ОТВЕТ.

- 1) **Очень важны**
- 2) **Довольно важны**
- 3) **Не особенно важны**
- 4) **Вообще не важны**
- 9) **ЗАТРУДНЯЮСЬ ОТВЕТИТЬ**

К2. Насколько большое внимание Вы уделяете в повседневной жизни обеспечению приватности и безопасности Ваших личных данных?

- 1) **Очень большое внимание**
- 2) **Довольно большое внимание**
- 3) **Не особенно большое внимание**
- 4) **Вообще не уделяю внимания**
- 9) **ЗАТРУДНЯЮСЬ ОТВЕТИТЬ**

К3. Какие из перечисленных ниже данных для Вас являются чувствительными личными данными, которые нельзя использовать без Вашего разрешения?
ЗАЧИТАЙТЕ. РОТИРУЙТЕ ВОПРОСЫ. ОДИН ОТВЕТ В КАЖДОМ РЯДУ.

		Опреде- ленно да	Скорее да	Скорее нет	Опреде- ленно нет	ЗАТРУД- НЯЮСЬ ОТВЕТИТЬ
1	Имя, личный код, дата рождения	1	2	3	4	9
2	Семейное состояние, домашний адрес, номер телефона	1	2	3	4	9
3	Данные о здоровье, такие как история болезней, рецепты, выплаты по больничному и т.д.	1	2	3	4	9
4	Финансовые данные такие как остаток счета, банковские сделки, займы и т.д.	1	2	3	4	9
5	Телефонные разговоры, электронные письма и частные разговоры в приложениях обмена быстрыми сообщениями (Skype, WhatsApp, Messenger)	1	2	3	4	9

К4. Насколько опасно, по Вашему мнению, для Ваших личных данных, если бы случилось что-то из перечисленного ниже. Оцените каждое обстоятельство: это не опасно для Ваших личных данных, есть небольшая опасность или большая опасность.

ЗАЧИТАЙТЕ. РОТИРУЙТЕ ВОПРОСЫ. ОДИН ОТВЕТ В КАЖДОМ РЯДУ.

		Нет опасности	Небольшая опасность	Большая опасность	ЗАТРУД НЯЮСЬ ОТВЕТИТЬ
1	Злоупотребление личными данными со стороны кибермошенников (например, похищение данных)	1	2	3	9
2	Попадание в открытый доступ личных данных из-за чьей-то небрежности или ошибки	1	2	3	9
3	Необоснованные запросы информации со стороны госчиновников	1	2	3	9
4	Пропажа или стирание личных данных, например, о здоровье	1	2	3	9
5	Использование личных данных для рекламы или продаж	1	2	3	9

К5. Данные о частном лице могут собирать как государственные учреждения, такие как полиция, погранохрана, Налогово-Таможенный Департамент и т.д., так и частные предприятия, например, приложения социальных медиа, предприятия мобильной связи, магазины, и т.д. Оцените, пожалуйста, в какой степени Вы согласны с каждой из следующих пар утверждений в отношении государственных учреждений и частных предприятий.

ЗАЧИТАЙТЕ. РОТИРУЙТЕ ПАРЫ УТВЕРЖДЕНИЙ. (NB, ВСЕГДА ЗАЧИТЫВАЙТЕ ВМЕСТЕ ОДИНАКОВЫЕ УТВЕРЖДЕНИЯ В ОТНОШЕНИИ ГОСУДАРСТВЕННЫХ И ЧАСТНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ). ОДИН ОТВЕТ В КАЖДОМ РЯДУ.

		Полностью согласен(а)	Скорее согласен(а)	Скорее не согласен(а)	Вообще не согласен(а)	ЗАТРУД НЯЮСЬ ОТВЕТИТЬ
1	Я осведомлен, какие данные государство собирает обо мне	1	2	3	4	9
2	Я осведомлен, какие данные частные предприятия собирают обо мне	1	2	3	4	9
3	Я осведомлен, как государство использует данные обо мне	1	2	3	4	9
4	Я осведомлен, как частные предприятия используют данные обо мне.	1	2	3	4	9
5	У меня под контролем, какие данные обо мне собирает государство	1	2	3	4	9
6	У меня под контролем, какие данные обо мне собирают частные предприятия.	1	2	3	4	9
7	Государство надежно хранит касающиеся меня данные	1	2	3	4	9
8	Частные предприятия надежно хранят касающиеся меня данные	1	2	3	4	9
9	В целях безопасности у государства должно быть право использовать мои данные без моего дополнительного согласия.	1	2	3	4	9
10	В целях безопасности у частных предприятий должно быть право передавать мои данные государству без моего дополнительного согласия.	1	2	3	4	9
11	В чрезвычайной ситуации, например, пандемия или угроза войны, у государства должны быть расширенные полномочия использовать данные, собранные государством.	1	2	3	4	9
12	В чрезвычайной ситуации, например, пандемия или угроза войны, у государства должны быть полномочия использовать данные, собранные частными предприятиями.	1	2	3	4	9

К6. Скажите, пожалуйста, избегали ли Вы совершения каких-либо из перечисленных ниже действий, чтобы их не связывали с Вами. Оцените, пожалуйста, каждый вид деятельности в отношении государства и частных предприятий.

ЗАЧИТАЙТЕ. РОТИРУЙТЕ ПАРЫ УТВЕРЖДЕНИЙ. (NB, ВСЕГДА ЗАЧИТЫВАЙТЕ ВМЕСТЕ ОДИНАКОВЫЕ УТВЕРЖДЕНИЯ В ОТНОШЕНИИ ГОСУДАРСТВЕННЫХ И ЧАСТНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ). ОДИН ОТВЕТ В КАЖДОМ РЯДУ.

		Очень часто	Довольно часто	Редко	Никогда	ЗАТРУД- НЯЮСЬ ОТВЕТИТЬ
1	Не посетили какую-либо веб-страницу, так как считаете, что за этим следит государство	1	2	3	4	9
2	Не посетили какую-либо веб-страницу, так как считаете, что за этим следит частное предприятие	1	2	3	4	9
3	Не опубликовали какой-либо веб-комментарий, так как считаете, что за этим следит государство	1	2	3	4	9
4	Не опубликовали какой-либо веб-комментарий, так как считаете, что за этим следит частное предприятие	1	2	3	4	9
5	Не сказали или не написали что-то по телефону или интернету, так как считаете, что за этим следит государство	1	2	3	4	9
6	Не сказали или не написали что-то по телефону или интернету, так как считаете, что за этим следит частное предприятие	1	2	3	4	9

К7. Поговорим о безопасности Эстонии в широком плане. Я перечислю Вам различные потенциальные угрозы безопасности Эстонии. Скажите, пожалуйста, в отношении каждой из них: это не представляет опасности безопасности Эстонии, является небольшой опасностью или большой опасностью.

ЗАЧИТАЙТЕ. РОТИРУЙТЕ ВОПРОСЫ. ОДИН ОТВЕТ В КАЖДОМ РЯДУ.

		Нет опасности	Небольшая опасность	Большая опасность	ЗАТРУДНЯЮСЬ ОТВЕТИТЬ
1	Кибератаки и/или киберпреступность против Эстонского государства, предприятий или жителей	1	2	3	9
2	Информационная война иностранных государств и/или распространение ложной информации	1	2	3	9
3	Деятельность иностранных государств, связанная с политическим и/или экономическим влиянием	1	2	3	9
4	Терроризм и/или радикализация	1	2	3	9
5	Массовые беспорядки и/или культурные столкновения между этническими группами	1	2	3	9
6	Коррупция и/или организованная преступность	1	2	3	9

К8. Учитывая названные ранее угрозы, насколько **Вы** заинтересованы в подобной тематике, связанной с безопасностью? **ЗАЧИТАЙТЕ. ОДИН ОТВЕТ.**

- 1) **Очень заинтересован(а) → СПРОСИТЕ К9**
- 2) **Довольно заинтересован(а) → СПРОСИТЕ К9**
- 3) **Скорее не заинтересован(а) → СПРОСИТЕ К9**
- 4) **Вообще не заинтересован(а) → ПРОДОЛЖАЙТЕ D6**
- 9) **ЗАТРУДНЯЮСЬ ОТВЕТИТЬ → СПРОСИТЕ К9**

К9-К11 KÜSIDA AINULT NEILT, KES ANDSID KÜSIMUSELE K8 VASTUSED 1-3 VÕI 9. TEISTEGA JÄTKATA KÜSIMUSEGA D6.

К9. В отношении каких из перечисленных далее угроз безопасности Вы бы хотели получать больше информации? **ЗАЧИТАЙТЕ. РОТИРУЙТЕ ВОПРОСЫ. ОТМЕТЬТЕ ВСЕ ПОДХОДЯЩИЕ ОТВЕТЫ.**

- 1) **Кибератаки и /или киберпреступность против Эстонского государства, предприятий и жителей Эстонии**
- 2) **Информационная война иностранных государств и/или распространение ложной информации**
- 3) **Деятельность иностранных государств, связанная с политическим и/или экономическим влиянием**
- 4) **Терроризм и/или радикализация**
- 5) **Массовые беспорядки и/или культурные столкновения между этническими группами**
- 6) **Коррупция и/или организованная преступность**
- 7) **ДРУГОЕ, УТОЧНИТЕ ПОЖАЛУЙСТА: _____**
- 98) **НИ ОДНА ИЗ НИХ**
- 99) **ЗАТРУДНЯЮСЬ ОТВЕТИТЬ**

К10. Из каких источников Вы получаете информацию по тематике безопасности? **ЗАЧИТАЙТЕ. ОТМЕТЬТЕ ВСЕ ПОДХОДЯЩИЕ ОТВЕТЫ.**

К11. А информации из каких источников по тематике безопасности Вы больше всего доверяете?
ЗАЧИТАЙТЕ. ОДИН ОТВЕТ.

	К10. Следит	К11. Больше доверяет
Телевидение	1	1
Радио	2	2
Печатные медиа, в т.ч. веб-издания	3	3
Социальные медиа (напр. Facebook, Twitter)	4	4
Семья, друзья и знакомые	5	5
Официальная государственная информация (например, инфокомпании, рапорты, ежегодники)	6	6
Другое, уточните пожалуйста:	7	7
НЕ СЛЕЖУ ЗА ИНФОРМАЦИЕЙ НА ЭТУ ТЕМУ	98	98
ЗАТРУДНЯЮСЬ ОТВЕТИТЬ	99	99

Под конец пара вопросов лично о Вас.

Д6. Если бы завтра проводились выборы в Рийгикогу (*ЕСЛИ РЕСПОНДЕНТ НЕ ИМЕЕТ ПРАВА ГОЛОСА, ДОПОЛНИТЕ:* и у Вас было бы право голоса), то за кого Вы вероятнее всего проголосовали бы? **ЗАЧИТАЙТЕ. ОДИН ОТВЕТ.**

1. Зеленые Эстонии (*Erakond Eestimaa Rohelised*)
2. Партия «Отечество» (*Isamaa*)
3. Центристская партия Эстонии (*Eesti Keskerakond*)
4. Партия Реформ Эстонии (*Eesti Reformierakond*)
5. Социал-демократическая партия (*Sotsiaaldemokraatlik Erakond - SDE*)
6. Консервативная Народная партия Эстонии (*Eesti Konservatiivne Rahvaerakond*)
7. Партия Будущего Эстонии (*Eesti Tuleviku erakond*)
8. Партия «Ээсти 200» (*Erakond Eesti 200*)
9. Независимый кандидат
10. За кого-то другого, за кого? ЗАПИШИТЕ: _____
11. ОСТАВИЛ БЫ БЮЛЛЕТЕНЬ НЕЗАПОЛНЕННЫМ
12. НЕ УЧАСТВОВАЛ БЫ В ВЫБОРАХ
98. ОТКАЗ ОТ ОТВЕТА
99. ЗАТРУДНЯЮСЬ ОТВЕТИТЬ

D7. Каков ежемесячный нетто-доход Вашего домохозяйства в целом? Сложите зарплаты, пенсии, стипендии, пособия, алименты и прочие доходы всех членов домохозяйства после уплаты налогов, т.е. деньги, которые все члены домохозяйства получают на руки. Мы не ждем, что Вы назовете точную сумму, нам достаточно приблизительной оценки.

LUGEGE ETTE. ÜKS VASTUS

До 300 € в месяц	1
301 - 400 € в месяц	2
401 - 500 € в месяц	3
501 - 600 € в месяц	4
601 - 700 € в месяц	5
701 - 800 € в месяц	6
801 - 1000 € в месяц	7
1001 - 1200 € в месяц	8
1201 - 1500 € в месяц	9
1501 - 1800 € в месяц	10
1801 - 2300 € в месяц	11
2301 - 3000 € в месяц	12
Более 3000 € в месяц	13
ЗАТРУДНЯЮСЬ ОТВЕТИТЬ	97
ОТКАЗ	99

**D8. Какова сейчас Ваша основная деятельность?
ЗАЧИТАЙТЕ. ОДИН ОТВЕТ.**

1. Руководитель предприятия или учреждения, руководитель среднего звена
2. Одиночный предприниматель, предприниматель в физическом лице (FIE)
3. Специалист (например, учитель, врач, инженер, бухгалтер и т.д.)
4. Конторский работник (например, конторский чиновник, секретарь, работник, занимающийся вводом данных и т.д.)
5. Работник сферы обслуживания (например, продавец, бармен, парикмахер, няня и т.д.)
6. Квалифицированный рабочий, оператор машин (например, сварщик, швея, оператор токарного станка, водитель автобуса и т.д.)
7. Неквалифицированный рабочий (например, грузчик, уборщица, сторож, подсобный рабочий на хуторе / стройке и т.д.)
8. Пенсионер (неработающий), пенсионер по нетрудоспособности (неработающий),
9. Домохозяйка/домохозяин, в отпуске по уходу за ребёнком
10. Учащийся, студент
11. Безработный, временно не работает
12. ДРУГОЕ, ЧТО ИМЕННО? ЗАПИШИТЕ: _____

RAPORT TUTVUSTAB SISEKAITSEAKADEEMIA SISEJULGEOLEKU INSTITUUDI KAVANDATUD JA 2021. AASTA JAANUARIS UURINGUFIRMA SAAR POLL OÜ LÄBI VIIDUD ELANIKKONNAKÜSITLUSE „EESTI ELANIKE SUHTUMINE ISIKLIKE ANDMETE PRIVAATSUSESSE JA TURVALISUSESSE“ TULEMUSI.

Küsitlus kaardistas Eesti elanike hinnanguid tundlike isikuandmete olemuse, isikuandmeid ohustavate tegurite ning igapäevase andmeturvalisuse praktikate kohta. Samuti võrdles küsitlus elanike hinnanguid oma teadlikkusele riigi ja erafirmade andmepraktikate osas ning uuris nende hoiakuid võimaliku täiendava andmekasutuse suhtes. Lisaks küsiti elanikelt kas ning kuidas on nad oma sideteenuste kasutamist teenuste jälgimise võimalusest tingitult kohandanud ning missuguse on nende harjumused julgeolekualase informatsiooni tarbimisel.

Küsitluse tulemusel selgus, et andmete turvalisuse teema on Eesti elanikele oluline, pea kõiki isikuandmeid loetakse tundlikeks ning kõige sagedamini peetakse andmetele ohuks küberkuritegevust. Riigi andmepraktikate osas hindab elanikkond ennast teadlikumaks kui eraettevõtete praktikate puhul. Täiendava andmekasutust soosivad elanikud nii riigi kogutud kui ka eraettevõtete omandatud andmete puhul pigem eriolukorra tingimustes kui igapäevase julgeoleku tagamiseks. Oma sideteenuste kasutamist ei ole küsitluse tulemustel suurem osa vastanutest sagedasti ei riigi ega ka eraettevõtete teenuse võimaliku jälgimise hirmus muutnud. Julgeolekualase informatsiooni saamiseks kasutavad Eesti elanikud jätkuvalt peamiselt traditsioonilisi infoallikad nagu televisioon ja raadio.

